

Za „veľduchmi s veľkým srdcom v páre“...

Pavol Strauss: „Ideme v ústrety dobe, keď napriek vystupňovaniu techniky a priemyselnej kapacít musí dostať miesto **kultúra ducha a srdca.**“ (1990)

Nikolaj Berďajev: „Končia sa moderné dejiny a začína sa nová éra, ktorej ešte len bude treba dať meno.“

František Sočufka: „Katolícka cirkev potrebuje na prahu tretieho milénia **chudobu a prorocko** – znaky vierohodnosti. Len tak bude môcť hľadiť doďaleka a ukazovať správny smer. – Nech nám všetkým, duchovným aj laikom, ženám i mužom, záleží na tom, aby sme počúvali na slová **svedkov a prorokov**, ktorí nám naznačujú správnu trasu, vedúcu do pravého cieľa.“

P. O. Hviezdoslav: „*On, poet, prorok, žije nám: / ten v odspievaných pre nás akordoch, / ten v proctvách zas pre nás ohlásených...*“

On nazrel, kde čo ľudstvu k škode:
i údol bied mu k zátišiu
primeral rajskej o slobode.
Nie, **veľduch s veľkým srdcom v zhode**
má plnomoc tu najvyššiu!

+

On predsudky len ráňal staré.
kást modly, krivdy obludy,
by ľudskosť zdvihol na oltáre;
nie, **v súde s veľkým srdcom v páre**
duch veľký nikdy nezblúdi!

On prírody ctnom na podolku
zdroj odkryl mravnej posily,
ľud v šteptičnú kol zružil škôlku;
nie, **cieľ svoj s veľkým srdcom v spolku**
duch veľký nikdy nezmylí!

Tam učil, cvičil detvu ľudstva bielu
pri svetle umu, srdca pokore;
ba nech tak Kristus tu zas kráča k cieľu,
viem, rečie mu: Len ďalej, učiteľu,
vykladaj moju *kázeň na hore...*

(K úmrtiu L. N. Tolstého; úryvky)

Pavol Strauss, 1968: „Zmyslom človeka 20. storočia je zmysel človeka každého veku, len v špecifickej atmosfére rozletu našich poznatkov do atomárneho mikrokozmu. Lenže oboje sa mi zdá len škrabnutím do poznania o podstate bytia. Ale naše poznatky sú stále subtilnejšie a keď sa nevyvinie veľké úsilie, **aby bola i kultúra srdca a etické normy na takej výške** ako poznatky o elementárnych časticiach, nezmenší sa nebezpečenstvo kadejakých barbarstiev“ (podč. J. R.).

Otokar Březina: „...Ve všech rozhodujících okamžicích svých dějin se obrací národ k největším duchům, kteří z něho vyšli, a hledá u nich pomoci a síly ve svých úzkostech a nejistotách.“

Jozef Felix: Všetko, čo Pavol Strauss napísal, je jedinou diagnózou bolestných nemocí moderného človeka. Zisťuje ich často s iróniou, mnohokrát takou ostrou, ako je ostrý jeho pitevný nôž, no ešte častejšie so smútkom, s rozcitlivením, ba tak trochu aj so zúfalstvom. Rozmýšľal o nich v tichých chvíľach svojej samoty, no vždy s vierou v duchovné hodnoty, ktoré si európsky človek vybudoval v priebehu mnohých a mnohých storočí svojej existencie, svojich úsilí dostať sa z temných kútov animálnych vášní na výslnie jasného rozumu. Táto jeho viera v duchovné hodnoty európskeho ľudstva – viera navzdory všetkému – tvorí zmysel všetkých jeho kníh. A to je ten „liek“, ktorý tento autor-lekár podáva. Od tejto jeho viery v duchovné hodnoty európskeho ľudstva možno totiž zapalovať vlastnú vieru a vlastnú dôveru v človeka. Tam kdesi vidím humanistické poslanstvo celého jeho literárneho diela. A ak toto poslanstvo, ktoré obsahujú všetky jeho knižky, všetky jeho aforizmy, všetky jeho úvahy, mám vyjadriť čo najstručnejšie, znovu si musím spomenúť na programové slová Georga Duhamela: „*Byť človekom v plnej sile tohto slova a poznať svet.*“

Knihy Pavla Straussa sú príspevkom v oboch smeroch: chcú humanizovať človeka a chcú prispieť k poznaniu človeka.

Tomáš Špidlík: „*Zamiluj si svého duchovního otce, který řídí tvé svědomí. K němu měj nezvratnou důvěru a úctu!*“ (Nazarij z Valaamu)

„Opravdová náprava života se nedá očekávat od žádného uměle vytvořeného systému, ať už tradičního nebo pokrokového. Duchovní růst je od Ducha svatého a jeho přirozeným prostředím jsou lidské vztahy s duchovními lidmi, kdy dochází ke vzájemné výměně zkušeností života s Bohem a skutkům lásky k lidem. Duch svatý sídlí v srdci a duchovním otcem můžeme nazvat toho, kdo zná srdce lidí a nehlásá jenom teorie.“

Fiat voluntas Tua

Naši milí, čím je beh času života pokročilejší, tým sú častejšie dôvody skôr na pohľad dozadu, na poohliadnutie sa, pozastavenie, bilancovanie, poďakovanie. Vydávame síce tieto Listy PS nášho Spolku od roku 2001, teda už sedemnásť rokov, no druhé číslo sme vydali až v roku 2004. Potom už pravidelne každoročne dve čísla, či aspoň jedno dvojčísle. Vlastne každé jedno vydanie je pre náš maličký kolektív našim malým jubileom a tešíme sa, že je, a skromne dúfame, že potešíme i Vás a bude tomu i naďalej. Osobitne sa tešíme a ďakujeme zdraviu, múdrosti, neutičajúcej energii Jula Rybáka. Jeho slová k tomuto jubileu pripájam tu nižšie. V tomto čísle i uvádzame jeho najnovšiu knihu V jubilejnom roku 2000. Možno najdôležitejším prínosom a prísľubom posledných rokov sú naši mladí prispievatelia ako Enzo Passerini, prekladateľ a tlmočník do a z taliančiny, Veronika Moravčíková z UKF Nitra, hlavná organizátorka posledných ročníkov Ceny Pavla Straussa, Katarína Matušková z Katolíckej univerzity v Ružomberku, vedúca univerzitnej knižnice, Peter Fogaš, doktorand na Gregoriánskej univerzite v Ríme. Bolo by nespravodlivé neuviesť tu poďakovanie našim dlhoročným autorom, prof. Antonovi Tyrolovi, Martinovi Kolejákovi, Pavlovi Ondříkovi i Vladovi Šostákovi. V tomto jubilejnom čísle sa nám s príspevkami vracajú dámy Eva Voskárová i Mária Spoločníková. Nedá sa nespomenúť ani našich stálych aktívnych prispievateľov Martina Jančušku a Jozefa Voskára. S vďakou sa aj spätne vraciame k publikovaným básňam a modlitbám Jozefa Totha. Osobitne sme vďační nášmu tajomníkovi Lubovi Rašimu i grafickému editorovi a tlačiarovi Ivanovi Červenému.

Obdobie posledných šesť mesiacov od októbra 2016 nám prinieslo viaceré udalosti.

Naše pravidelné výročné plenárne stretnutie v novembri 2016 malo obvyklý priebeh. Ako stretnutie priateľov. Začali sme dopoludňajšou svätou omšou s homíliou Antona Tyrola, pri obede si aj podebatovali a potom odpoludnia už bol témou Pavol Strauss. Osobitne rezonovala téma, čo by sme mali konkrétne robiť pre iniciáciu zahájenia procesu blahorečenia. V tomto nás povzbudil a neskôr i zásadne pomohol zorientovať páter Ondrej Gábris, jezuita z Ružomberka, vicepostulátor kauzy blahorečenia Munkovcov.

Už po jedenásťkrát sa v Nitre uskutočnilo odovzdávanie cien Pavla Straussa,

tentoraz za roky 2015 a 2016. Laureátmi sú za rok 2015 divadelná režisérka a poslankyňa NR Viera Dubačová a jeden z našich členov, literárny vedec, Tibor Žilka. Za rok 2016 ocenenie obdržali kňaz Anton Srholec in memoriam a hudobník Marián Varga. Pre väčšinu z nás je prekvapením, že Pavol Strauss Mariána Vargu privádzal na svet, i neskôr bol mu birmovným otcom. Jeho spomienku na Straussa tu uverejňujeme. Od Veroniky Moravčíkovej tu prinášame informáciu z odovzdávania cien.

V januári 2017 sa dožil Juraj Strauss výnimočného jubilea 100 rokov. Veľkú pozornosť mu venoval okrem rodiny i české ministerstvo obrany a lekárska fakulta Karlovej univerzity keď ho osobne navštívil minister obrany Martin Stropnický i dekan lekárskej fakulty Michal Anděl. Svojho strýka navštívil aj Jozef Strauss, uverejňujeme tu jeho príspevok. Žiaľ, krátko na to Juraj Strauss skončil. Bude žiť i naďalej v našich srdciach. Veríme, že po čase sa výnimoční bratia opäť stretli vo večnosti.

Tých udalostí nášho Spolku bolo v posledných mesiacoch viacero. Spomeniem aspoň moje stretnutia Julom Rybákom ml. a Enzom Passerinim vo Sv. Jure i návštevu s Rybákovcami v Spišskej Kapitule. Stretli sme sa s Martinom Kolejákom a navštívili sme i Antona Tyrola. Potešila nás i nečakaná pozornosť Otca biskupa Štefana Sečku. Okrem iného sme sa dozvedeli, že začiatkom júna sa plánuje púť zdravotníckych pracovníkov do Levoče. Chceme i touto cestou všetkých účastníkov pozdraviť, popriať hlboké duchovné stretnutie s Pannou Máriou a venujeme im časť nákladu týchto našich jubilejnych LPS 30.

Keď som listoval straussovým dielom s cieľom nájsť aspoň pár myšlienok pre zdravotníkov, stretávajúcim sa v Levoči, uvedomil som si, že najradšej by som im venoval každému dielo celé. Ale predsa realisticky, pripájam tu z denníkového diela „Sám za sebou“ dva zápisky.

S úctou Váš

Jozef Šišila

„Najväčším negatívom zdravotníctva, ale i každého vedného odboru nie je nedostatok technického, priestorového a personálneho vybavenia, ale strata osobného, ľudského a teplého vzťahu. Keď sa zabúda na čas a námahu a ide len o bytostné prelínanie, teda vžívanie do celej závažnosti individuálnej, medicínskej i ľudskej problematiky. Nie atmosféra dištancu a ľahostajnosti by mala panovať v našich ambulanciách a laboratóriách a operačných sieňach, ale pocit silnej a posilujúcej vôle pomôcť uniesť to, čo ťaží život, čo sťažuje tú chvíľu, čo je človek na zemi.“

*Sám za sebou, denníkový zápis
zo 14. mája 1970*

+ + +

„Byť skutočným človekom, skutočným Európanom, znamená byť veľkorysým. Tešiť sa zo šťastia iných. A nič nečakať. Všetko nie je skutočne naším. My len vlastníme, nemáme. Vedieť byť ľahostajný k majetku i ku knihám. Vedieť byť bez všetkého a ostať čistým.“

Žiť v pocite a z pocitu, že si nič nezaslúžime, a i keď všetko dáva me čo máme, nedáme nič.

Všetko je dar. My sme len priekupníci dobra. Ak chceme byť viac, budeme farizeji, budeme si sami i s našim majetkom, schopnosťami, gestami, a činmi všetkým. Ak chceme byť menej, sme nevďačnými márnotraktníkmi.

Najviac je žiť v radosi i v smútku s pocitom otvorenej a všetko zahrňujúcej lásky. A tá je vlastne len vďačnosť a obdiv.“

Sám za sebou, 13. August 1970

30. číslo Listov PS máme vari oprávnenie považovať za malé jubileum Spolku Pavla Straussa. V takom prípade sa nám žiada pripomenúť našim čitateľom slová Mariána Gavendu (Viera a život, 2017, č. 1, s. 20): „Vždy je čo vylepšovať. Aj v novinách, aj v rozhlase, aj v televízii. Zo skúsenosti však viem najmä jednu vec: Kolko námahy stojí jeden krátky článok, jedna obyčajná relácia, krátke spravodajstvo, reklamný spot, pripraviť do tlače, vydať a predať jednu knižku. A vidím, kolko sa ich na našom malom Slovensku vytvorí čo len za jeden týždeň! **Kolko práce a za ako málo peňazí... Obrovská námaha, obetavosť. Popri všetkých ľudských limitoch... To je ten les, ktorý rastie, ktorý je, na ktorý sme si zvykli a za ktorý treba ďakovať a žasnúť.**“

Valné zhromaždenie Spolku priateľov Pavla Straussa. Lipt.Mikuláš, 12. november 2016

Kvalitatívny duchovný zdvih Pavla Straussa

Mons. Anton Tyrol, generálny vikár Spiš

Pred začiatkom svätej omše padlo v atmosfére tohto slávenia niekoľko veľmi dôležitých faktov: „...v Európe sa stmieva“. Na druhej strane: „...sme v Božích rukách...“ povedal pán biskup.

Liturgický kontext Svätého roka milosrdenstva

Dnes máme liturgické slávenie sv. biskupa a mučeníka Jozafáta, ktorý položil svoj život v úsilí o jednotu kresťanov. Zároveň si uvedomujeme to, že v týchto dňoch končí mimoriadny Svätý rok milosrdenstva, ktorý vyhlásil Svätý Otec František. V istom zmysle teda môžeme bilancovať, ako sme ho prežili. Už v stredu 9. novembra 2016 sme v spišskej katedrále ukončili tento mimoriadny rok a otec biskup liturgickým spôsobom zatvoril svätú bránu. V ďalších privilegovaných kostoloch našej diecézy a inde sa zatvárajú sväté brány v nedeľu 13. novembra a o týždeň, na sviatok Krísta Kráľa, zatvorí svätú bránu milosrdenstva aj pápež František. Zároveň tu máme aj záver liturgického roka. To všetko sú skutočnosti, ktoré v nás vyvolávajú určité myšlienkové pochody a postoje. Môžeme sa pokúsiť – aj pomocou a v duchu tej príležitosti, pri ktorej sme sa dnes tu stretli, že si chceme pripomenúť nášho veľkého rodáka dr. Pavla Straussa – vysloviť, čo to všetko znamená.

Svätý Otec František pred viac ako rokom, v apríli 2015, zverejnil svoju bulu *Misericordiae vultus*, ktorou ohlásil mimoriadny Svätý rok milosrdenstva. Povedal v tomto texte: *V ten deň bude pri zatváraní svätej brány pociťovať predovšetkým Trójicu za to, že nám udelila tento osobitný čas milosti. Zveríme život Cirkvi, celé ľudstvo a nekonečný vesmír Kristovmu panovaniu, aby vyliat svoje milosrdenstvo ako rannú rosu pre plodnú budúcnosť, ktorú sú všetci povolani spolu vytvárať v čase, ktorý je pred nami. Ako si len želám, aby nasledujúce roky boli poznačené milosrdenstvom, aby sme išli v ústrety každému človeku prinášajúc Božiu dobrotu a nežnosť! Nech sa ku*

všetkým, veriacim aj vzdialeným, dostane balzam milosrdenstva ako znamenie Božieho kráľovstva, ktoré je už prítomné medzi nami... (*Misericordiae vultus*, 5). Tolko citát zo spomínanej buly o tvári milosrdenstva, ktorou je Ježiš Kristus. Pritom nám, predpokladám, neunikol nadpis, resp. téma či titul tohto Svätého roka milosrdenstva, ktorý sme z Božej milosti slávili a prežívali. Nikde sa v tom nadpise nevraví, že slávime rok Božieho milosrdenstva, ale všade sa hovorilo, že slávime rok milosrdenstva. Čo to pre nás znamená? Predovšetkým to, že slávime nielen Božie milosrdenstvo, iste, na prvom mieste ono, uvedomujeme si Božiu prítomnosť v dejinách, prítomnosť Božieho milosrdenstva v dejinách, predovšetkým v stvorení a vykúpení ľudstva. Ale týmto veľmi dobre premysleným titulom tohto roka milosrdenstva nám Svätý Otec chcel povedať, že zároveň očakáva od nás všetkých, aby sme Božie milosrdenstvo pretavili aj do našich medziludských vzťahov. Aj do nášho duchovného života, do našej spirituality, do našej ľudskosti, do nášho života ako takého. Tento názov nám teda chce povedať, že základom je Božie milosrdenstvo, v sile ktorého máme byť milosrdní aj my, tak ako Otec, tak ako Syn, lebo Ježiš Kristus je milosrdný ako Otec.

Aká je teda duchovná bilancia tohto roka milosrdenstva? Stali sme sa milosrdnejší? Pochopili sme hlbšie Božie milosrdenstvo? Stala sa naša cesta k Bohu priamejšou? Zuzitkujme tieto dni na prehĺbenie svojej identity ako-tak milosrdných kresťanov, ako je milosrdný nebeský Otec?

V ústrety eschatológii

Posledné dni tohto liturgického roka, ktoré nám ešte zostávajú, v nás ešte viac umocňujú nástojčivosť prehlbovania našej identity ako kresťanov-katolíkov v dnešnom svete. Ide najmä o identitu v tom najosobnejšom zmysle, a to vzhľadom k Absolútnu, vzhľadom k Bohu. A opäť je tu otázka: Ako na tom sme?

Kvalitatívny zdvih, vertikálna poézia, rýdza transcendentála

Priatelia Pavla Straussa publikovali zbierku jeho myšlienok a aforizmov s názvom *Úsmev nad úsmevom* (1992) ktorú zostavil pán profesor Július Rybák. On je aj autorom záverečnej reflexie s názvom *Pavol Strauss medzi nami*. Čo nám k tejto téme a úlohe našich dní môže povedať Pavol Strauss?

Zostavovateľ spomínanej knihy to vystihol veľmi pekne, keď uvádza v záverečnej reflexii Straussov pohľad na súčasnú dobu ako na „čas ešte nevykúpených skutočností“ (termín pochádzajúci od Pavla Straussa). Nemyslí sa tým nevykúpená skutočnosť v objektívnom zmysle, pretože táto je vykúpená, ale v subjektívnom zmysle, teda že my si máme osvojiť dôsledky vykúpenia, ktoré nám zaslúžil Ježiš Kristus. A hovorí, že doterajší spôsob života Strauss nazýva „historickým časom, v ktorom bolo možné prosté fyzické reprodukovanie života. Naše generácie zastali na jeho hranici. Ak sa má žiť, ďalej sa tak žiť nedá. Život už nemôže pokračovať len jednoduchou fyzickou reprodukciami, ale môže pokračovať iba kvalitatívnym duchovným zdvihom.“ Špeciálny výraz, ktorého autorom je Pavol Strauss.

Ozvenou na túto pozoruhodnú myšlienku je tzv. vertikálna poézia, poézia priameho lúča ruskej poetky Márie Avvakumovovej, či Holanov verš, ktorý svojho času zacitoval sv. Ján Pavol II. pri návšteve našej vlasti v r. 1990: *„Jenomže sama země praví: bez ryzí transcendentály se žádná stavba nedostaví, nikdy, ach, nikdy nedostaví.“*

Potešme sa ešte jedným vyjadrením Pavla Straussa: *„Niet inej cesty. Boh nakoniec všetky zatarasí a zvýši iba zvislý smer... Láska je nastolená, len uvoľniť pre ňu odraz. Duch sa vznáša, len schytať pre ňu pántiky v dušiach.“* (P. Strauss: *Úsmev nad úsmevom*, DAKA Bratislava 1992, s. 210-211).

Záver

Myslím, že to je výstižná odpoveď na tie otázky, ktoré sme si položili na začiatku. Akí budeme po skončení roka milosrdenstva? Bude toto Božie milosrdenstvo v našich osobách, v našom myslení, v našich srdciach, skutkoch, v našich medziludských vzťahoch, pokračovať ďalej? Svätý Otec hovorí: *Ako si len želám, aby nasledujúce roky boli poznačené milosrdenstvom!*

Nech sa tak deje naozaj v našich dušiach. Apoštol Pavol nás učí o tajomnom pôsobení Boha na zemi. A toto Božie pôsobenie nás mení *z nádob hnevu na nádoby milosrdenstva* (porov. Rim 9).

V závere týchto výnimočne bohatých momentov našich čias, ktoré som spomenul aj v úvode, sa odhodlajme aj my na ten kvalitatívny duchovný zdvih, o ktorom písal Pavol Strauss, a nech na „pántikoch našich duší“ čím viac z týchto Božích darov zostane.

Čo je „veľduch s veľkým srdcom v páre“ – a úcta k nemu

Antonín Sova: „*K malým kdož láskám přirostlí, velkých již nenajdou.*“

Martin Koleják: Bez pamäte a bez prorokov ľud stráca nádej, stráca horizonty, je uzatvorený v sebe samom, neotvára sa Božím prísľubom, neočakáva Božie prísľúbenia. Predstavení izraelského národa – kňazi, zákonníci a starší – vytvorili z izraelského národa národ bez pamäte, bez proroctva a bez nádeje. Zároveň vytvorili uzatvorený systém prikázaní, bolo ich takmer šesťsto, a žili v presvedčení, že len tí, ktorí ich budú rešpektovať, budú zachránení. Iní ich nezaujímali, prorokov si neželali. Neboli otvorení na pôsobenie Božieho Ducha. – Týmto ľuďom Pán Ježiš vyčíta, že prejdú pol sveta, aby získali jedného prozelitu, a potom urobia z neho „otroka“ systému zloženého takmer zo šesťsto prikázaní. Apoštol Pavol odsúdil otroctvo tomuto systému prikázaní a hovoril o slobode Božích detí. Národ je slobodný, keď má pamäť, keď dá miesto prorokom, keď nestráca nádej. To isté platí aj o slobode Cirkvi.

Preto si každý musí spytovať svedomie: Som schopný otvoriť svoje srdce prorokom, čiže tomu, keď mi prorok hovorí „*takto nie, musíš ísť tadiaľ; choď vpred, riskuj?*“ Som tomu otvorený, alebo sa radšej uzavriem v klietke zákona? Je moja nádej spojená s Božími prísľúbeniami?

Milan Rúfus (o P. O. Hviezdoslavovi): ...Aký to musel byť silný, univerzálny duch, keď i cez šindľovú hudbu periférie, cez hradbu osamotenia a predsudkov, obklopujúcich každého samotára, vyčleneného z krdla, keď cez to a ponad to všetko vedel ostať v priamom a nepretržitom spojení nielen s vlastným národom, jeho mýtom, ale s celým svetom, ba skrze prírodu s celým kozmom. Jeho rozhovory s bohom nebývali ustrašenou prosbou spovedelnej duše. Pri všetkej úcte k nemu vedel mu adresovať aj trpké a tvrdé slová a ešte tvrdšie sa obracal voči jeho zástupcom na zemi. Stihol objať všetko – od kozmu, hviezd až po Zuzanku Hraškovie a prvý podbeľ tmavom na úhore. Poznal mágiu epického deja i nehybnú veľkosť lyriky. Bystrú, rýchlo tečúcu, zhovorčivú riečku i tichú hlbokú zátoňu.“ (Život básne a básň života, Bratislava 2002, s. 95.)

Marián Varga. Spomienka na Pavla Straussa

Keď ma Jozef Strauss vlni začiatkom leta informoval o tom, že sa stanem laureátom ceny Pavla Straussa, ceny, o ktorej môj priateľ a kolega Vladimír Godár povedal, že si ju váži najviac zo všetkých ocenení, potešil som sa. No úprimne povedané, myslel som si, že v mojom prípade ide tak trocha o privátnu záležitosť, že moju nomináciu vychádzajúcu z prostredia rodiny Straussovcov nemusím brať až tak celkom oficiálne (čo neskôr vysvetlím). Až keď došlo k samotnému aktu, zistil som, že podnet vyšiel z Katedry kulturológie nitrianskej univerzity a prešiel schvaľovacím procesom komisie zloženej z mnohých autorít a zo študentov, čo si vážim o to viac.

MUDr. Pavol Strauss je v povedomí verejnosti známy ako filozof, básnik a esejista. Povoláním bol lekár, poslaním humanista, k čomu ho predurčovala jeho obrovská charizma, ktorou bezprostredne oslovoval svoje okolie, kultivoval už vtedy zvlčilé vzťahy a podpieral upadajúcu morálku systému, za čo ho jeho pacienti zbožňovali, a nadradení zatracovali. A keby neurobil nič iné a zostal by v povedomí zakódovaný ako strážca empatie a ľudskosti, zanechal by výnimočné etické poslanstvo pre dnešné časy, v ktorých zažívame ešte vypuklejšiu dehumanizáciu sociálnych vzťahov bohužiaľ už aj vo sfére zdravotníctva a sociálnych služieb. Nevie, či „spôsob jeho povolania“ bol východiskom pre jeho duchovnú aktivitu alebo naopak, či jeho láskavosť k ľuďom bola produktom jeho vznešených myšlienok. V každom prípade platí jeho výrok: „Najdôležitejšie v živote je pokoj a súzvuk v sebe samom“, ktorý si zapísal na sklonku roka 1939 do denníka. Pokojom nemyslel, predpokladám, pasivitu, ale čisté svedomie, a teda absolútny súlad medzi činmi a myšlienkami. Je však skvelé a užitočné pre nás všetkých, že svoje humanistické poslanstvo verbálne zafixoval a rozvíjal vo svojich filozofických úvahách, esejistických textoch a básňach, ktoré dodnes výživne oslovujú, pomáhajú a inšpirujú ľudí s otvorenou myslou.

MUDr. Strauss bol aj estét a milovník hudby, ktorú paralelne študoval popri medicíne vo Viedni aj v Prahe. V tomto bode jeho príbeh konverguje s

tým mojím - vášnivé zaujatie hudbou: „Niet čistejšej modlitby ako je hudba,“ napísal. Ešte skôr, ako som sa narodil, pretli sa cesty mojich rodičov s cestami MUDr. Straussa, ktorého profesia priviedla na 11 rokov do môjho rodného mesta Skalica. Tu sa zoznámili a spriatelili a podľa spomienok mojej tety udržiavali pravidelné kontakty, to znamená, že skoro každú nedeľu popoludní bol doktor Strauss hosťom u Winklerovcov v starorodičovskom dome. Pravdepodobne spojil vizitu môjho opapu, ktorý chorľavel, so spoločenským posedením. S maminým bratom, MUDr. Alojzom Winklerom, sa stretli ešte počas Povstania, v štyridsiatom štvrtom, keď musel strýko hneď po promócií narukovať do Ružomberka. Len čo tam došiel, armáda sa pridala k povstalcovi. Myslím, že vtedy, ak nie ešte počas štúdia, si padli do oka a zblížili sa. Viem si celkom živo predstaviť, že si mali čo povedať, pretože tém na rozhovory mali spoločných viac. Jednou z nich mohla byť aj hudba, keďže aj Ali popri medicíne vyštudoval konzervatórium a rád muzicíroval. Navyše mali možno rovnaký zmysel pre humor, pretože môj strýc bol figliar. A ako hovorí doktor Strauss „Humor má oslobodzujúcu, až výkupnú hodnotu pre človeka – práve tak ako hudba.“

Tak sa stalo, že ma 29. januára 1947 priviedol MUDr. Strauss v úlohe pôrodníka na svet. Možno to bolo želanie mojej mamy, ktorá mu dôverovala, pretože som sa ponáhal s príchodom na svet už v siedmom mesiaci. Bolo však neskôr pre mňa fascinujúcim zistením, že prvý, kto ma držal na rukách, bol človek, ktorý sa ako mladý nadšený stúpenec ideí komunizmu radikálne rozišiel s týmto „náboženstvom“, keď v roku 1936 zakázal Stalin Šostakovičovu operu Ruská Lady Macbeth Mcenského okresu. O niekoľko rokov neskôr sa stal mojím birmovným otcom. Nemohlo to byť asi ani inak, než že ja som sa stal hudobníkom a hudba, aj tá Šostakovičova, sa stala mojou dennou modlitbou. Kým sme my žili v Skalici, pretože naša rodina neskôr presídlila do Bratislavy, ja som nanajvyš viedol po-

Milan Rúfus: Trvať na vlastnej dôstojnosti

lemiky s jeho synom Paľkom, či sa jeho priezvisko vyslovuje ako „Štlaus alebo Št-jaus, ty somáj“. Už vtedy si však aj doktor všimol moju nadštandardnú fascináciu hudbou a rozpoznal u mňa nejaký talent, k čomu sa ochotne pridal aj otcov kamarát a kolega, syn bývalého veľkopodnikaťa v oblasti stavebníctva, Juraj Hamburger, ktorý sa ponúkol, že mi bude robiť manažéra. Po odchode zo Skalice sa naše kontakty obmedzili na sporadické návštevy. Časť jedných prázdnin som trávil neskôr u nich v Nitre so synmi Paľom a Jožom, ale spomínam si najmä na dosť seriózne rozhovory o hudbe a literatúre s ich otcom. Neskôr som sa s doktorom Straussom stretával najmä vďaka jeho tvorbe. Naposledy sme sa videli, keď ja som bol pacientom istého nemenovaného oddelenia nitrianskej nemocnice a on ma tam prišiel navštíviť a povzbudiť ma, samozrejme. „Nenechaj sa zmanipulovať“, kládol mi vtedy na srdce. Ja dúfam, že som ho nikdy nesklamal.

„Mám rád hudbu, lebo život s hudbou je bohatší. Hudba je najhmotnejšie, najmedzinárodnejšie umenie. Esperanto duší. Milujem ju pre ňu samotnú, ale aj preto, že v krízovo rozčesnutom svete je mostom, ktorý spája duše, generácie a národy.“

„Požehnaj nám veľa nadaných ľudí! Ľudí ducha na všetkých úrovniach! Reprezentatívne osobnosti pred tvárou sveta. Nič sa tu neporodí, iba povodne prázdnoty“

„Kde sa začínajú kontakty medzi ľuďmi, i medzi najbližšími? Isté je, že fyzická blízkosť im nepomáha. To je bežný poznatok, hoci sa vždy nezdôrazní...“

Ale faktické kontakty sa začínajú a pokračujú v hlbších vrstvách nášho vnútra. Čo spája dvoch priateľov básnikov alebo hudobníkov, nedá sa len tak jednoducho definovať.

Tie duchovné iskrištia nášho vnútra sú doteraz nelokalizovateľné, ale vieme, že sú a že sú východiskom mnohých impulzov až do neviditeľných miest, kde sa tvoria duševné hmotné novotvary vývoja.“

Pavol Strauss

Vtedy, keď Albert Einstein vo svojom geniálnom vzorci položil znamienko rovnosti medzi energiu a hmotu, ľudstvo konečne pochopilo. Že po stáročie zdôrazňovaný neprekročiteľný predel medzi duchom a hmotou bol predsudkom. Že taký predel neexistuje a obidvoje – duch i hmota sú modifikáciou toho istého.

A tak nielen v hmatateľnom svete prírody, ale aj vo svete ducha existujú žriedla, skryté alebo zjavné pramene, také prepotrebné pre bytie. Aj tie pramene majú svojich hľadačov, svojich průtkárov, svojich opatrovateľov. Aj tu sa treba starať každú studničku. A je to starosť veľmi dôležitá, hodná rešpektu a úcty. Studničky treba nielen otvárať po zime, vysekávať ich z ľadu, ale aj nepretržite ošetrovať. Aj studničky ducha.

Svojho času som vo Frankfure nad Mohanom zastal pred domom, v ktorom kedysi žil Johann Wolfgang Goethe. Dom až svietil od očividnej starostlivosti, vyplývajúcej z hlbkej úcty voči jeho niekdajšiemu obyvateľovi. Tá úcta bola priam príkazom, ku ktorému bol každý vnútorne otvorený a ním zaviazaný. Bolo zrejmé, že národné spoločenstvo považuje ten dom za duchovný diamant, o ktorého lesk treba dbať, starať sa oň. Starosťou, ktorá bola pre všetkých aspoň tak samozrejماً ako starosť o povrch mestských vozoviek. Ba ešte o veľa samozrejmejšia..

Pavol Strauss: Veľkí duchovia, veľkí umelci sa nám veľmi horlivo sprítomňujú i po stáročiach. Duchovná komunita sa neprerušuje. Po zosublimovaní telesného substrátu sa nám ich duchovná postać ponúka intenzívnejšie.

Cyril Vasil: Rozvoj vzdelania a vedy – to je odkaz sv. Cyrila a Metoda aj dnešnému Slovensku, či už ide o spravodlivé hodnotenie tých, ktorí vyučujú na všetkých stupňoch škôl, či o primerané investície do všetkých vedných odborov. Keď podčiarkujeme, že „do všetkých“, tak to platí a o odbory humanistické. Veď čomu učili našich predkov sv. Cyril a Metod? Neučili nás metalurgiu, poľnohospodárstvo ani ekonomiku, aj keď išlo o ide o nevyhnutne dôležité vedy, ale učili zdanlivo neužitočné veci: písmo, gramatiku, literatúru, právo, muziku. Možno tieto vedné odbory neprispievajú k bezprostredným výrobnotechnickým výsledkom, ale predsa zveľaďujú ducha národa. Pokrok a úroveň rozvoja spoločnosti sa nemerajú len v sile armád, tonách odliatej ocele a vylisovaných plechov, ani v miliónoch zjedených hamburgerov, pretože kultivovanie ľudského ducha je trvalejšie a hodnotnejšie ako rinčanie zbraní, či lisovanie plechov a pojedanie hamburgerov, pretože prispieva k pokroku jednotlivca i celého ľudstva zveľaďovaním všetkých ľudských schopností, ktoré sa tak – či už priamo, alebo nepriamo – stávajú prostriedkom služby blížnemu. Na to by mali pamätať aj zodpovední vedúci našej spoločnosti aj dnes pri hľadaní priorit a pri prejavení podpory a rozvoja štúdií i vedy.

(Z homílie na slávnosť sv. Cyrila a Metoda v Slovenskom kolégiu v Ríme, 12. 2. 2017.)

Na opačnej strane Európy, v Jalte, som navštívil domček, v ktorom kedysi žil Anton Pavlovič Čechov. Domček nehonosný, no opatrovaný tak starostlivo, ako keby jeho slávny obyvateľ ešte stále v ňom žil. V predsienke na vešiaku visel Čechovov vychádzkový plášť a mne nevedojak zabúšilo srdce v predstave, že, keď otvorím dvere do izby, uvidím v nej toho nadľudsky dobrého človeka. Nebol tam už, avšak stále bol v tých, ktorí do domčeka denne prichádzali. Čudovali by ste sa, koľko ich vždy bolo.

Takýmto spôsobom sa samozrejme, autentické kultúrne národy starajú o svoje studničky, o svoje materinské znamienka, pútnické miesta ducha, na ktorých sa *národ zjavuje sám sebe* (podč. J.).

Tieto tri mestečka – Revúca, Martin, Kláštor pod Znievom sú tiež takýmto duchovnými žriedlami. Veď tu sa začali novoveké dejiny slovenského stredného školstva. Prečo sem pútnici tak dlho nechodili? Nie sme azda národ, vynecháva nám pamäť, alebo nám dejiny robil vždy niekto iný?

To, čo sa tu teraz začína, je viac ako začiatok. Je to prelom do našej lahostajnosti, do nášho priškrtenej dejepisu.

Trvať na vlastnej dôstojnosti je predpokladom akejkolvek aktivity jednotlivca či spoločenstva. To je ten počiatok pradienka, od ktorého sa odvíja všetko ostatné.

A práve toto by som chcel i pri tejto príležitosti vám všetkým pripomenúť. Ďakujem vám, že ste tu a pozdravujem vás.

(1992)

Pavol Strauss ako prorok a duchovný vodca

František Tondra: ... Európa je od koreňa poznačená kresťanstvom. Dnes sa k tomu nechce priznať. Myslitelia sú aj dnes potrební, aby ju zachránili. A treba si všímať a vzdať úctu aj tým, ktorí nám zanechali svoj humanistický a kresťanský odkaz. Medzi nich počítame aj Pavla Straussa.

Jeho odkaz je nevyčerpatelný a hodno je vracať sa k nemu. Žijeme v dobe zmätkov. Namýšľame si, že máme racionálny, a teda reálny postoj k svetu i k nášmu ľudskému fenoménu. A ono to nie je tak. Subjektivismus neodráža vždy objektívnu pravdu. Tá sa prestala uznávať. Nemá kto udať orientáciu, a keby to aj urobil, ľudia ju nechcú rešpektovať. Preto je dobré mať myšlienky. Tie, ktoré vnikajú do hĺbky človeka a celého jeho zjavu. Aj do hĺbky spoločenských vzťahov. Do hĺbky, ale aj do výšky, lebo človek má aj vertikálny rozmer. Odkaz Pavla Straussa je vždy živý a aktuálny. Ľudstvo vždy prežíva problémy, najmä spoločenských vzťahov, hoci v inej podobe ako v dobe, keď on žil. Strauss ukazuje ponad problémy. Nerieši ich prízemne. Asi v tom treba vidieť akcent jeho odkazu.

Julo Rybák. (Zápisník 10. mája 1994.)

Kdeko túka teraz Slovensku spásu. Pamätajme však, že ak je nejaká perspektívna nádej pre Slovensko, tak je ona v tom oslovení Božou Milosťou, ktorého sa tomuto národu dostalo skrze jeho veľkých duchov, ako sú zo žijúcich Strauss, Rúfus, Strmeň, Turčány...

Porovnajme k tomu Straussove slová: „Na uzdravenie sveta sú zameraní mnohí ľudia a mnohé skupiny a strany. Ale vždy ide len o cestu z vonkajška do vonkajška. Veď všetko vychádza z prechoreného jadra človeka i celej prírody. I roztopaše pseudo-slobody a vyváraania prebytkov sa začínajú kumulovať odpady v nás i okolo nás. Len duch oživuje, ozrejmuje, ba vykupuje. Lebo z tej celosvetovej biedy, duševnej surovosti, kriminality, sexuálnej anarchie a s tým všetkým súvisiacej deštruktívnosti pramení úbohosť človeka a prírody v ňom i okolo neho. *Infirmis nostris saeculi.*“

Pavol Strauss: Či stoja za dačo tie (moje) nemecky písané či slovenské texty, rozhodne čas. Možno, že ich nik nedostane do rúk. Ale to je dedičný osud každej knihy i tých našich veľkánov staršej spisby, počnúc Hviezdoslavom a Kraskom, až po novších – J. Kostru, J. Smreka, a E. B. Lukáča a až po Turčányho, Mihálika, Válka a Rúfusa...“

+ + +

30. januára 1881, na tretí deň po smrti Fiodora Michajloviča Dostojevského, vo veľkej posluchárni Petrohradských Vyšších ženských kurzov, nabitej poslucháčkami do posledného miesta, prednáša **Vladimír Solovjov** v stave hlbokého duševného pohnutia svoju prednášku o Dostojevskom; ona položila začiatok cyklu jeho prác, ktoré teraz poznáme pod názvom „Tri reči pamiatke Dostojevského“. (V slovenčine pozri preklad Jána Komarovského v knihe V. S. Solovjov, Listy nedeľné a veľkonočné a iné spisy, Transcius, Spolok Sv. Vojtecha, 1997.)

Vladimír Solovjov: K úmrtiu F. M. Dostojevského

V Dostojevskom stratila ruská spoločnosť nielen básnika a spisovateľa, ale *svojho duchovného vodcu.*

Kým prebieha historický proces rozvoja spoločnosti, nevyhnutne ho sprevádza aj zlo, na boj s ktorým existujú dva druhy moci: *moc svetská a moc duchovná.* Svetská moc potláča princíp zla takisto zlom; bojuje s ním trestami a násilím, čím sa v spoločnosti dosahuje istý poriadok navonok. Druhá moc, duchovná, nepovažuje tento vonkajší poriadok za prejav bezpodmienečnej pravdy, preto sa snaží túto pravdu dosiahnuť *cestou vnútornej duchovnej sily*, aby zlo nebolo obmedzené iba vonkajším poriadkom, ale *aby nad ním zvíťazil princíp dobra.* A ako sa najvyššia svetská moc tak či onak sústreďuje do jednej osoby reprezentanta štátu, presne tak v každom období *aj najvyššia duchovná moc v celom národe prislúcha obyčajne jednej osobe, ktorá si jasnejšie ako ostatní ľudia uvedomuje duchovné ideály ľudstva, najuvedomelejšie pracuje na ich dosiahnutí a najmocnejšie pôsobí na ostatných svojím posolstvom.* A práve takýmto duchovným vodcom ruského národa bol v posledných časoch Dostojevskij.

Kým je faktický stav spoločnosti založený na nepravde a zle, kým dobro a pravda sa ešte len snažia o svoje presadenie, vtedy sa situácia ich nositeľov nepodobá na postavenie kráľov, čo majú k dispozícii svoje državy, *ale je podobná prorokom, ktorých často nikto neuznáva. Ich život je plný zápasu a utrpenia.* Takým bol aj život Dostojevského.

Aby sme dokázali, že Dostojevskij má právo na titul *duchovného vodcu*

Pri čítaní záznamu tejto prednášky (vyšla v časopise Literaturnaja učoba 1989, č. 5, s. 133-134) Straussov čitateľ a vyznávač nevedojak pocíti, že Solovjov akoby tu postihoval nielen čosi základné a hlbinné v poslaní a odkaze Dostojevského vo vzťahu k ruskému národu, ale aj v poslaní a odkaze Pavla Straussa slovenskému národu. Teraz, keď je na programe dňa hlboká duchovná prestavba vedomia nášho národa, cítime Solovjovove slová vo vzťahu k nám ako naliehavé; preto sme sa ich podujali preložiť a s miernym skrátením na stránkach Listov PS uverejniť. Miesta, ktoré považujeme vo vzťahu k Straussovi za zvlášť významné, dávame do kurzívy. Pripomeňme ešte, že slovo „vodca“ sa v tomto kontexte používa výlučne vo význame „duchovný vodca“.

(J. R.)

a proroka, za akého sme ho označili, obrátíme sa k údajom z jeho života. Prvou podmienkou pre to, aby mal niekto právo na takéto označenie, je, aby si uvedomoval a hlboko precítoval nepravdu, ktorá v spoločnosti panuje, a súčasne aby sa rozhodol zasvätiť svoj život na boj s touto nepravdou. Prorokom nie je ten, kto si na túto nepravdu zvykne a zmieri sa s ňou; keďže sa nevie povzniesť nad úroveň materiálneho života, nemôže byť nielen vodcom iných na ceste k duchovnému kráľovstvu, ale ani jednoduchým údom tohto kráľovstva.

Dostojevskij vstúpil do sveta literatúry s novelou „Biedni ľudia“; to bolo živé a originálne zobrazenie spoločenskej nepravdy, toho rozporu, ktorý panuje medzi vnútornou dôstojnosťou človeka a všetkými jeho vonkajšími vzťahmi. Autor sa však neobmedzuje iba na zobrazenie nepravdy, ktorá panuje v spoločnosti, ako by to urobil nejaký čiste umelec. *Ale ako prorok on túto nepravdu spoločnosti, ktorú cítili aj iní, nielen vnímal, ale ujal sa úlohy presadzovať pravdu skutočnosti – čo je druhá podmienka, nevyhnutná pre to, aby mohol byť označený za duchovného vodcu a proroka.*“

(Počas vyhnanstva na Sibíri sa s Dostojevským stala ďalšia premena.)

Objavila sa v ňom nová vlastnosť, ktorá mu dala nové oprávnenie na poslanie duchovného vodcu ruského národa. Dostojevskij totiž na *ono násilie, čo ho postihlo, nereagoval zatrpknutosťou, a preukázal tak morálnu duchovnú silu, prevyšujúcu všetky vonkajšie sily.* Vrátil

sa zo Sibíri bez osobnej zlosti a nenávisťi, ale so zachovaním si toho istého vnímania spoločenskej nepravdy, a toho istého rozhodnutia proti nej bojovať. (...)

V neskorších Dostojevského dielach nadobúdajú základné idey jeho činnosti novú hĺbku: v nich už nepoukazuje len na vonkajší rozpor medzi morálnymi požiadavkami a situáciou spoločnosti, ale aj na protiklad medzi vnútornou duchovnou silou človeka, a faktickým stavom jeho duše. A tu Dostojevskij vystupuje ako hlásateľ toho presvedčenia, že nijaký morálny úpadok, nijaká morálna nízkosť a hnusoba nemôže zadusiť duchovnú silu človeka; bol presvedčený, že ľudská duša je časťou božskej duše, a že sa teda môže znova pozdvihnúť z každej nízkości a z každej ohavnosti. Toto Dostojevskému vyčítali mnohí: že prečo sa obmedzuje na tmavé stránky ľudskej duše a života a prečo si vyberá ľudí nenormálnych, mravne postihnutých, do krajnosti skazených; prisudzovali mu presvedčenie, že človek musí nevyhnutne prejsť všetkým tým hnusom, aby mohol dosiahnuť morálnu výšku. To však nie je pravda. Takýchto obžalobcov by sa bolo treba pýtať, či to isté nerobil aj Ježiš Kristus, keď sa obracal k mýtnikom a hriešnikom, a či ho nie pre to isté obviňovali vtedajší zákonníci a farizeji. My kresťania predsa Krista z toho neobviňujeme, a teda nemáme dôvod obviňovať ani Dostojevského. V jeho dielach sa neobhaja nevyhnutnosť nepravdy, ale nevyhnutnosť, aby sme každú vonkajšiu nepravdu a potom aj nepravdu vnútornú prekonávali silou ducha. Dostojevskij najprv trpel za protest proti nepravde a nikdy ani neskoršie tento svoj protest neodsudzoval; jeho úprimným presvedčením však bolo, že zlo nemôže byť vykonané násilím, že proti hrubej sile sa nemá bojovať takou isto hrubou silou, ale nekonečnou silou lásky. Mnohí mu ešte vyčítali, že hlása vnútorné sebazdokonaľovanie namiesto toho, aby svojou činnosťou napomáhal uskutočneniu dobra; vyčítali mu asketismus. Ale neoprávnene. Dostojevskij nebol askétom, on to nepotreboval. Utrpenie vyžadujúce hrdinstvo ho postihlo mimo jeho vôle, ale to, že ho preniesol bez zloby a nenávisťi, jasne dokazuje, že on presahoval akýkoľvek asketismus. Dostojevskij nehlásal asketizmus, ale duchovnú obrodu ľudí a spoločnosti silou nekonečnej a všeobjímajúcej lásky v záujme uskutočnenia svetového kráľovstva pravdy na zemi, a hlásal to mocnejšie, živšie a nástojčivejšie ako ktokoľvek z jeho súčasníkov, za čo ho musíme právom považovať za duchovného vodcu ruského národa a za Božieho proroka.

Na hrobe P. O. Hviezdoslava

„Kto z hrobu jeho kameň odklajje?“ (P. O. Hviezdoslav)

Pavol Ondřík

Modlitba pri ňom...

Kde je moje miesto,
môj životný priestor?
Čo ho určí,
ohraničí...?

Pozri! – tu ho vidím...!

Vatry ducha plajúce k neba výši!!!
Učiteľia, pamätníci,
bohateri pravdy, buditelia ducha-sve-
ta,
fakle, čo vo tme každej svietia...

Neprišiel som na reči...
Ani sa učiť,
či plakať, alebo bolesť vylievať.

* * * * *

Prišiel som preto, lebo Vás mám rád...

Sadnúť k nohám Vaším,
akoby k tým –
Gamalielovým...

Byť a dýchať Vášho ducha,
plným dúškom ducha piť.

Pohľad Váš nech na mne spočinie...
S rumencom v líci
vyznať svoju lásku k Vám,
i to, že Vás nežne objímam...

Mohyla je chladná,
lež miesto – srdce hreje.
Hreje dnešný deň,
hreje i nádeje,
nehľadiac na to,
čo príde a prísť musí...;

...hreje i nádeje
na to čo príde,
bo to prísť musí!

Že nádej je –
a...
že je láska...!

(Prečo by sa potom ľudia radi mali?
Prečo by na hroby chodievali?
Prečo by som tu bol dnes ja?)

Iba láska – zmysel života v čase,
láska – zmysel v jeho završení...
Láska, ktorá krížom rastie,
s krížom kráča,
k nemu smeruje –
a len cez kríž sa premení...

Objíma celý svet –
– a každého
– a jedného.
– ...I mňa...

Láska, čo nás vedno viaže,
silu dáva, rozpaľuje duch.
(Jak uhlík v pahrebe,
keď nepriazeň doň poveje...)

Tá, čo spája nás,
v nás národ celý,
celý svet...

Mystický!
Tajomný!
Živý!
Kristus...

Svieti mne,
jak i Vy –
...a Vám vo večnosti.

Oná odpoveď!...
na všetky nepokoje, obavy...!

Odpočívajte! –
...tu v pokoji.
V nebi sa za mňa
prihovárajte.

Kľakám a bozkám túto zem...
svätú zem, ktorá Vás od času kryje...

Neudrží ale,
to čo žije.
Taký je život
v neobjatnej sile...!

(01. novembra 2016)

K 100-ému výročiu Fatimských zjavení

Pavol Ondřík

Fatimské vytrženie¹...

Rok 2017 je rokom veľkých a závažných výročí: 500 rokov reformácie (Martin Luther 1517), 100 rokov Októbrovej revolúcie v Rusku (V. I. Lenin 1917) a tiež 100 rokov fatimského zjavenia (Panna Mária 1917). Tieto udalosti zásadným spôsobom ovplyvnili život a smerovanie nielen Európy, ale celého sveta. A ak si uvedomíme, že to boli skutočné milníky, zlomy, o ktorých dnes môžeme povedať, že bola doba „do“ a „po“, pýtame sa, čo nám prinášajú tieto výročia a čo „novo“ vymedzujú...?

Nejde tu o žiadnu magickú numerológiu. Len si uvedomujeme, že sme nedávno prešli z XX. do XXI. storočia a započalo sa III. tisícročie... Žijeme však, ako by sa nič nedialo. Žijeme v dozvukoch onoho XX. storočia.

Spomínané výročia nás majú „voviesť do stavu zvýšenej duchovnej pohotovosti“, „nastražiť“ na zmenu, ktorá prichádza ako zákonitosť poriadku života na zemi.

Čo bude tým milníkom našich čias, ukáže história. Či to budú nedávne prezidentské voľby v USA, či tzv. „Arabská jar“ so všetkými dôsledkami (migrácia), či zrážka dvoch svetov na Ukrajine, voči ktorej sme rýchlo a ľahko zvlažneli, či to bude pápež František, či niečo vo svete mimo našej západnej kultúry, ktorý vôbec nepoznáme, alebo niečo, čo si ešte ani len nevieme predstaviť...? Ukáže čas.

Očami, srdcom a „iným svetlom“ osvieteným duchom MUDr. Pavla Straussa sa chceme pozrieť najmä na zjavenie Panny Márie vo Fatime. Ako ho vnímal on, veľký konvertita, do akých historických súvislostí ho dáva, čo vyplýva – aké ponaučenie, poznanie – z toho, keď k zemi alebo prehovorí; a čo chce tento prorocký, osvietený duch – Pavol Strauss – povedať nám...

Lebo:

- zazvávajú zvonami poslednej hodiny, ktorá už, už má udrieť...
- za toľké škody, za toľký úbytok nadprirodzena v človeku
- I rozozvučali sa zvony sveta, Nepoškrveným Srdcom, na blízkych svahoch Nekonečna...
- Svet roztrieštil sa na chrbtici lotra. Vzchopte sa, čas sa iste kráti.
- Po hladkej dráhe slávomamu rúti sa spoločnosť jak vzteklá.
- Svet dal sa s Bohom do boja a prehlásil, že duše vôbec niet. Nie ľudia rastú, diabli sa roja

- Zmätok je poriadok sveta
- takže sa skoro zánikom rozniesli pukom dejín
- A nové hrdlá nové piesne hudú. Až všetky srdcia zas u Teba budú – zjaví sa Baránok (Fatimské tieň – („výtržky“))

Editor Zbraných literárnych a mysliteľských diel Pavla Straussa Július Pašteka v tejto súvislosti o MUDr. Straussovi hovorí:

„Bol viac než glosátor, stal sa rozhladeným komentátorom, analyzujúcim dianie minulosti aj prítomnosti. Otvorene sa angažoval, naliehavo apeloval na vedomie i svedomie národa, pretože Straussovým poslaním bolo – apoštolovať, duchovne prebúdať a dvíhať laikov i klérus povojnových a posttotalitných čias. Mal veľký vzor – ohnivého apoštola sv. Pavla.“

Bol vyznávačom veľkých biblických prorokov, žalmistov, no i moderne orientovaný a európsky vzdelaný intelektuál 20. storočia. Prenasledovali ho apokalyptické úzkosti, reagoval na fatimské zjavenia, stotožnil sa s víziou kozmu, v ktorom Boh bude „všetko vo všetkom“. Náplň denníkov je dramatická, pretože prežíval svoje storočie vo všetkých osudových premenách, rozporoch, zvratoch.²“

Pavol Strauss „je skôr citlivý humanista, ktorý musel žiť v neludskom a odľudštenom svete, pretože – podľa neho – odbožstvom a odkresťančenom. Nie div, bolo mu súdene žiť v storočí vojen, revolúcií, diktatúr. Podobne sa nemožno čudovať jeho výroku: „Svet je ustavične predpekľie.“ Trpel tým, že „je vo svete málo dobroty a málo svetla. Aj veľa vedomých a nevedomých apoštolov zla. Je tak málo dobroty, pochopenia a odpúšťania. Každý je hyperkritický voči každému“. No nejde len o ľudskú a medziludskú zlobu. Aj akoby o celosvetové organizovanie zla. Doslova tak sa mu javila situácia v roku 1991:

„Na rôznych miestach sú výbuchy nenávisti a vražednej neznášanlivosti. Akoby z jednej centrály boli udržiavané tie anti-bratskosti ako plamene a plamienky, ktoré by raz mohli vybuchnúť ako svetová kataklyzma, ako úvod do súdneho dňa. Kto raz odhalí tú centrálu zla, možného a skoro nemožného? Budú to asi infernálne sily duchovného zla. V evanjeliách tejto doby sú náznaky začínajúceho konca... Keby sme hľadali predapokalyptické príznaky v našej dobe, nemusíme hľadať ďaleko. Všetko je tu, hrôzy prírodné i človekom vyvolávané. Svet je zrelý na strašný koniec. Vedome vynechal zo svojho inventára Boha a všetko rozumom nepolapiteľné a sústreďuje sa len na najnižší a najbližší úžitok. Človek sa

minul svojmu najvladnejšiemu poslaniu... Čakám veľké gesto Božie.“

Myslel tým na priamy zásah Boží? „Hrozivé je nebo. Hrozivé sú čítania konca evanjelií. Hrozivá je celá svetová situácia, umelo udržiavaná z nejakého toho svetového centra, i keď len v plamienkoch, aby sa to v danej chvíli mohlo rozhorieť. Všetko riadené a pripúšťané zhora, ale určite i zdola... Hrôzy hrozia politické, ale aj apokalyptické...“

Za Bloyovými apokalyptickými víziami bolo zjavenie v La Salette, za Straussovými vo Fatime. Fatimské zjavenia z roku 1917 ohlasovali skorý koniec prvej svetovej vojny, hrozbu druhej svetovej vojny, ak sa ľudstvo nepolepší, a obrátenie boľševického Ruska (J. Weber: Fatima – odkaz Panny Márie, Trnava 1944, s. 84 – 85).

Strauss bol v roku 1991 pripravený na „druhý príchod Pána“, presvedčený, že „svet je zrelý na skazu, na úplnú skazu“. Obrátenie Ruska, jednej zo svetových centrál politickej totality a bojovného ateizmu, potvrdilo fatimský prísľub: „Istá bezbožná propaganda rozšíri po svete svoje bludy a vzbudí vojny a prenasledovanie cirkvi. Veľa dobrých bude umučených... Niektoré národy budú zničené... Ale konečne bude moje Nepoškrvené Srdce triumfovať.“ Triumf bol v tom, že „Rusko sa obráti a svetu nastane obdobie pokoja“ (cit. J. Weber, s. 85).

Strauss poukazoval aj na isté meta-historické súvislosti: „Medzi fatimským zjavením, medzi Pannou Máriou a dianím diablovým v Rusku sú zjavné súvisy. V deň fatimského zjavenia vypukla Októbrová revolúcia. Každý mariánsky sviatok... sa odohrávali významné kongresy a schôdzky ruských komunistov. I teraz, v deň vypustenia fatimských detí, 19. 8. 1991, nastal puč v Rusku a zvrhnutie Gorbačova... Špirála Božej milosti predsunie vždy Pannu Máriu fatimskú.“

Lenže apokalyptické úzkosti v Straussovi pretrvávali: „I Starý zákon, i Nový zákon je plný prísľubov. To je chrbtica našich nádejí. A stále vychádzame naprázdno. Hlavná záruka sú prísľuby Matky Božej. Všetko sa splnilo okolo Ruska. Asi sa splní v tomto neustálenom svete aj vízia atómovej hrôzy. Bože, nech len ostane Tvoja láska nad tými deťmi! Fatima ostáva kľúčom tohto veku.“ Atómovú hrozbu neprivilával, no desil sa jej do konca života – pričom mu pozitívne pomáhali aj optimistické vízie Teilharda de Chardin o budúcnosti vesmíru.³“

Poznámky:

¹ „Vytrženie“ možno chápať nielen ako „hlboký duchovný zážitok“, ale aj ako „vytrhnutie“, „vyrvatie“ z letargie bezstarostnej všednosti.

² STRAUSS, P. Zbrané literárne a mysliteľské diela. V. zväzok, s. 439

³ STRAUSS, P. Zbrané literárne a mysliteľské diela. V. zväzok, s. 7-9

Nahliadnime ešte do niektorých Straussových zápisov,

v ktorých on sám priamo reflektuje Fatimu a jej posolstvo z roku 1917:

(14. 5. 1950)

Prídeme na to, že najnevedeckejší vedci boli tí, ktorí považovali za nevedecké vidieť v slede dejín výraz Božieho rázie, a že všetko prirodzené je len pochopiteľnejšie zvýraznenie nadprirodzeného. Raz sa príde na to, že pre historický vývoj a stvárnenie ľudskej spoločnosti za ostatných sto rokov mali väčší význam zjavenia v La Salette a Fatime ako všetky medzinárodné konferencie a vnútroštátne a medzištátne konflikty. Veď boli už len následkami alebo realizáciou predpovedí.

Jestvuje vnútorný súvis medzi zjaveniami a ich okolnosťami. Podávajú si ruky v dejinách. Vnútorný obsah jedného sa prelieva novým akcentom do druhého.

Fatima je pokračovaním La Saletty. Rytier Panny Lasaletskej, Léon Bloy a prorocký kriklúň Absolútna prechádza „bránou pokorných“ v októbri roku 1917. Zomiera v mesiaci posledného fatimského zjavenia.

My žijeme vo veku fatimskom. Čím ďalej, tým viac sa prevalujú na nás výzvy Absolútna.

Treba len dobre naslúchať. Doba vrcholí – a iste vyvrcholí. Rok 1949 bol začiatkom najrozhodujúcejších udalostí. Začal sa dňom Panny Márie, a prechádza do roku 1950, keď opäť bola prvá sobota 13. mája, v deň výročia prvého zjavenia vo Fatime.

Všetko je v kvase. Všetko je pred veľkými rozhodnutiami. Starý svet zomiera vo vlastných nedostatkoch a nový je ešte plný bolesti a nástrah.

Dejiny sú hlasom Máriiným: Už nejde o to, aby sme niečo mali, ale aby sme niečím boli. Už nepôjde o slávu, ale o lásku, prácu a obeť. Všetko je cestou k zajtrajšku. Všetliaké zlo je rebríkom budúceho dobra a slúži mu azda viac než mnohé zdanlivé dobro. O mnohej veľkej bolesti vieme, že je dobrá a nevyhnutná, že sme ju ako spásnu čakali a že ju dakedy len celkom zvnútra nevieme pochopiť.

Ak budeme dosť veľkí, aby sme vedeli všetko prijať z Božích rúk, zverí nám raz aj iné – okrem utrpenia.¹

(Človek pre nikoho)

Prešli týždne. Mesiac sa nastokávali na roky ako zrnká ruženca. Európsko-ázijský kotol vrel a peklu sa ušiel najlepši hlt.

Aj Slovensku prašali kosti. Ekvilibristika života na ostrí britvy bola čoraz labilnejšia. Ideálne vypätie šľachetných duší zacláňali čoraz väčšími široké vypasené pleciami sebcov a lakty koristníkov. Bolo dusno. A čoraz neúprimnejšie a nevrlejšie. Spoločnosti rozdrobenej na krúžky protichodných koncepcií chýbal životný tmel. Peter to videl a vedel. Kvitoval všetko. A žil, aby sa modlil, a modlil sa, aby žil.

Druhá svetová vojna prešla ako pochmúrny film bezduchým plátnom dejín a vykreslila zbombardované kontinenty, ako prvé podpisy pod predpovede nevyhnutne dozretých hrôz.

Varovné signály z La Salette a z Fatimy sa neujali v rokovacích sieňach zdanelivo spojených národov. Medzinárodné konvencie sa neopierajú o Desatoro, ale o nečestné záujmy skupín a skupín národov a zdá sa, že keď nie je vojna, je mier.

Na svetových olympiádach víťazí rozum svalov a šliach a nikomu v hlave neskrse, že by sa skôr oplátilo cibriť svetovú mládež v etických disciplínach, v pretekoch mravnej čistoty a v eskamotáži rovných, ničím nezlomených chrbtíc.

Vek svalov a zautonómnených sexuálnych žliaz musí nevyhnutne zaviesť do cieľa masových hrobov a masových vražd. A falošné, sentimentálne opičie fňukanie nad hrobmi detských a ženských mŕtvoliek dobre vie, že šťastie nie je organizačným problémom. Ale zato tým zúrivejšie treba dokazovať, že ním je.

No ešte bol možný generálny pardon! Ešte by sa svet mohol skoncentrovať v jednom hospodárstve a jednej veľkorysej hmotnej nesebeckosti, aby sa tým sebeckejšie mohol venovať svetovej sebeckosti spásy, svetovej politike lásky a vzájomnej pomoci väčších menším, svetovej organizácii odpustenia a dôvery.

Ak nie, črtali sa nedozerné možnosti najpríšernejších katastrof pre všetkých rozpútaním prostriedkov zdanlivo vytvorených ľudským umom. No Absolútno sa vždy s najväčšou diskretnosťou schováva i za to najľudskejšie, ba najvecnejšie.

Keď vidíme, ako sa ona diskretnosť v tých najperiférnejších životoch vie prejavovať v malom alebo zdĺhavom ochorení, a tým pomôže vyrovnáť duchovnosť pokrivenú vyčerpanosťou a nervozitou doby, keď teda vidíme tú dojemnú starostlivosť o každú dušu, musíme s istotou nadľudskej nádeje i v každej budúcnosti vycítiť vždy starostlivosť smerujúcu k dobru.²

(13. 5. 1991)

Výročia fatimského zjavenia. Svet je taký rozbitý a všetko také spochybnené! Iste dôjde k apokalyptickým hrôzám.

Však ich je doteraz dosť.

Ale prosme Boha, radme sa s Ním. Ak nás niečo a niekto zachráni, je to nebeská Matka. Už máme len stále výhľady na Božie milosrdenstvo. Nezaslúžili sme si tento zemský raj, najmä, že v ňom vibruje Božie srdce.³

(13. 10. 1991)

V Juhoslávii zúri bratovražedná vojna. Aj inde tečie krv. A Boh mlčí. Vo Fatime sa zamiešala Matka Božia do Októbrovej revolúcie. A teraz nedávno to dokončila. Darmo je: Nebo má záujem na nás. Vždy a všade. Len nám nie je vždy evidentný prozreteľný záujem, na všetkom i na najmenších veciach.⁴

(13. 5. 1992)

Dnes je výročie fatimského zjavenia. V Rusku sa jeho predvídava moc realizovala. Ale ako vyzerá celý svet?

Ak nezasiahnu nebeské mocnosti, zrúti sa svet do priepasti vlastného rozumu. Kde sa pomestia tolké duše zabitých? I sv. Terézia z Avily nad tým špekulovala. A tí tolki zbytočne vykúpení.

Ježišu, či ani tolké Tvoje výkupné utrpenie nestačí paralyzovať dnešnú nelútostnú zlobu terajška?

Napriek všetkému. Pane, zostaň s nami!⁵

(13. 6. 1992)

Výročia fatimského zjavenia. Všade sú vo svete zjavenia, pozitívne i negatívne. Aj terajší svetový summit je malý výraz zlého svedomia sveta.

Svet by potreboval nového egyptského Jozefa, aby cez svoje sny vydobyl novú perspektívu sveta a života na ňom. Nie novými komplikovanými strojmi a metódami poničiť zvyšky možnosti života, ale návratom k podstatám daným Bohom zapáliť nový duchovný kahanček života v úcte k pokore k možnosti života. Týmto životom sa nič nekončí. V Bohu všetko začalo. To je jediná perspektíva.⁶

(13. 5. 1993)

Stretáme sa s prekážkami. Ale tie sú väčšinou v nás samých. Nie svet je nemožný, my sme sami nemožní. Len zháňame výhovorky, na ktoré sa možno vyhovoriť. Ale to sú všetky naše vnútorné prekážky.

A tak ako naše vnútro je v neporiadku, je aj svet okolo nás prechorený, či v bližšej, či vo vzdialenejšej časti sveta všetko je zhumplované. Niet zdravých ľudí a niet ani zdravých národov. Všetko a všade je poškodené.

Len ako z toho vyviazneme my aj ostatok sveta? Modliť sa, obetovať a byť plný nádeje. No, čo by bolo bez Boha,

keď s ním takto čudne gazdujeme. Národne i medzinárodne Nezabúdať na výročie fatimského zjavenia.⁷

(14. 8. 1993)

Vo Fatime zasiahla Matka Božia do svetovej politiky. Prečo by nemohla zasiahnuť do našej malej pobabranej slovenskej politiky? Veľmi by to bolo potrebné. Bojím sa veľkého debaklu.

Požehnaj nám veľa nadaných ľudí! Ludi ducha vo všetkých úrovniach! Reprezentatívne osobnosti pred tvárou sveta. Nič sa tu neporodí, iba povodne prázdnoty.

Prežil som časy dvoch svetových vojen. Teraz sme roky prežili v obavách z tretej. Vojna nie je, alebo ešte nie je, ale pokoj tiež nie je, aspoň v dušiach. Len sme v sebe vypestovali stav ľahostajnosti voči čomukoľvek, čo táto doba prinesie. Je to doba chorá, len môže vyprodukovať nové nepredvídané komplikácie. Len dostať silu všetko zniesť. Dnes je to zjavné, všetko je u Boha. Naše roky nie sú prekážkou.⁸

(13. 5. 1994)

Každý koniec je začiatok pokračovania. Bez vnútorného dohovoru. Nabíjanie agregátu času. Až po hranice času sa nemožno predbiehať.

Fatimské výročie! Tu sa začali krútiť veraje doby. Výstrel nebeskej Auróry.

Cesta na koniec dejín neba. Nič nie je dôležitejšie.

I život ducha hľadá svoje osvieženie. Aj vnútro človeka podlieha prílivu a odlivu. Či sú to mesačné fázy v duši?

Aby človek obstál v tomto svete, musí mať vlastnosti „muža bez vlastností“.

Omylmi vchádzajú do sveta mnohé múdre veci.

Never múdre mu peru. I teba zavedie.

Sú aj hviezdne hodiny sveta a netýkajú sa astronómie.

Vynález – objav recidívy.⁹

Poznámky:

¹ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. I. zväzok. s. 262-263

² STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. III. zväzok. s. 449-450

³ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. V. zväzok. s. 159

⁴ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. V. zväzok. s. 195

⁵ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. V. zväzok. s. 259

⁶ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. V. zväzok. s. 268

⁷ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. V. zväzok. s. 329

⁸ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. V. zväzok. s. 356

⁹ STRAUSS, P. Zobraň literárne a mysliteľské diela. V. zväzok. s. 431

A toto proroctvo...?!

V časopise Viera a život, 1996, číslo 3, na str. 290 – 296 bola uverejnená Straussova skladba „Fatimské tiene“. Bola doplnená touto editorskou poznámkou: „V rukopisnej básnickej zbierke Pavla Straussa Trofeje ticha z r. 1962 je aj skladba Fatimské tiene. – Táto skladba bola z preklepaného textu svojho času vyňatá pre samostatné (potom neuskutočnené) vydanie, a tak sa nedostala ani do súboru Straussových prác, obsahujúceho aj Trofeje ticha, ktorý r. 1996 vydáva vydavateľstvo DAKA. Uverejňujeme ju k druhému výročiu autorovho úmrtia.“

Straussove Fatimské tiene mi pripomínajú proroctvá Jánovej Apokalypsy a tiež tieto Ježišove slová: „Prídu dni, keď z toho, čo vidíte, nezostane kameň na kameni; všetko bude zborené.“ Oni sa ho opýtali: „Učiteľ, kedy to bude a aké bude znamenie, keď sa to začne diať?“ On odpovedal: „Dajte si pozor, aby vás nezviedli. Lebo prídu mnohí a v mojom mene budú hovoriť: »To som ja« a: »Ten čas je už blízko.« Nechodte za nimi! A keď budete počuť o vojnách a nepokojoch, nelakajte sa! Toto musí prísť predtým, ale koniec nebude hneď.“ Potom im povedal: „Národ povstane proti národu a kráľovstvo proti kráľovstvu. Budú veľké zemetrasenia a miestami hlad a mor, budú hrôzy a veľké znamenia na nebi. Ale pred tým všetkým položia na vás ruky a budú vás prenasledovať, vydajú vás synagógam, uväznia vás, budú vás vláčiť pred kráľov a vládarov pre moje meno. To sa vám stane, aby ste vydali svedectvo. Zaujímať si teda, že nebudete dopredu premýšľať, ako sa brániť, lebo ja vám dám výrečnosť a múdrosť, ktorej nebudú môcť všetci vaši protivníci odolať ani protirečiť. Budú vás zrádzať aj rodičia, bratia, príbuzní a priatelia a niektorých z vás pripraví o život. Všetci vás budú nenávidieť pre moje meno. Ale ani vlas sa vám z hlavy nestratí. Ak vytrváte, zachováte si život. Keď uvidíte, že vojsko obkľučuje Jeruzalem, vedzte, že sa priblížilo jeho spustošenie. Vtedy tí, čo budú v Judei, nech utečú do hôr. Tí však, čo budú v meste, nech z neho odídu, a tí, čo budú na vidieku, nech doň nevchádzajú, lebo to budú dni pomsty, aby sa splnilo všetko, čo je napísané. Beda ťarchavým ženám a tým, čo budú v tie dni pridáť! Lebo bude veľké súzenie na zemi a hnev proti tomuto ľudu. Budú padať ostrím meča, odvedú ich do zajatia medzi všetky národy a po Jeruzaleme budú šliapať pohania, kým sa nenaplní čas pohanov. Budú znamenia na slnku a mesiaci i na hviezdach a na zemi budú národy plné úzkosti a zmätku z hukotu mora a vlnobitia. Ľudia budú zmierať od strachu a očakávania toho, čo príde na svet, lebo nebeské mocnosti sa budú chvieť. Vtedy uvidia Syna človeka prichádzať v oblaku s mocou a veľkou slávou. Keď sa to začne

diať, vzpriamte sa, zodvihnite hlavu, lebo sa blíži vaše vykúpenie.“

Hrôza príde, lebo prísť musí... Či už ako dôsledok našich hriechov, či ako poriadok završenia sveta, ktorý sa nám, a len nám! – ako hrozný javí... – na tom až tak nezáleží. Kristus zvíťazí... – vlastne už víťazí – lebo **JE VÍŤAZNÝ BARÁNOK...**

„Baránok nad nimi zvíťazí, lebo on je Pán pánov a Kráľ kráľov; aj tí, čo sú s ním, povolani, vyvolení a verní.“

Maranatha! Príď, Pane Ježišu!

„Ten, čo to dosvedčuje, hovorí: „Áno, prídem čoskoro.“ „Amen. Príď, Pane Ježišu!“ Milost Pána Ježiša nech je so všetkými.“

Veď toto treba ohlasovať celému svetu! Neúnavne a bez prestania...! Akýmkoľvek spôsobom...! Celý svet na nič iné nečaká, len na svoju spásu, svoje naplnenie a svoje šťastie... O čo viac človek! Všetci. A každý a jeden...

VNÍMAJME!

Pavol Strauss: Fatimské tiene

1

Na sklenenom čele ostatného zrázu časov vytryskol krvavý pot, už skoro neviditeľný, pre mráкотnú hrôzu blízkych búrok zániku, zazvňajú zvonami poslednej hodiny, ktorá už, už má udrieť...

A mlčiaca Matka golgotská nevysla prosbu jak v Káne: Nemajú vína... Nemajú milosti... Ani prosebné slzy... Žiada vynáhrady za tolké škody, za tolký úbytok nadprirodzena v človeku.

2

I rozozvučali sa zvony sveta, Nepoškvreným Srdcom, na blízkych svahoch Nekonečna...

A pavučie prsty všetkých pseudoinšpirovaných sa zivierili v prestrašnej nenávisti po celej zemeguli pred posolstvom troch detí: Nehanebníci od hnusu rakoviny. Nevedomci od vedy pomätení. Neujasnenci od pýchy vysušení.

I rozozvučali sa ozveny sveta z azúrovej klenby milosti tisícich duší na rozbrázdnených cestách pokánia...

3

Niet toľko zla, jak nedostatok dobra. Všetko je dobré, kým sa nepodvráti.

Svet roztrieštil sa na chrbtici lotra.
Vzchopte sa, čas sa iste kráti.

4

Vo Fatime temno roztvorilo tlamu.
Veď toľko duší ide stále do pekla.
Po hladkej dráhe slávomamu
rúti sa spoločnosť jak vztekla.

Svet dal sa s Bohom do boja
a prehlásil, že duše vôbec niet.
Nie ľudia rastú, diabli sa roja
a dušiam, iba dušiam nastavujú sieť.

5

Zmätok je poriadok sveta
v dobe ozrutného útoku
Konečna –
kým vedou zocelenými päťami
búchalo zdanlive
na brány Večna.
Nekonečno
má iste dlhší dych.
No, údery tie strašne doľahli
do vlastných zhybov švihy,
takže sa skoro zánikom
rozniesli pukom dejín.

No, nestačila zatiaľ
zsinalá vývrať vzbury.
Už drží mladší výhon
v nádeji objatý.

My nevieme, čo vedia
nevinné nástroje.
My nikdy neuzrieme,
čo nevidomé oči.
Slabé sú zraky čísel,
do škárov pravdy škúlia –
a chabé vzlety jasna –

Kým nebo Matkou Večnosti
rozkvitlo v detských dušiach.

6

Vrchy ľadu smädy neudusia.
A stáda krmných volov hladu nevyriešia.
Kopcom sa vrší záhalka
stále prichystaných chmár,
nástroje bez hráča,
nenamalované výjavy nevysloviteľna,
nerozmerné možnosti spásy.

Už nieto rovín
dost spustlých
pre dôkaz
pravdy.

Keby sa už konečne dali fotografovať
živé diagramy činnosti
mozgových buniek
básnikov, svätcov, veštcov
a iných arendátorov vízií,
aby sa raz navždy vymedzil
živý priestor Božích darov,
mimo našich mŕtvolných schopností,
aby aj múdrym tohto sveta
boli jasné
vždy zabudutejšie dedictvá prvých ľud-
ských dôb,
mystické spomienky prarodičov,
ktoré sa čas od času
Duchom Svätým a Jeho Nevestou

musia obnoviť svetu
v srdciach pastierikov
ako zlaté obláčky.

7

Niet času –
to je zabúdanie.
Nie krásneho zabudnutia plod
veľkej Prítomnosti,
len závoj strachu pred sebou.

Hej vy kostoly alkoholických riešení,
nerozbúrané v rozbúraných srdciach,
továrne vzbury, čo zabehávajú
vesmírny kolotoč rozhojdanej pokory,
veď ste len násilné prížmúrenie
pred Bránou zapečatenou,
ktorá znepokojuje ohnivým mečom
Strážcu svedomí.

Kým tučné boky vesmíru
kývať sa budú v úniku stroskotania
i nepriznané duše túžiť budú po moci
Matky Krásneho zabúdania.

8

Ticho je noc.
Bez hraníc tieňu.
Ticho je moc.
A všetko pre ňu.

Ticho je znak.
Nie Boží vzor.
A naopak.
Srdc nepozor.

Ticho je noc.
A svetla zdroj.
Ticho je moc:
Boh a pokoj.

9

Zem vyrýva si dráhu
jak nemá pieseň Kozmu.
Znudene pobeľháva
po vysilených rýhach.

Veraje vekov škřípu.
Už nehodno ich mastíť.
Čas zabudne na seba.
Už nám i prihára.

Všetko je len vo všetkom.
Ostatok je jak nič.
My nie sme hodnota.
Dar je len utrpenie.

10

Nie sme si istí pohrôm. Bude to hrozné,
hrozné.

Veď hviezdy a životy nie sú
kozmicke spacie vozne.
Nie sme my skrytí do vesmíru
jak do dákeho ghetta?
Iste je blízky zánik, istý je zánik sveta.

Raz sa to začalo. Raz to i skončiť musí.
I anjelom nasokočí hrôzou
z tých koncov koža z husi.
Raz zmení sa i Láska, zmení i Pokora.
Raz príde Sudca, súd, raz príde odveta.
Iste je blízky zánik, istý je zánik sveta.

11

Zachrípli proroctvá kamenných od uší.

Odkaz je vždy len dáka záloha.
A hrozby najhroznejšie zo striech
trúfalstiev.

zosmrdeli jak dážďovka
vo stokách dnešných duší.

Raz zahlaholí budiček
v deň posledného súdu,

by zamedzil raz navždy
klamanie Boha Lásky.
Už kohút zrady Petrovej
vyspieval dávno svoje,
už záprah Bohovôle
neschystá novú jar.

A predsa treba chystať
budúce susedstvá,
Božieho ticha ríše.
Obsadiť colnice milosti,
výpadové brány odprosovaní a vynáhrad.

Ak padací mostik spásy
ešte raz zaškřípe...
Aby sme zlepili, čo sa rozbilo,
aby sme zmazali, čo sa poškvřnilo,
aby sme zodvihli, čo sa znesvätilo,
vo všetkých dobách
všetkých svetadielov,
urýchlene,
aby sa nezrútili
ostatné piliere trpezlivosti
Syna Božieho,
ktorý dal konečnú možnosť
vyjednávať
Matke Krásneho milovania.

12

Korene zázraku prerástli cez vojnu.
No, sluchy pokojov sú vždy len vyhrážky.

Dom poloprávd sa pohol
v stých krivých základoch,
pilieri betón z cesta, zhúžvané falšou strechy.

A zázrak slnečný
sa vykotúľal,
nepovšimnutý obolus,
pred uzáverom hraníc Nezmerna.
No, viacej je,
keď z hriechu vykľbi sa duša,
ako keď hviezdy neposlúchnu vedcov.
Kde pomestia sa toľkých mŕtvol duše?
Kde prenocuje zástup pútnikov?
Kde prenocuje Zem?

13

Ak niekto obráti tú hviezdu vyšinutú,
až všetci vtáci zase doma budú
splni sa rok.
A nové hrdlá nové piesne hudú.
Až všetky srdcia zas u Teba budú –
zjaví sa Baránok.

Tak ako nevnímame vysokú rýchlosť
otáčania sa Zeme okolo vlastnej osi vo
vesmíre, ako nevnímame, či na zemeguli
stojíme „hore hlavou“, alebo „dolu hla-
vou“, tak nie sme schopní bezprostredne
vnímať veľké pohyby v ľudskom svete,
v jeho aktuálnom dianí. Až s odstupom
času. Ale sú takí, ktorí to vidia. Iným svet-
lom osvietení duchovia, duchovia pro-
rockí. MUDr. Pavol Strauss je rozhodne
jedným z nich...

Martin Koleják

Zvestovanie (Lk 1, 26 – 38)

(Homília na rádiu Lumen, 20. december 2016, utorok po 4. adventnej nedeli)

Bratia a sestry, ako by asi Panna Mária vyzrávala udalosť zvestovania, ktorú sme práve počuli? Kardinál Angelo Comastri napísal v jej mene jej životopis, kde Panna Mária hovorí:

„Žila som vo svojom malom dome v Nazarete. Nazaret bol maličkou dedinou: nikto ho nepoznal a nemal tú česť, aby bol spomenutý v Biblii... ani jedenkrát. Boli sme veľmi chudobní: domy boli utvárané z jaskyne vytesanej v skale a z ďalšej izby ohraničenej tromi stenami postavenými zvonku jaskyne. To bolo všetko.

V tom čase neexistoval luxus a pohodlie; všetci museli prinášať mnohé obety od rána do večera.

Tie roky boli pre mňa také krásne. Nie je pravda, že obeta nás robí nešťastnými; naopak, uistujem vás, že je omnoho ľahšie byť spokojný, keď každý deň treba zaplatiť to, čo jeme... obetou práce.

Často som čítala žalmy a ostala som v úžase, keď som našla tieto slová: „Ale spoľahnite sa na Pána a dobre rob a budete bývať v svojej krajine a tešiť sa z bezpečia. Hľadaj radosť v Pánovi a dá ti, za čím túži tvoje srdce“ (Ž 37, 3 – 4).

Bolo to práve tak: bola som chudobná, ale šťastná, pretože som videla Boha vo hviezdach v noci a v teplom dennom svetle; videla som Boha v kvetoch, ktoré v tichu voňajú, aby nenarušili sústredenie; videla som Boha v jednoduchých ľuďoch, ktorých som stretala na ceste: všetkých som pozdravovala a darovala im úsmev a cítila som sa bohatšia ako kráľovná.

Žalmy ma posilňovali pripomínajúc mi, že je „lepšie to málo, čo má spravodlivý, než veľké bohatstvá hriešnikov“ (Ž 37, 16). Zakúšala som pravdu týchto slov.

Večer som často uvažovala a moje myšlienky dlho zotrvali pri prisľúbeniach, ktoré Boh dal môjmu národu.

Pripomínala som si slávnostné slová Tóry: „Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom, ono ti rozšliape hlavu a ty mu zraníš päť“ (Gn 3, 15). Pýtala som sa: Kto bude tá mimoriadna žena? A potomstvo ženy, ktoré rozdrví hlavu hada... kto bude?

Nemohla som si predstaviť to, čo sa malo stať: modlila som sa, očakávala som, vzývala som, zverovala som sa s dôverou do Božích rúk.

Čítala som Písmo: „Neoddiali sa žezlo od Júdu, ani berla od jeho nôh, kým nepríde (Ten), ktorému prisľúcha (žezlo) a ku ktorému sa pritulia národy“ (Gn 49, 10).

Zdalo sa mi, že kráľovstvo Júdu už nemá žezlo! Prišla hádam plnosť časov? Prišiel vari okamih uskutočnenia prisľúbení?

Všetko mlčalo. Všetko sa zdalo nemožné... Ale v mojej duši ostávala zažatá lampa dôvery v Boha, ktorému nič nie je nemožné.

Raz, keď som čítala úryvok z proroka Izaiáša, počula som, že moje srdce začína veľmi silno biť: nechápala som prečo. Opätovne som čítala slová proroka: „Pán znovu takto prehovoril k Achazovi: «Žiadaš si znamenie od Pána, svojho Boha, či už hlboko v podsvetí a či hore na výsostiach!» Ale Achaz vravel: «Nebudem žiadať a nebudem pokúšať Pána.» Riekol teda (Izaiáš): «Počujteže, dom Dávidov! Či vám je málo obťažovať ľudí, že obťažujete ešte aj môjho Boha? Preto vám sám Pán dá znamenie: Hľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel!»“ (Iz 7, 10 – 14).

Tu som sa zastavila: zdalo sa mi, že srdce mi ide vyskočiť z hrude. Pomaly som začala opakovať: „Hľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel!“

Vedela som, že „Emanuel“ znamená „Boh s nami“. Tieto slová sa mi zdali úžasné a tajomné zároveň. Kto môže pochopiť Boží plán?

U Izaiáša môj zrak spočinul ešte na inom úryvku, ktorý vyžaroval svetlo a útechu. Naučila som sa ho naspamäť... zdal sa mi taký krásny a plný nádeje: „Ľud, čo kráča vo tmách, uzrie veľké svetlo, nad tými, čo bývajú v krajine tieňa smrti, zažiarí svetlo. Rozmnožil si plesanie, zväčšil si radosť; budú sa tešiť pred tebou, ako sa tešia pri žatve, tak, ako plesajú, keď si delia korisť. Veď jeho ťažké jarmo a prút jeho pleca a palicu jeho pohoniča lámeš ako v dňoch Madiánu. Lebo každá hrmotná obuv a každý šat zmáčaný v krvi bude spálený, bude ohňu pokrmom. Lebo chlapec sa nám narodil, daný nám je syn, na jeho pleci bude kniežatstvo a bude nazvaný: zázračný Radca, mocný Boh, večný Otec, Knieža pokoja“ (Iz 9, 1 – 5).

Kto bude toto dieťa? A kto bude matkou tohto syna? A kedy sa splní toto prorocké slovo? Spontánne spočinula na mojich perách úpenlivá prosba Izaiáša: „Kiež by si prelomil nebesá a zostúpil, vrchy by sa triasli pred tvou tvárou“ (Iz 63, 19).

V tichu a chudobe môjho domu som uvažovala a modlila sa, keď som náhle uvidela veľké svetlo a predom mnou sa sklonila postava, ktorú som nikdy nevidela. Cítila som zovretie srdca a chcela som zvolať: „Kto si? Odkiaľ prichádzaš? Čo odo mňa chceš?“

Ale ona sa na mňa usmiala a povedala mi: „Raduj sa, milosti plná, Pán s te-

bou“ (Lk 1, 28). „Raduj sa!“, povedala mi tá neznáma postava, ktorá neočakávane vstúpila do môjho domu a do môjho života. „Raduj sa!“

Hneď mi prišlo na myseľ, že pozvanie k radosti predchádza veľké mesiášske oznámenia. Poznala som ich dobre a rýchlo som si ich pripomenula vo svojom srdci: „Plesaj, dcéra Siona, jasaj, Izrael, teš sa raduj sa z celého srdca, dcéra Jeruzalema! Neboj sa, Sion, nech ti neovisnú ruky! Uprostred teba je Pán, tvoj Boh, spásonosný hrdina“ (Sof 3, 14. 16 – 17).

Hádam sa naplňajú tieto slová? Azda prišiel okamih, o ktorom snivali proroci a celá dlhá história môjho národa?

Spomenula som si aj na slová Zachariáša: „Plesaj a raduj sa, dcéra Siona, lebo, hľa, ja prídem a budem bývať uprostred teba – hovorí Pán“ (Zach 2, 14).

Avšak slová, ktoré nasledovali po pozvaní k radosti sa mi zdali nesmierne ako balvany, a istým spôsobom mi bránili radosť: „Plná milosti!“

Kto bola tá žena plná milosti? Bola som to ja? Bola som to ja!

Cítila som silný tep krvi v mojich žilách a pocítila som rozpaky, neprimeranosť, rozrušenie. Hľadala som na postavu a pochopila som, že to bol anjel, ktorý prišiel z neba: prišiel od Boha!

Boh myslel na mňa! Boh poslal anjela... ku mne... do môjho domu, kde by žiadna dôležitá osoba tohto sveta nepovažovala za vhodné vstúpiť!

Anjel spozoroval moje rozrušenie, ba dokonca mi čítal v srdci a hneď povedal: „Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porodíš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať Synom Najvyššieho. Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida, naveky bude kráľovať nad Jakobovým rodom a jeho kráľovstvu nebude konca“ (Lk 1, 30 – 33).

Začala som chápať. Žena, ktorú ohlásil Boh po hriechu človeka... som bola ja! Panna, ktorá mala počať syna a nazvať ho Emanuel, som bola ja!

Mala som sa stať matkou, dokonca matkou očakávanou stáročia: očakávanou Bohom a očakávanou ľudstvom!

Áké citové pohnutie! Áké rozochvenie! Cítila som sa malá, cítila som sa neprimeraná, zdalo sa mi, že sa nachádzam vo víre neočakávanej búrky, ktorá za pár sekúnd mení celú scénu.

Avšak hneď som si spomenula, že v skrýši mojej duše som pred nejakým časom dospela k rozhodnutiu ostať pannou, patriť úplne Bohu, venovať mu všetky moje city... a očakávala som okamih, keď budem o tom hovoriť s Jozefom. Ale teraz všetko prišlo neočakávane.

Už v detstve ma zasiahli slová Boha, ktoré sprostredkoval Ozeáš: „Lásku chcem, a nie obetu“ (Oz 6, 6). A rozhodla som sa dať svoju lásku Bohu.

Chvela som sa, keď som čítala v Izaiašovom zväzku: „Bo manželom ti bude tvoj stvoriteľ“ (Iz 54, 5). A ešte: „Ako si vezme mladík pannu, tak si ňa vezme tvoj stavitel, a ako sa teší ženích neveste, tešíť sa bude tvoj Boh“ (Iz 62, 5).

Spoznala som sa v týchto slovách... Ale teraz sa uskutočňovalo niečo, čo ma presahovalo, čo vyvolávalo vo mne pochybnosti, čo úplne prevracalo moje plány.

Mala som silu povedať: „Ako je to možné? Ako sa splní toto slovo, ktoré, keďže prichádza od Boha, nemôže dostať do krízy iné slovo, ktoré som cítila, že prichádza od Boha? Pomôž mi pochopiť, aby som mohla povedať to áno, ktoré Boh odo mňa chce.“

Anjel na mňa hľadel, akoby očakával moju námietku a odovzdal mi, ako čistý biely kvet, odpoveď, ktorú mu pripravil Boh: „Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ňa zatieni. A preto aj dieťa bude sa volať svätým, bude to Boží Syn“ (Lk 1, 35).

Tieto slová otvárali predou mnou bezhraničné horizonty: zdalo sa mi, že sa ponáram do nesmierneho mora a očami som prosila anjela, aby mi pomohol.

Čo znamená: „Duch Svätý zostúpi na teba“? A čo chcú povedať slová: „Moc Najvyššieho ňa zatieni“? A predovšetkým, aký zmysel dať týmto ohromujúcim slovám: „A preto aj dieťa, ktoré porodíš, bude sa volať svätým, bude to Boží Syn“?

Anjel ma zahľadol do svetla a potom dodal: „Aj Alžbeta, tvoja príbuzná, počala syna v starobe. Už je v šiestom mesiaci. A hovorili o nej, že je neplodná! Lebo Bohu nič nie je nemožné“ (Lk 1, 36 – 37).

Alžbeta bude matkou? Vedela som, že moja príbuzná vrúcne túžila mať dieťa, ale teraz je už v pokročilom veku... Všetky sny o materstve padli ako jesenné listy. A napriek tomu, Alžbeta bude matkou! Bohu nič nie je nemožné!

Moje srdce bolo plné radosti a bez váhania som povedala: „Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (Lk 1, 38).

V tom okamihu sa mi zdalo, že nebeské vtáctvo začalo znovu spievať; zdalo sa mi, že sa nebo rozjasnilo a ostalo čisté, bez jediného oblaku; zdalo sa mi, že vzduch vonia ako lúky Galiley na začiatku jari.

Bola som šťastná, že som Bohu povedala áno a pochopila som, že začína nová strana v mojom živote a v živote ľudstva.

Zatiaľ čo som hovorila moje áno, anjel zmizol. Hľadela som navôkol: môj dom sa nestal vilou... ostal pokorným a chudobným.

Pozrela som sa na zem: podlaha nebola zmenená na mramor ako podlahy Herodesovho kráľovského paláca... ale ostala z hlíny udupanej každodennými krokmi mojich námah.

Pozrela som sa na svoje šaty: nepremenili sa na purpurové, na šaty z jemnej látky ako mali tie bohaté ženy, o ktorých

som počula rozprávať, keď som išla k studni nabráť vodu.

Všetko ostalo ako predtým. Čo sa zmenilo? Zmenil sa môj život: do môjho vnútra vstúpilo nekonečné nebo. V mojom lone sa uskutočnil najpozoruhodnejší zázrak všetkých čias: Večný začal žiť v čase, Všemohúci sa stal malým, maličkým... až sa skryl vnútri môjho tela.

Ale komu som mohla vyrozprávať to, čo sa mi stalo? Kto by mi uveril? Rozhodla som sa, že idem navštíviť Alžbetu. Povedala som, že som služobnica a chcem ňou byť až do dna.

Prežívam lásku a som si istá, že stále počujem Boha: on ma zoberie za ruku a povedie po svojich cestách.

Hneď som sa vydala na cestu: pochopila som, od toho okamihu, že celý môj život bude cestou... dlhou cestou.“

+ + +

Bratia a sestry, aj náš život je cestou, na ktorej nás chce sprevádzať náš Boh. Na ktorej sa nám prihovára náš Boh. Jediný pravý Boh. Snažme sa v tichu a modlitbe počuť jeho hlas. Dovoľme mu, aby nás viedol po správnych cestách. Len On nás môže priviesť k večnému šťastiu. Amen.

Slávenie sviatku Svätej Bohorodičky znova vracia našim tváram úsmev, lebo si uvedomujeme, že sme ľuďom, že k sebe navzájom prináležíme; lebo chápeme, že iba v komunite, v rodine môžeme nájsť tú správnu „klímu“, to „teplo“, ktoré umožňuje naučiť sa rásť ako ľudské bytosti a nie ako čisto len predmety pobádané „konzumovať a sami byť predmetom konzumu“. Slávenie sviatku Svätej Bohorodičky nám pripomína, že nie sme výmenným tovarom či finálnymi príjemcami informácií. Sme deťmi, sme rodinou, sme Božím ľuďom...

Ježiš vo chvíli toho najväčšieho daru – daru svojho života na kríži – si nič nechcel podržať pre seba, a odovzdaním svojho života nám odovzdal aj svoju Matku. Povedal Márii: pozri, tvoj syn, pozri, tvoje deti. A my ju chceme prijať do našich domovov, do našich rodín, spoločentiev, do našich krajín.

Chceme sa stretnúť s jej materským pohľadom. Tým pohľadom, ktorý nás zbavuje osirelosti; tým pohľadom, ktorý nám pripomína, že sme bratmi: že ja prináležím tebe a ty prináležíš ku mne, že sme z jedného tela. Ten pohľad, ktorý nás učí, že sa musíme ujať života tým istým spôsobom a s tou isto nehou, s akou sa ho ujala ona: rozsievajúc nádej, rozsievajúc spolupatričnosť, rozsievajúc bratstvo... (Pápež František v Novoročnej homílii).

Z ohlasov

... Ozývam sa dosť neskoro, ale dúfam, že poznajúc môj zdravotný stav mi to láskavo prepáčiš. Ďakujem za zaslanie nového čísla Listov PS a tiež za povzbudenie: Straussov „List chorému básnikovi“.

Po prečítaní posledných litier Listov PS č. 29 napriek mojim zdravotným peripetiám sadám k počítaču, aby som zo srdca vyjadril úprimnú vďaku a obdiv všetkým prispievateľom tohto čísla, ale najmä Tebe Julko. Tvoj redakčný podiel značne vyčníeva a aj článok „Transfúzia pamäti“, kde zvyrazňuješ pravý zmysel činnosti Spolku Pavla Straussa.

Porovnanie myšlienok Pavla Straussa spred sedemdesiatich rokov s myšlienkami pápeža Františka k aktuálnemu dňu vo svete sa dá pochopiť ako prorocká vízia Pavla Straussa. Po stáročiach bojov a rôznych konfliktov mal priniesť Európe proces integrácie pokoj a spoločnosť s akceptovaním dvojtisícročnej kresťanskej tradície. Budova európskeho domu sa stavala ináč ako predpokladali otcovia myšlienky zjednotenia (pápež František). Do čoho to vyústi nám na príklade Švajčiarska názorne ukázal Pavol Strauss.

Myslím si, že ak sa dostane Tvoja „Transfúzia pamäti“ do rúk pápeža Františka, iste neostane bez odozvy. Bude to ďalší kameňok do mozaiky blahorečenia Pavla Straussa.

Myslím, že veľmi vhodne boli zaradené príspevky k ukončeniu svätého roku milosrdenstva, ale aj ďalšie články dopĺňajúce hlavné témy. Príkladom môže byť porovnanie myšlienok pápeža Františka a Paula Straussa na otázku, kto má byť nositeľom zmeny životného štýlu, ak nie mládež.

Mal som pocit, že šírenie odkazu Pavla Straussa ostáva už len v okruhu zakladateľov Spolku a ich priateľov. No po prečítaní tohto čísla Listov PS som nadobudol presvedčenie, že plameň zažatý zakladateľmi Spolku sa pomaly rozhorieva aj v mnohých ďalších srdciach a to nielen na Slovensku, ale aj v cudzine. Žiaľ, u mnohých vydavateľov platí to Klausovo: „Peníze jsou až na prvním místě.“

Rozmýšľal som, čo by asi v tomto čase napísal Palko S. po informácii od Martina (Jančušku), že v Rakúsku odstránili z kalendárov mená svätých, alebo na úplné vymiznutie krízov z verejných priestorov, a spolužitie partnerov ako manželov, a to v hojnom počte aj na Slovensku, atď? Ak hľadáme odpoveď na túto otázku môžeme sa poohliadnuť na súlad názorov Pavla Straussa a pápeža Františka, tam nájdeme tú správnu odpoveď...

(Z listu Jána Durdiaka z 2. 12. 2016.)

Peter Fogaš

Začiatky môjho doktorátu

V roku 2013 som na Inštitúte spirituality na Pápežskej gregoriánskej univerzite v Ríme ukončil licenciát v odbore spirituálna teológia a hneď som sa zapísal na doktorandské štúdium. Hoci som to spočiatku nemal

v úmysle, riaditeľ inštitútu Tony Witwer ma podnietil k tomu, aby som sa zameral na nejakú tému z aktuálnych podmiemok Cirkvi na Slovensku. Navrhoval mi preskúmať súčasnú kresťanskú spiritualitu v našej krajine vo vzťahu k našej totalitnej minulosti – aké dôsledky si dnes nesieme po štyridsiatich rokoch náboženského útlaku. Námet sa mi videl zaujímavý, ale predsa len príliš odvážny a široký, preto som ho odmietol. A hľadal som iný.

Vtedy vstúpil na scénu Strauss. Nespomínam si presne na prvý moment, istotne však išlo o súhrn drobných inšpirácií. V kníhkupectve *San Paolo* na Via Conciliazione oproti Námestiu sv. Petra som znenazdajky chytil do ruky talianske vydanie *Tesnej brány*, potešený, že vidím skromný slovenský príspevok do obrovského trhu náboženskej literatúry v tejto krajine. Z domu som si už skôr priniesol Straussov *Úsmev nad úsmevom* a po večeroch, niekedy aj na neďalekej pláži pri mori v letných mesiacoch, som si z neho čítaval a udivoval som sa nad nevídanou hĺbkou mnohých aforizmov. Pár rokov dozadu som už prelúskal prvý zväzok jeho súborného diela a hneď som si dal predsavzatie, že si aj ďalšie budem postupne kupovať a načítavať. A spomenul som si ešte na profesora Rybáka, ktorého náš profesor pastorálnej teológie Vladimír Šosták priviedol na jednu hodinu na fakultu v Košiciach, niekedy v roku 2005. Dve jeho tvrdenia mi ostali v pamäti z tých štyridsaťpäť minút. Prvé sa týkalo fenoménu Strauss ako médium-proroka slovenskej a európskej budúcnosti, a pripadalo mi príliš nadnesené; dodnes som v tejto perspektíve trochu opatrnejší. V druhom upozornil, že je veľmi dôležité, ktorý Straussov text vezmeme do ruky ako prvý. Mnohé nás môžu zaraz a definitívne odradiť, no ak sa začítame do toho správneho, autor si nás nadobro podmaní. S týmto názorom úplne súhlasím.

A tak sa rôzne podnety skoncentrovali, a zrazu som opäť sedel v kabinete pátra Witwera držiac *Stretta è la porta* v rukách, pripravený predstaviť mu svoj nápad. „Chcel by som písať doktorát o jednom neznámom Slováckovi, lekár-

ovi, volal sa Pavol Strauss,“ začal som, a s malou dušičkou som čakal na odpoveď. Nasledoval jeho široký úsmev a: „Veď ja to meno poznám!“ V prvej sekunde mi napadlo, že asi prepočul, alebo si pomýlil meno, veď Straussovcov je plno, lenže on dodal: „Veď on je krstným synom Munkovcov.“ Moje pochybnosti sa razom rozplynuli. Podal som mu knihu, už sme si len uznanlivo prikyvovali. Prekvapil ma aj reakciou na moju otázku, že koho mám osloviť ako moderátora. Na Inštitúte spirituality totiž neprednáša žiaden Slováč, mal som pripravené dva možné tipy. Riaditeľ ma opäť prekvapil a navrhol mi osloviť prof. Jána Ďačoka z Teologickej fakulty. Ten neskôr túto výzvu veľkodušne prijal a ukázalo sa, že so Straussom mal aj jednu osobnú skúsenosť, keď mu koncom osemdesiatych rokov robil ultrazvukové vyšetrenie. Jezuitský páter, bývalý provinciál slovenskej provincie, je totiž vyštudovaný lekár internista, a toto remeslo pred vstupom do rehole aj vykonával. Čo sa týka Tonyho Witwera, ten od roku 2008 zastáva funkciu generálneho postulátora pre kauzy svätých v Spoločnosti Ježišovej, množstvo procesov blahorečenia a svätorečenia prechádza cez jeho ruky, a takto spoznal Munkovcov a cez nich aj Straussa. S jeho súhlasom som sa teda mohol smelo pustiť do práce. Dve výzvy ma čakali hneď na začiatku.

V prvom rade bolo potrebné zadovažiť si v čo najväčšej miere literatúru. Od doktorandov na našej univerzite sa vyžaduje, aby minimálne prvé dva roky rezidovali v Ríme. Avšak, bibliografiu od Straussa a o ňom by som prirodzene márne hľadal v tunajších bohatých knižniciach a kníhkupectvách (s jedinou, už spomenutou výnimkou). Preto som si postupne začal kupovať, objednávať, kopírovať, prinášať, nechával posielat, stahovať z internetu, a teda do svojej izby v Pápežskom slovenskom kolégiu sv. Cyrila a Metoda dotiahnuť všetko dostupné: desať zväzkov *Zobraných literárnych a mysliteľských diel*, všetky čísla *Listov PS* (vďaka internetovej stránke, ale viaceré čísla mám aj v tlačenej podobe od Márie Rákošovej), mnohopočetné vydania denníkových zápiskov prof. Rybáka *So Straussom – po Straussovi a V dotyku s Pavlom Straussom* (zopár výtlačkov mi podaroval sám profesor, ktorého som pred dvoma rokmi navštívil v Gelnici), zborníky z vedeckých konferencií, monografie (od Martina Kolejáka či od Márie Bátorovej) a tak ďalej. Nazrieť som chcel samozrejme aj do ostatných vydaní Straussových diel, ku viacerým z nich som sa dostal vďaka slovenským antikvariátom. Moja

počiatočná pochybnosť, či budem mať dostatok primárnej (od Straussa) a sekundárnej (o Straussovi) literatúry, sa po pár mesiacoch rozplynula.

Druhá úloha spočívala v sformulovaní základných cieľov a metód dizertačnej práce. Nie som študentom histórie, nejde mi o dôsledné a vyčerpávajúce preskúmanie jeho života na základe všetkých historických prameňov. Nezaoberám sa ani filozofiou, preto nemám na to zhodnotiť jeho myslenie z filozofického hľadiska a hľadať v ňom vplyv mysliteľov, z ktorých čerpal. Nie som odborník v literárnej vede, v tejto oblasti je o pišucom lekárovi napísaného zatiaľ azda najviac. Nehovoriac o medicíne či o teórii hudby, hoci téma *Význam hudby v duchovnom živote podľa Straussa* ešte len čaká na serióznejšie spracovanie. Z morálnej teológie sa už na vec pozrel Martin Koleják, a to cez optiku kategórie pravdy. Mojou úlohou je chopiť sa Straussa z pohľadu spirituálnej teológie. A preto som si vytýčil tri priority: Po prvé, keďže adresátom bude neslovenské jazykové publikum, kde je Strauss zatiaľ takmer úplnou neznámosťou, moja práca musí mať istý prezentačný charakter. Ak by som písal o veľikánoch spirituality, ako napr. sv. Ignác z Loyoly či sv. Terézia z Lisieux, zaiste by to potrebné nebolo. Znamená to nielen čo najpocitvejšie predstaviť život jedného konvertitu, ale uviesť ho aj do kontextu dobových podmienok, ako sa na Slovensku v dvadsiatom storočí niekoľkonásobne radikálne menili. Po druhé, chcem sa na Straussov život pozrieť ako na duchovno-ludský príbeh – pomenovať jeho motivácie (vnútorné a vonkajšie), analyzovať kľúčové rozhodnutia, vyzdvihnúť jeho „žitú vieru“, a to aj s poukázaním na jeho skryté boje, aj so slabosťou v chorobe, aj so sklamaniami. Teda žiadne idealizovanie či heroizovanie, ale jednoduchá a vecná snaha o objektivitu a pravdu. Do tretice, ak je tento človek takým radikálnym veriacim (ako sa mi od počiatku a stále javí) a zároveň je lekárom, potom by stálo za to – vytiahnuť z jeho spisov a zosyntetizovať niečo, čo som si pracovne nazval „lekárska kresťanská spiritualita“. Veď sa píše veľa o kňazskej spiritualite, o reholnej, o mníšskej, a potom o františkánskej a jezuitskej a karmelitánskej, ale keď sa príde k laickej spiritualite, tá sa predstavuje zväčša len vo všeobecnosti ako realizácia kresťana vo svete. Nepatrilo by sa trochu konkretizovať? Kresťanstvo je jedno, ale iné výzvy prináša práca v ekonomickej sfére, iné v politike, iné v manuálnych zamestnaniach a iné v lekárskom prostredí.

A tak sa postupne vykryštalizoval predmet dizertačnej práce, ktorá by v slovenskom preklade niesla názov: *Kresťanská skúsenosť Pavla Straussa (1912-1994). Spiritualita lekárskeho povolania*. Dokončená by mala byť – s Božou pomocou

– na jar tohto roku, termín záverečnej obhajoby určí komisia inštitútu, pravdepodobne na jún, prípadne október 2017. V posledných štádiách svojho štúdia som zvlášť vďačný manželom Jozefovi a Zuzane Straussovým za doplnenie viacerých zaujímavých informácií, ku ktorým som sa čítaním nedopátral (prekvapila ma ich otvorenosť hneď pri prvom stretnutí), a Enzovi Passerinimu za postupnú trpezlivú korektúru môjho „slovenského“ talianskeho textu (našiel by som vhodnejšieho kandidáta na túto úlohu?). A ostatných milovníkov Straussa môžem týmto aspoň poprosiť o krátku sprievodnú modlitbu. Azda nielen kvôli mne, ako skôr kvôli nemu.

Toto svedectvo zakončujem výkonom jedného z najväčších teológov dvadsiateho storočia, ktorý zamýšľam použiť v prvej vete dizertačnej práce: *„Tí, ktorí milujú, poznajú Boha najlepšie, a preto im teológ musí načúvať“* (Hans Urs von Balthasar v knihe *Len láska je vierohodná*). V duchu tohto princípu štúdium Pavla Straussa pre teológiu nie je len akási možnosť, ale povinnosť.

Podnetný list Enzu Passeriniho

Milí čitatelia
Listov PS!

Tentokrát som sa výnimočne rozhodol, že vás nebudem obťažovať svojimi – žiaľ – obvyklými – sťažnosťami ohľadom neúspechov s vydávaním doteraz preložených diel Pavla Straussa v talianskom literárnom svete. Nanešťastie pretrvávajú obdobie sucha a stagnácie. Ak mám byť úprimný, moc som sa v poslednej dobe ani nesnažil. Za to môžu samozrejme aj rodinné i pracovné povinnosti, ale nepopieram, že posledné nevydarené pokusy spôsobili isté sklamanie, resp. akýsi pokles nadšenia v mojich snahách. Tolkto negatívnych správ...

Veľmi potešujúcou novinou – stále v súvislosti s krôčikmi Pavla Straussa v talianskom (i medzinárodnom) kultúrnom kontexte – je vynikajúca doktorandská práca otca Petra Fogaša. Fogašova doktorandská dizertácia je napísaná v talianskom jazyku, keďže sa má obhájiť Pápežskej gregoriánskej univerzite v Ríme. Je pre mňa osobne veľkou ctou, radosťou a obohatením podieľať sa na gramatickej a štylistickej korektúre celého textu, ktorý je mimochodom dosť rozsiahly a kryje

množstvo tém vyplývajúcich zo Straussovho životopisu a z jeho samotných spisov.

Aj vďaka tejto práci objavujem mnoho nových problematik, ktoré pramenia zo Straussovej spisby a vyžadovali by si osobitnú pozornosť. Bolo by vhodné nájsť si čas na riadnu a precíznu selekciu hlavných tém a urobiť z toho akési vademecum (príručku) na čítanie napr. obsahu všetkých desiatich zväzkov, ktoré Fogaš vo svojej práci veľmi inteligentne nazýva „Opera omnia“. Mohlo by to ísť o väčšie piliere ako napr. „Strauss a viera“, „Strauss a hudba“, „Strauss a utrpenie“, „Strauss a lekárstvo“ atď.; alebo skôr menšie tematické okruhy o konkrétnejších aspektoch ako napr. „Strauss a vojna“, „Strauss a rodina“, „Strauss a kňazstvo“ a pod.

Možno tento posledne spomenutý variant znie rozumnejšie. A určite by to chcelo oveľa menej prácnu robotu. Nevieť si napr. predstaviť, čomu by sa dalo prirovnať dávať dohromady všetky zmienky, myšlienky a dlhšie pasáže, v ktorých sa Strauss zaoberá medicínou ako „ars medica“. Skôr by sa mohli vytvoriť akési malé zbierky materiálu o jednotlivých tematických okruhoch. Dôležité je, aby po každom citáte nasledoval presný odkaz na dielo, príp. s číslom zväzku a číslom strany v Opera omnia.

Áno, to by nebola žiadna príjemná prechádzka ružovou záhradou. Práve naopak podmienky by boli dosť sťažené a celá akcia by bola veľmi zdĺhavá a prácná. Vyžadovalo by si čo najpedantnejší prístup. Hlavná príčina spočíva v tom, čo sám Strauss nazýva metodológiou „systematického neporiadku“ a Fogaš hlbšie komentuje:

Ide o metodológiu bez metodológie, voľné a experimentálne písanie. Vo všeobecnosti píšuci lekári venovali rôzne knihy rôznym témam, ale hlavné piliere jeho systému sú vždy prítomné v každej eseji; nepravidelne skáču a náhle sa objavujú tu a tam bez žiadnej pevnej disciplíny. Čitateľ je mnohokrát zarazený. Veľa kapitol je zo začiatku zdanlivo monotematických, ale z ničoho nič, resp. okrajovo sa vyskytnú aj úvahy o úplne inej téme – ako stratený meteorit. A najhoršie je to, že sa tieto okrajové a mimokontextové vsuvky veľmi často charakterizujú silným posolstvom a mimoriadnou výrečnosťou.

Takže ich nemôžeme len tak ľahko ignorovať.

Tak ako sa v živote kresťana všetko začína krstom, mohli by sme aj my začať tento extrapolačný pokus práve pasážami, ktoré naznačujú alebo priamo hovoria o autorovom krste. Mali by sme však začať oveľa skôr, a to v časoch, keď boli kresťanské hodnoty skryto prítomné v mladej mysliteľovej duši. Tak ako vieme zo životopisov mnohých ďalších európskych intelektuálov posledných storočí, aj u Straussa bolo kresťanstvo v zárodku niekde v jeho vnútri. Krst bol len slávnym vyvrcholením a celoživotné práve nasledovanie Kristovho posolstva bolo posväcujúcim plnením. Už dlho pred svojím krstom Strauss počítoval prítomnosť Boha. V knihe Kolíska dôvery vyznáva:

«Pre mňa bolo hlavné, že som cítil Boha vo všetkom i v najmenších výkyvoch života. [...] Spoločensky svojím pôvodom stigmatizovaný, v stálej neistote, ale v absolútnej dôvere, v láske prívratný k Bohu».

A nádherne Strauss vyjadruje to, čo prežil vo chvíli, keď našiel Všetko – najmä v súvislosti so všetkými možnými racionálnymi, vedeckými a svetu milými štruktúrami, ktoré si v hlave v predchádzajúcich rokoch vytváral prostredníctvom neustáleho čítania a skúmania (tiež z Kolíska dôvery):

«V nás, i vo mne, bola hrozná nejasnosť, spleť nejasností, virvar citový, náladový a ideový. Ale videl som len zdanlivé víťazstvo zloby, surovosti, neduchovnosti. To, čo som si vypracoval ako hodnoty, sa rozplývalo ako ranná hmla. To, čo som považoval za slobodu vnútra človeka, s možnosťou voľby a otvorených rozhodnutí, bola len znôžka hmlistých neistôt. Tápal som v sebe i so svetom».

Z vonkajšieho pohľadu mohol teda Pavol Strauss pôsobiť ako súčasný človek, ktorý má na všetko svoje racionálne a vedecké vysvetlenie. Keď čítame jeho životopis z detstva a z obdobia pred konverziou, povedali by sme si, že spĺňa všetky predpoklady, aby z neho v živote žiadny kresťan v tradičnom zmysle nebol – a to ani vlažný ani horlivý...

Nie náhodou Peter Fogaš vo svojej práci označuje krst za jednu z najdôležitejších skúseností Straussovho života. Možno je práve tým najdôležitejším milníkom, po ktorom v poradí významnosti nasledujú horké chvíle profesionálnej degradácie a vyhnania zo Skalice a nádejné dni pádu komunistického režimu. Krstom sa Strauss skutočne stal novým človekom a rozhodol sa nasledovať Krista ako živý člen cirkvi a v službe ľudstva ako veriaci lekárik. Fogaš ešte hlbšie analyzuje celú túto

Návrat k monografii Martina Kolečáka „Pavol Strauss – hľadač pravdy“

skúsenosť. Jeho obrátenie bolo najšťastnejším životným prelomom. V žiadnom prípade nešlo o efemérne rozhodnutie, a to menej o vypočítavosť zo strachu pred smrťou. Naopak jeho konverzia vyplýva z jeho hlbokého a úprimného presvedčenia. Mohli by sme zvýrazniť viaceré odôvodnení proti názoru, podľa ktorých jediným cieľom konverzie bolo vyhnúť sa koncentračným tábormi. V prvom rade po uplatnení „židovského kódexu“ z 9. septembra 1941 sa Židia identifikovali podľa rasovej kvalifikácie, a nie podľa ich vierovyznania. Krst pre Žida nebol teda žiadnou zárukou nedotknuteľnosti. Z ústnych svedectiev takisto vieme o angažovanosti Straussovej budúcej manželky v snahe zachrániť Pavla od možnej deportácie do koncentračných táborov. Mária Loydlová mala totiž príbuzného, ktorý pracoval na jednom ministerstve a skrze neho sa pokúsila o získanie tzv. „Tisovej výnimky“ pre svojho snúbenca. Išlo o politický postup, ktorý chránil niekoľko Židov pred transportom. Strauss každopádne túto ponuku odmietol. A navyše samotné Straussové vyznania sú mimoriadnym hodnotným svedectvom, napr. v knihe „Človek pre nikoho“ nachádzame tento úryvok:

«Pritom nikdy a nikomu kvôli, ani Hitlerovi, ani iným zažratým antisemitom, nezapriem svoj pôvod. Lebo to je Božie určenie. A z toho sa nedá, ani sa nechcem vyzuť. Opačne, vo chvíli, keď mi bolo jasné, že Ježiš Kristus je Boží Syn, prisľúbený Mesias a Vykupiteľ, stal som sa židom a kresťanom. [...] Pre mňa rozhodnutie na konverziu bolo dokončením vnútornej cesty. Mohlo to už byť rok predtým, veď boli kadejaké ponuky. Ale mne šlo o podstatu rozhodnutia».

Ďalší dôkaz pravdivosti jeho obrátenia spočíva v tom, že semenka jeho budúcej konverzie na katolícku vieru boli prítomné už v jeho detstve a mladosti.

A keby aj toto nestačilo, to najdôležitejšie je v tom, ako on žil a správal sa v období po krste. Jeho príkladný život je jasným znakom vážnosti jeho úmyslov. Hrozby spoločenského a politického charakteru nestačia na to, aby ochabol a pomaly zmenil názor. Práve naopak on sám popisuje svoj vstup do cirkvi ako „návrat domov“, resp. na miesto, ktoré je „viac než doma“. A nikdy ju neopustil

Mohli by sme uviesť aj ďalšie dôkazy o úprimnosti a pravdivosti Straussovej konverzie. Možno aj tisíc ďalších. Žiaden z nich by však nestál za to, čo Strauss skutočne prežíval vo svojom vnútri. To si môžeme len želať pre seba: nechať sa dotknúť ohňom Ducha Svätého a byť Ním vedení celý život.

Do redakcie sme dostali zaujímavý list od Martina Kolečáka, autora známej monografie „Pavol Strauss – hľadač pravdy“ (Vydavateľstvo G-ATELIER, 2012). Vlastne nie ani list od neho, ale ním sprostredkovaný rukopis, ktorý mu poslala MUDr. **Leopoldína Scheidová** (mimochodom: spoluautorka – s Jánom Majerníkom - rozsiahlej publikácie *Spoznávajme Svätú zem, Bratislava – Záka-menné 2005*).

Zaujímavé (a nasledovania hodné) je už to, ako sa autorka ku Kolečákovskej monografii dostala: „Darovala mi ju moja dlhoročná priateľka a kolegyňa, ktorá je obdivovateľkou P. Straussa. (Ide o MUDr. **Julianu Gregovú**, ktorej vzácne spomienky na Straussa sme uviedli v Listoch PS 29, s. 21-22 a 31 – J. R.) Ona vie, že rada čítam, a neraz si zatelefonojeme o obsahu Katolíckych novín alebo o knihe, ktorú práve čítame: či nás potešila, obohatila, s čím súhlasíme, nesúhlasíme, nakoľko sme pochopili obsah i ciele autora. Ak knihu nevlastníme, rozhodujeme sa, či sa ňou navzájom obdarujeme, alebo si ju zakúpime. Priateľka v dobrom úmysle neraz preceňuje moje schopnosti i možnosti (vek 84 rokov), a tak autorovi tejto knihy prisľúbila – a to bez môjho vedomia – že knihu si naisto prečítam a taktiež niečo napíšem, prinajmenšom svoje dojmy. Na prečítanie tejto knihy by bolo potrebné, aby človek poznal väčšinu literatúry P. Straussa, a ja na rozdiel od mojej priateľky túto literatúru neovládám. Tak považujem z mojej strany za nezodpovednosť – k tejto problematike sa vyjadrovať a niečo napísať. Mám z toho výčitky svedomia.

Martin Kolečák

Pavol Strauss,
hľadač pravdy

Priznám sa, že táto kniha bola pre mňa ťažkou literatúrou a tvrdo som sa cez ňu musela prehrýzať. Bola by som to vzdala, ak by som nebola sľúbila, že si určité kapitoly budeme pri telefonických rozhovoroch rozoberať. Taktiež nie som spokojná s tým, ako som tento list poňala a napísala. Je to skôr koncept, výpisky z toho, čo ma zaujalo alebo prekvapilo, prípadne šlo o časti, o ktorých som nezávisle, podobne alebo inak premýšľala ako Pavol Strauss. Prípadne šlo o podobné životné skúsenosti starej lekárky s iným lekárom. Ale kohože to už môže zaujímať. Napriek tomu som to spísala.

Treba uviesť, že o **Pavlovi Straussovi** som bola informovaná iba toľko, čo uvádzali v Katolíckych novinách. Boli to jeho básne, informácie o jeho knihách, alebo pri významných životných udalostiach články o jeho živote. Vážila som si ho, obdivovala ako manžela, otca rodiny, lekára, konvertitu, básnika, spisovateľa, polyglota, filozofa, vzácneho človeka, znalca a interpreta klasickej hudby, nepredstaviteľne sčítaného a všestranne vzdelaného, neveriteľne pracovitého. Taktiež pomocníka bližného, hrdého obyvateľa Nitry, človeka, ktorý sa statočne boril s ťažkosťami i prekážkami života.(...)

Opakujem teda, že považujem za opovážlivosť z mojej strany – vyjadrovať sa k tejto knihe. Žiadosť a naliehanie mojej priateľky však bolo také imperatívne, že to dosiahla a opovážila som sa niečo napísať; nie som však s tým spokojná a spytujem si svedomie, či je to správne.

O autorovi knihy **M. Kolečákov**i – pokiaľ som ju nedostala ako dar – som nevedela nič, iba toľko, že je kňaz. Pri čítaní som postupne nadobúdala rešpekt a obdiv. Ponajprv preto, že sa podujal preštudovať celú literatúru Pavla Straussa (10 zväzkov zbraných spisov), premeditovať ju a pre bežného čitateľa ju pretlmočiť do zrozumiteľnejšej reči; napokon ju doplniť vlastnými úvahami, citovaním iných autorov, ktorí sa vyjadrovali k podobným problémom, a polemikou s nimi.“

+ + +

To, čo pani dr. Scheidová považuje za handicap pri písaní svojich úvah nad Kolečákovskou monografiou, sa nám zdá práve ako **prednosť**: jej pohľad na Straussa a jeho odkaz je totiž svojrázny a nevšedný, vďaka čomu môže nielen pomôcť nájsť cestu k Straussovi niekomu, kto ho ešte nepozná, ale aj čitateľov Straussa (i takých, ktorým na polici leží

desať zväzkov jeho Zobraného diela) môže upozorniť na také „fazety“ jeho odkazu, ktoré alebo obchádzajú, alebo ich vnímajú ináč.

Slovom, rozhodli sme sa, že z toho rozsiahleho materiálu dr. Scheidovej (18 počítačových strán!) vyberieme podstatné časti a ponúkneme ich – na pokračovanie – našim čitateľom.

Vynecháme napríklad veľmi zaujímavú úvahu autorky o náročnom jazyku Pavla Straussa, ku ktorej sa bude treba raz špeciálne navrátiť a vyvolať diskusiu (dávno sa tak malo stať) povolaných odborníkov na túto tému. (To je dôležité aj pre editorský prístup k novým vydaniam Straussových diel.)

Vynecháme aj stručný prehľad Kolejákovho „Náčrtu biografie Pavla Straussa (str. 11-50). Pre budúcich biografov môže byť podnetná jej poznámka:

„Napriek tomu, že ide o biografiu P. Straussa, chýba mi *viac údajov o jeho manželke pani Márii Loydlovej* (1921-19??). Popri vyššie uvedených opisoch z roku 1944, kde sa uvádza, ako cestovala s ním do Trnavy a ako sa zosobášili – podarilo sa mi pozbierať informácie aj z povojnových rokov. Stala sa mu vernou sprievodkyňou životom na všetkých miestach, kde mal príkaz ako lekár nastúpiť. Putovala s ním od Ružomberka cez Bratislavu (s. 39) do Skalice, kde pôsobil v rokoch 1947-1957. Bola pokornou paniou domu, aj keď absolvoval zahraničný študijný pobyt vo Švajčiarsku a začal publikovať nielen odbornú literatúru, ale aj básne. V Skalici mu porodila dvoch synov: Palka (1946) a Jozefa (1949). Či už išlo o obdobie úspechu primára a riaditeľa nemocnice v Skalici, alebo v čase prenasledovania, vždy ho podporovala a nasledovala. Prestažovali sa do Nitrý, kde roku 1972 postavili dom, a v ňom bola dobrou hostiteľkou všetkých významných osobností, ktoré ich navštevovali a nebolo ich málo. Boli to napr. filozofi – Dr. Hanus, maliari – Mária Medvecká, básnici a spisovatelia – M. Rúfus, M. Haľamová, početní kňazi a rehoľníci. Podobne bolo tomu tak aj v penzii od roku 1983, keď už obaja chorľaveli. PS zomrel roku 1994 – ako 82 ročný. Nezistila som, kedy zomrela manželka, aké mala povolanie pred výdajom, ani či bola konvertitkou, alebo naopak podporovateľkou jeho konverzie. Mimochodom – aký bol osud ich dvoch synov?“

„Netajím sa, že ma popri biografii zaujali najmä tri kapitoly, ktorým sa budem venovať: Pravda o konverzii, Pravda o kresťanoch a kresťanstve, Pravda o smrti – pretože sú mi z viacerých dôvodov blízke a sama som sa týmito problémami zaoberala.“

(J. R.)

Leopoldína Scheidová: Martin Kolečák. Pavol Strauss, hľadač pravdy

Pravda o konverzii (s. 50-79):

Analýza je veľmi hlboká, vychádza z osobných, aj neradostných skúseností Pavla Straussa. Je to prežitá i prebolená osobná skúsenosť a autor knihy ju vzácné pretlmočil. Trochu mi *prekážalo, že sa určité skutočnosti opakujú z bibliografie* Napr. postoj ľudí ku konvertitom, vplyv rodiny Munkovcov a pod.

M. Kolečák za to však určite nemôže a zámerne to ponechal? Rešpektoval Pavla Straussa, ktorý sa k týmto boľavým stránkam života opakovane vracal.

Napriek tomu som si pri Straussovej úprimnej spovedi o jeho dlho trvajúcom procese konverzie dovtedy neuvedomila, že je to až *tak bolestivý a zložitý proces*. Podľa Straussa je každá konverzia veľmi náročná, je to cesta plná obeti! Ide mu o to, kam speje, a nie čím bol. Ide o zmierenie s Bohom, Človeka s človekom, samého seba so sebou, s prírodou. Ide o hľadanie pravdy!

Sám Pavol Strauss aj autor monografie to dôkladne, plasticky vylíčili. Ako poctivý adept na konverziu ku katolicizmu sa musel pripravovať na generálnu spoveď. Tu mal vyznať hriechy mladosti buržoázneho, k viere ľahostajného mladíka, vo Viedni a v Prahe, hriechy sexuálnej frivolnosti, až po nadšenie komunizmom a socializmom.

Opisuje dlhodobé štúdium kresťanskej literatúry, návštevy a konzultácie u rôznych kňazov, u rodiny Munkovcov, ktorá mu bola vzorom aj najväčším pomocníkom. K celému problému obrátenia pristupuje autor knihy *systematicky*, nadväzujúc na Straussa. **Rozoberá definíciu konverzie, príčiny, formy, sprievodné javy a následky. Taktiež zaujímavovo rozoberá príčiny ateizmu.**

Prekvapujúce bolo pre mňa taktiež tvrdenie, že komunizmus ako taký Straussovi pomohol ku konverzii. Dopomohol mu odvrátiť sa od sebeckva, pomyslieť na iných a na budúcnosť

Pri definícii latinského slova (s.75) convertere zdôrazňuje moment odvrátenia sa od zla, nevedomosti, hriechu a od zatratenia. Strauss udáva, že v podstate ide o rozhodnutie nasledovať Krista!

Príčiny obrátenia vidí ako dielo Božej milosti, dielo Ducha Svätého, ako výsledok modlitieb priateľov, výsledok štúdiá a tvrdej práce na sebe, ako zdĺhavý zápas. Presne definuje rôzne for-

my obrátenia: Náhle osvietenie, ako u sv. Pavla, sv. Františka, André Frossarda, A. Ratisbonneho a iných. Naopak bolestivý proces pri pomalej konverzii, napr. u filozofky E. Steinovej. U seba vidí tento proces v *určitých fázach*, ktoré definuje. Taktiež poukazuje – a to opakovane – na ľudí, ktorí mu pri obrátení pomáhali, a naopak na tých, ktorí tento proces sťažovali, ba prekážali mu.

Delí konverzie ku katolicizmu: u pohanov, Židov a napokon aj u katolíkov v zmysle metanoie (s.74), z ktorých každá ma svoje špecifiká. Tvrdí, že aj u kresťanov katolíkov môže nastať konverzia v zmysle obratu k zlepšeniu zmysla identifikovania sa s Kristom, k odvráteniu sa od zla (s. 74). Pozn. Povedzme, že metanoiu možno chápať ako konverziu, ale nie v pravom slova zmysle, iba v širšom kontexte.

Pre mňa bol Straussov pohľad na konverziu Židov novinkou. Podľa neho u Židov ide o niečo jedinečné. V podstate nejde o konverziu v pravom slova zmysle, pretože Židia stoja na rozhraní Starého a Nového Zákona; teda čím boli a čím chcú byť! Starý Zákon ovládajú, ev. aj uznávajú, a Nový Zákon by si stačilo osvojiť a akceptovať Ježiša Krista ako Mesiáša.

Ešte prekvapujúcejšie bolo pre mňa priznanie, že po konverzii mu v duši *zadržateľ orgán pre nenávisť*, lebo iné už nemohol! Nastalo hľadanie lásky a Transcendentna – duchovné znovuzrodenie. Nenávisť sa zmenila na lásku. Strauss píše, že mal predpoklady, *aby nenávidel*, a prostredníctvom Nového Zákona mu bolo dané, *aby sa naučil milovať*, lebo iné už nemohol...

Systematicky analyzuje konverziu a vidí v nej stránku: psychologickú, spoločenskú, t.j. sociálne vzťahy, stránku politickú, náboženskú a napokon spirituálnu, takže spôsobuje prevrat celej osobnosti a smeruje k uspokojeniu (s.71). Konverzia zahrňuje vonkajšiu aj vnútornú stránku života. Pekný komplexný pohľad. Strauss teda konverziu analyzuje *holistickým*, t.j. celostným prístupom k osobnosti človeka..

Pre mňa bolo prekvapujúce jeho tvrdenie, že pri svojej ceste ku konverzii *stretol veľa katolíkov, ktorí mu skôr sťažovali cestu ku konverzii*. Ďalej, že katolíci sú nielen prekážkou pri hľadaní viery, ale aj

príčinou odpadnutia od viery a to vtedy, ak prejavujú zlobu, nenávisť ba až krutosť (s. 51). Pritom u katolíkov neraz ide o evidentnú dvojtvárnosť. Ich zmýšľanie a konanie sú v rozpore s Bohom.

Reflexia: Poznám katolíčku, ktorá odpadla od viery preto, že miestny správca farnosti požadoval poplatok za pohreb, ktorý chudobná rodina nemohla zaplatiť. Dotyčný „kňaz“ robil prekážky dovtedy, pokým neobstarali peniaze. Rodina odpadla od viery, a to pre jedného nehodného človeka. V našom parlamente – u našich niektorých politikov, ktorí sa vydávajú za kresťanov – taktiež možno pozorovať chamtivosť, zlobu a nenávisť.

Strauss príčinu nenávisť i vojen vidí v nedostatku viery/ v neverectve. (Pozn. - nie v nevere! – ako autor píše – lebo nejde o neveru napr. v manželstve. Príčina je v neviere, v nedostatku viery, či neverectve (s. 51).

Úžasné je vyznanie **prežívania krstu** (s. 57 aj 30). Uvádza, že ide o najšťastnejší prelom života, prežívanie Krista, začiatok nového života, výsledok dlhého hľadania. Ako druhé narodenie - znovuzrodenie. Zabudne na nepochopenie v rodine, u Židov či katolíkov, priateľov, kolegov, kohokoľvek. Považuje to za utrpenie pre Krista a už sa necíti opustený a bezmocný. Opisuje, že sa cítil, akoby vplával do prístavu istoty a pokoja. Už mu bolo ľahostajné, ako naňho pozerajú ľudia, či ho odsudzujú, považujú za podvodníka, či vítajú.

Prekvapujúca bola pre mňa Straussova úprimnosť, s akou vyjadruje presvedčenie, že **katolíci si ani neuvedomujú, aký Boží dar dostali do vienka**, keď sa narodili katolíckej matke ako katolíci! Aký je to dar mať stály kontakt s katolíckym kňazom, možnosť prístupovať ku sviatostiam, čítať katolícku literatúru (s. 62). Tiež priznáva, že v celom predchádzajúcom živote **mu chýbal pocit domova. Všade sa cítil hosťom, dokonca aj v synagoge** (s. 64).

Pre mňa bol zaujímavý aj obsah listu konvertitke (s. 69), kde ju informuje o ťažkostiach konverzie a hovorí: „Viem, čo Vás čaká – *scandalum crucis* z každej strany“.

Dokumentuje to na vlastných skúsenostiach zo strany židovskej i kresťanskej spoločnosti, či už to boli evanjelici, pravoslávni alebo katolíci. Radí jej, že

treba obetovať všetko, aj rodinný rozkol a nepochopenie zo všetkých strán! Upozorňuje, že Židia budú plní nenávisť a stratí miesto medzi nimi, hoci oni sami už neveria v nič. Evanjelici budú pochybovať, katolíci chladne vyčkávať a nikto neuverí v pravdivosť obrátenia. Priatelia budú dokonca hovoriť o zrade. Uvádza, že keď ako gymnazista prestal praktizovať židovskú vieru a ako vysokoškolák ju zanechal, nikoho to netrápilo, nestrelol sa s nepochopením. Ale keď uveril v Ježiša Krista, syna židovského národa – nastalo nepochopenie.

Neobvyklá bola pre mňa aj stať o **horlivosti konvertitu** (s. 72), čím sa tento stáva pre okolie ešte podozrivejší. Potom stať, v ktorej uvádza (s. 77), kto a čo mu bolo **oporou na ceste hľadania**. Popri ľuďoch boli to najmä: 1/ Filozofia a teologická štruktúra Cirkvi. 2/ Liturgia roka. 3/ Literatúra, najmä Misál, Filotea, Nasledovanie Krista, životopisy svätých, ale aj iná kresťanská literatúra, poézia a hudba. Ale ešte (s. 29) uvádza prelomový bod, ktorý ním otriasol a definitívne dozrelo rozhodnutie pre konverziu. Bola to účasť na pobožnosti Litánií, pri ktorých sa spievala pieseň Tamtum ergo. Úžasné, ak porovnávam, že my katolíci – kolkokrát sme boli na pobožnosti Litánií a spievali túto pieseň. Čo sa s nami dialo?

Strauss tvrdí, že **Žid prijatím krstu nestráca nič**, nič neopúšťa, nič nezrádza – iba získava. Židovský konvertita neopúšťa vieru svojich otcov, naopak, vracia sa tam, kam sa nedostali ostatní Židia. Z tohto pohľadu vlastne nebol ateistom, ale bol iba agnostikom.

Diferencuje konverzie a **pseudokonverzie z vypočítavosti**.

Opisuje následky obrátenia (s. 67, 70 aj 32) **u seba, u žičlivcov i nežičlivých, u Židov i nežidov = nie židov. Už to bolo raz povedané, opakuje, že napriek tomu, že sami neverili v judaizmus, ani v kresťanstvo či v iné náboženstvo, boli prakticky neveriaci - osočovali a odsúdili každé opravdivé obrátenie.**

Opakovane, a iste nie náhodou – uvádza príklady konverzie záračnej, rýchlej, ako u sv. Pavla, Alfonza Ratisbonného a príklady konverzie pomalej, bolestivej ako u Edity a jej sestry Rózy Steinovej. Tiež ďalších pražských židovských konvertitov, Franca Werfela, Franca Kafku, na Slovensku svojho brata Juraja Straussa, Eduarda Bárdoša, rodinu Munkovcov.

Človek je schopný poznať pravdu (s. 79-119)

Martin Kolečák ako obvykle aj tu uvádza podkapitoly: Hľadanie pravdy - Myslenie vedie k pravde – Ohraničenosť človeka pri poznávaní pravdy – Absolútna pravda - Previnenia voči pravde. Uvádzam niektoré z úvah, s ktorými možno len súhlasiť.

Hneď v úvode konštatuje, že človek svojou podstatou túži po pravde. V popredí najväčších túžob človeka je **túžba po pravde a po poznaní**. Túto túžbu má v sebe akoby zakódovanú. Nazýva to dokonca vášňou po poznaní. Hovorí aj o láske k poznaniu. Teda stupňuje: túžba, vášeň, láska, ktorá sa napokon stáva bránou k poznaniu. Hľadanie pravdy je aj boj. Uvádza tiež príklady ruských mysliteľov, ochotných za pravdu trpieť (s. 83). Ďalej konštatuje, že **ide o proces hľadania pravdy**, v ktorom možno identifikovať rozličné fázy procesu hľadania. Pravda nemôže byť národná – je vždy univerzálna. Pavol Strauss hľadanie pravdy **priravnáva k ceste**. Človek kráča po ceste za pravdou; mnohým je táto cesta zaseknutá a nemôžu ísť dopredu. Aj z histórie sa poznajú situácie, keď sa nedalo ísť dopredu; je to ako cestovanie. V cirkevnej oblasti sa rozoznávajú tzv. večné pravdy (s. 86). Cirkevní predstavení mnohé úmysly nepriznali, a tým sa previnili voči pravde. Pri **hľadaní pravdy** musí byť človek úprimný, nie pyšný, sebecký, nemá sa chcieť iným zapáčiť. Keď sa po smrti hľadača stretne so Sudcom, spozná, že strelot toho, koho hľadal. Keď hľadač nájde pravdu, srdce mu zaplesá - nechce prestať hľadať a chce sa stať lepším. Je schopný rozpoznať dobro od zla (s. 87).

V našom srdci nosíme orientáciu pre dobro a zlo, a tou je **svedomie**, ktoré je jadrom človeka, ktoré sa v jeho vnútri ozýva -- svätýňa Boha. Ono nás usmerňuje k láske k Bohu a bližnému. Svedomie upozorňuje na veci povrchové, márnivé – márnosti sveta, veci bezcenné, chvílkové, pomínutelné. Strauss pritom upozorňuje na rôzne druhy márnosti (s. 88). Hľadanie pravdy vyžaduje **rozmyšľanie - namáhavé myslenie**. Boh dal človeku schopnosť myslieť - pravdivo myslieť. Tým sa myšlienka stáva večnou, nesmrteľnou. Strauss ju stotožňuje s Bohom. Pavol Strauss uvádza, že **ticho je výborný poradca myslenia**. Čo sa v ľudskom živote uskutočňuje ako veľké, odohráva sa v tichu. Tak modlitba, poézia, hudba, umenie súvisí so zdrojom myšlienky (s. 89).

Veľkí ľudia prinášajúci myšlienky – sú prínosom pre ľudstvo. Strauss vidí rozdiel medzi dobrými a zlými myšlienkami, a pýta sa – kde majú pôvod zvrhlé

myšlienky? Podľa Ježiša Krista zlé myšlienky, ako vražda, cudzoložstvo, smilstvo, krádež, krivé svedectvo, rúhanie – vychádzajú zo srdca (Mt 15,19). Ak s takýmito zlými myšlienkami človek súhlasí, znamená to, že odmieta Boha, že s ním prerušil dialóg. Tak sa stalo, že nejedna myšlienka či dobrá, alebo zlá sa stala pre svet osudovou. Dobré myšlienky svetu pomáhajú, kým zlé ho ničia, prinášajú utrpenie, katastrofy (s. 90).

Pavol Struss hovorí o *mystike poznania*. Ponajprv myslenie je službou ľudstvu. Pokroky poznania v architektúre, umení, prírodných vedách či vynálezoch, objavy - vždy stavajú na poznatkoch predchádzajúcich generácií. Tiež zdôrazňuje upotrebitelnosť, užitočnosť poznania i poznatkov, aj tých, na ktoré sa dávno zabudlo, lebo sa všetko neevduje. Poznatky sú bohatstvom sveta. Je hrozné, že niektoré moderné poznatky ostávajú v trezoroch bohatých, aby neohrozili ich doterajšiu výrobu a finančné zisky. S tým možno len súhlasiť (s. 91).

Strauss uvádza, že v histórii sa striedajú *obdobia slobodného myslenia a bádania s obdobiami neslobody*. Nesloboda býva v období diktatúr, ako napríklad za nacizmu, komunizmu, s následkami perzekúcie. Vtedy človek radšej nepovie, čo si myslí, čo vie; radšej mlčí, aby svoj život neuviedol do ohrozenia. To vedie k pretvárke. Myslenie nie je prepych, ale nutnosť, dôstojnosť života. Podľa Straussa ak niekedy ľudstvo vyhynie, tak to bude na nedostatok lásky a myslenia. Myslením sa človek dopracúva k pravde. Myslenie je spojené s láskou a pravdou (s. 92). Pribúdaním objavov i podnetov na premýšľanie – nik sa nevyhne *realite evolúcie*. Pritom je dôležité nestratiť kontakt s minulosťou.

Strauss si všimá *vzťah medzi poznáním, ktoré je zväčša naučené – a múdrosťou*. Učený človek môže mať množstvo poznatkov, ale ich nevie aplikovať. Múdrosť je schopnosť rozlišovať medzi dobrom a zlom, a to čo spoznal, má schopnosť aplikovať tak, aby to slúžilo dobru. Poznanie sú schody, po ktorých možno kráčať nahor, ale aj nadol (s. 93). Myslenie pomáha.

Podľa Straussa každý človek, aj *každý národ má okruh svojho myslenia!* Na človeka vplýva ponajprv myslenie vlastného národa, ale nedeterminuje ho. Každý si tvorí svoju štruktúru myslenia. Tiež si treba uvedomiť *ohraničenosť človeka pri poznávaní pravdy*. Osvietenstvo preceňovalo rozum človeka, až napokon začalo pochybovať o schopnosti poznať

pravdu. Takých období preceňovania rozumu bolo viac. Uzavreli to napokon výrokom: „Toho, čo vieme, je veľa, ale toho čo nevieme, je ešte oveľa viac.“ Nevieme dokopy nič. Pred nami sa otvárajú nové svety poznania. Musíme uznať hranice, ohraničenosť poznania aj života. Človek môže poznať len časť pravdy o bytí (s. 95).

Pavol Strauss *uznával pokroky v poznání* a stály pohyb, ktorý prináša ovocie. Napriek tomu vnímal svet ako málo poznateľný. Zásahy do genetiky považoval za hru s ohňom. Odmietal, že vedecké bádanie má neutrálny charakter. Je rozhodujúce, z akej etiky a filozofie vedci vychádzajú. Či sa dávajú do služby človeku, alebo sú proti nemu. Výskum vesmíru ukazuje, že čím viac vieme, tým viac nových otázok sa otvára (s. 100).

Popri poznávaní vonkajšieho sveta je nutné poznávať aj svet Boží, otvoriť sa pre *nadpozemský svet*, a práve o tento svet je malý záujem. Za podstatné považoval práve to neviditeľné. Tvrdil, že ignorovanie nadpozemského sveta môže mať pre svet zlé následky.

Zaujímavý je jeho názor o *poznání Božích tajomstiev*. Konštatuje: Všetko pozná iba Boh. Existujú tajomstvá, ktoré presahujú ľudský rozum a na zemi sa ich nedozvieme. Boh nám ich bude zjavovať vo večnosti – a to iba postupne, lebo existuje nevyčerpatelný zdroj večného poznania. Je presvedčený, že vrcholom ľudského poznania je poznanie právd, ktoré sa týkajú Božích tajomstiev, napr. inkarnácie a našej spásy. Uvádza, že počas komunizmu si nebol ochotný zašpiniť svoj mozog komunistickými polopravdami, propagandou novín. Prečo? Pretože ľudský mozog je najdokonalejší výtvar vesmíru, a podľa mozgu sa raz bude kvalifikovať aj život jeho nositeľa! (s.102-3). Veľmi inšpirujúci názor.

Pavol Strauss konštatovaním, že Boh je vo svojej podstate *absolútna Pravda*, lebo len On pozná celú skutočnosť – prechádza na myšlienku, čo by sa stalo, keby sme boli schopní obsiahnuť celú pravdu my. Uzatvára, že vtedy by sme boli bližšie bratstvu a celosvetovému šťastiu. Tvrdí ďalšiu zaujímavú vec, že všetky naše dosiahnuté duchovné aj intelektuálne poznatky si akoby v batožine odnesieme do ríše absolútna – čo ma potešilo. (Poznámka: Nad touto otázkou som veľa rozmýšľala – čo sa stane s poznatkami veľmi múdrych ľudí, a uvažovala som, že by bola večná škoda, ak by sa stratili.) Strauss uvažuje, že pri *hľadaní pravdy sa používajú rôzne prístupy a metódy*. Pri

technickom výskume sa, žiaľ, nie vždy pozerá na morálku a na svedomie. V popredí sú zisky, sláva, pýcha. Poznanie sa používa na zlo, neprivádza človeka k Bohu, ale naopak, odvádza ho od Boha. Pritom si treba uvedomiť, že pravda musí byť v súlade s Dobrom – s Bohom. Otázku pravdy nemožno oddeliť od Boha. Pravda musí byť taká, aby ostala nemeniteľná, ako je nemeniteľný Boh. Treba pamätať, že Boh nezabúda (s. 104). Zaujímavá je odpoveď Pavla Straussa na otázku *Piláta čo je pravda?* Neodpovedá filozoficky, ale otázku poňal veľmi osobne a v podstate existencionálne. Stvoriteľ ma povolal .... pozri s. 106, kde vyzdvihuje úlohu Stvoriteľa a Vykupiteľa.

Reflexia. Keď som raz v rámci Univerzity tretieho veku dostala otázku, ako by som charakterizovala svoj postoj k životu, odpovedala som približne tak ako Pavol Strauss, ktorý na otázku *Čo je pravda?* reagoval nie filozoficky, ale veľmi osobne. To je pre mňa veľmi zaujímavé, lebo v podstate zodpovedal na existenciálnu otázku.

Ja som vtedy odpovedala: Existujem, hoci nemám na tom žiadnu zásluhu, ani som sa o to nesnažila. Rodičia ma počali, matka priviedla na svet – nezabili sa ma. Do vienkona som dostala určité danosti – dary, na ktorých taktiež nemám zásluhu, bola som obdarovaná Bohom, a za dary budem raz skladať účty – zodpovedať sa za ne. Mojou úlohou je tieto dary nezašantročiť, ale zvelaďovať ich, aby som mohla obstáť pred svetom, a po smrti pri osobnom i poslednom súde. O to sa snažím. ale neviem, nakoľko sa mi to podarí zvládnuť. Zisťujem, že myšlienka prítomnosti Boha je tu, ale Stvoriteľa a Vykupiteľa zvlášť nie.

Stať *Previnenia voči pravde* začína Strauss konštatovaním, že s filozofiou pochybovania začal Descartes (1596 – 1650), ktorému sa dá tiež pripísať antropocentrický obrat vo filozofii. Pokračovali ďalší nemeckí filozofi 19. a 20. storočia: Kant, Hegel, Husserl, Heidegger – až uvažovanie prerástlo do moderného racionalizmu, materializmu, skepticizmu, až nihilizmu. Filozof Nietzsche dokonca tvrdí, že pravda je všetko to, čo mi osoží.

Možno pozorovať, že moc despotov, ktorí násilne presadzujú svoj názor, svoju politickú moc, sa opiera o myšlienky takýchto filozofických smerov. Pozri nacizmus, komunizmus, pozri výroky J. Goebelsa...

(Pokračovanie v nasledujúcom čísle.)

Mária Spoločníková Príhovor

(k prítomným z príležitosti oslavy svojich 90. narodenín; 25. október 2016)

... Takáto nevšedná pocta patrí tým, ktorí nám vytvorili univerzálne hodnoty výtvarného umenia po celej Európe i u nás doma. Zachovávajú nám ducha povznášajúcu atmosféru v sakrálnych objektoch, intelektom svojho darovaného talentu poskytujú radosť z krásy tvorby, za čo by sme sa mali odvdáčiť pozornosťou a starostlivosťou o ich artefakty. Nenahraditeľné umeleckohistorické bohatstvo odkrýva radostnú zvesť, odhaľuje pravdu, dobro a krásu i hĺbky ducha darov nadreálna.

Uvedomenie si tejto overenej dejinnej skutočnosti je na nás, hlavne však na mladých, či pochopia včas zábery majstrov spred mnohých storočí a poslanie upevniť nemenné mystérium viery. Kiežby s ochotou, otvorenou myslou a láskou srdca vstúpili do poznávania základov európskych dejín umenia a pestovali naďalej dary kresťanskej kultúry.

O každodennej skutočnosti vieme len z krátkych správ, registrujeme z médií bežné udalosti o slávnostiach odohrávajúcich sa napr. v priestoroch historickej architektúry Dómu z dennej tlače, ale o príťažlivej atmosfére, ktorá pramení okrem iného v neopakovateľnom štýle gotického umenia už akosi nepadne hodnotiace slovo, blízke ľudskému srdcu. K hudobnému dielu, organu, zborovému spevu, priraduje sa i sila prosieb ľudského hlasu. V ovzduší prejavov bohoslužieb, čo povznáša vďakyvzdanie do slávnostných chvíľ, sa umocňuje prítomná esencia zachráneného umenia. V monumente hlavného oltára vytvoreného k oslave sebaobetavej lásky krehkej ženy, devy, manželky, matky, rehoľnice, svätice Alžbety, posolstvo sa už nespomína. Hoci tvorivý duch talentu ostáva v intelektuálnom diele majstrov podnes nezmenený – je len otázne, či si to blahodárne pôsobenie obnoveného veľdiela uvedomujeme a vzdávame poctu starým majstrom svojou starostlivosťou a vďakou za nevšednú krásu, ktorú nám pred stáročiami vytvorili.

Nemôžem obísť fakt, že jedinečný hlavný oltár sv. Alžbety v mojich predstavách znamenal spočiatku iba rozprávkovú knihu, neskôr aj tajomnú báseň sústredenej krásy sveta s bohatou škálou

fariieb a plastických foriem. Jeho príťažlivosť trvale pôsobila v harmonickom súlade s univerzálnym poriadkom sveta a i v mojom neskoršom veku lahodila požiadavkám vyrovnaného vnútra človeka. Všetko s ním spojené ostáva mi v živej pamäti, v hodnotení po skúsenostiach i dnes ako nenahraditeľná dominanta interiéru katedrály, ako vrchol neskorogotickej tvorby, plnej života a ducha géniov. Koncentráciu mysle nadaných autorov z 15. storočia, ich pôvodné úsilie obetované pre zvelebenie tých, ktorých umelci zobrazili, som považovala nielen za prejav prijatej, realizovanej oddanosti svojej doby, ale v jeho ochrane až za nepochopiteľnú hĺbku duchovného náboja, za distingvovaný kult ABOLÚTNA – pre dnešok takmer neznámy. Takýto prejav mystéria a zanietenia je aj pocta s úprimnou oslavou Všemocného, ktorý nie nadarmo obdaril človeka estetickým cítením pre povznesenie ducha a kvality pozemského života. Takto objemná môže byť inšpirácia, magnet a cesta chcieť chrániť nenahraditeľné, tu doma, to ozajstné, naše.

Pri uvedomení si týchto skutočností objavajú sa myšlienky podporujúce význam chápania posolstva, pravdy a cieľ dobra. Kvôli úspechu i prospechu technických vymožeností, ktorým toho času mladá generácia horlí, by sme sa nemali vzdať zážitku z vytvorenej krásy, príťažlivosti kreativity nasmerovanej do sfér dôverného vzťahu s nadreálnom. Súčasnosť by preto mala pestovať viac kultúru citov, pokúsiť sa analyzovať problematické otázky filozofie v teóriách výtvarných umení, pokúsiť sa analyzovať problematické otázky filozofie v teóriách výtvarných umení, osvedčenej morálky, oslabeného etického postoja k životu. Ale aj dôslednejšie poznávať zdroj, ktorý je odvekým morálnym kódom v zmysle ľudskej histórie! Lebo len pod týmto zorným uhlom možno celistvo vnímať neprekonanú podstatu, ctiť a prijať sakrálnu umenie kresťanskej Európy. K preduchovnenému prejavu, k umeniu stredoveku je potrebné, aby mladí ľudia pristupovali s hĺbkou porozumenia cieľa, zámeru a s odhodlaním zachraňovali nestarnúcu ideu umeleckých diel, spontánnych prejavov európskej kultúry počas mnohých storočí. Tak som sa dostávala k pohnútkam, k pojmom potrieb reštaurátorského umenia a jeho naliehavým požiadavkám: uchovať hodnoty pre budúcnosť.

Práca reštaurátora je náročná, odborná umelecká činnosť, vyžaduje neustále skúmanie artefaktov, nielen ich materiálovej zložky, ale aj kontakt s históriou, dejinami umenia, štýlov, slohov, štúdiom

vývoja technológie výtvarných procesov aj iných vedných odborov, chémie, fotografovania bez remeselného praktizizmu a pod. Občas je to dobrodružstvo objavov, v ktorom sa reštaurátor zapája do „detektívnej práce“, využívajúc pritom najnovšie výsledky prírodných vied. Odkrýva originalitu majstrov, poznáva ponímanie a myšlienkový prístup významných dejateľov a tvorivé sily zvlášť vzácných autorov.

Vekom znehodnotenú výtvarnú aj ďalšie historicky cenné diela sa reštaurovaním uvádzajú do predpokladaného pôvodného stavu, pokiaľ to dovoľujú umelecké zložky originality. Dôležité je, aby sa uplatnil osobitý dejinný charakter a priblížila obsahová náplň, zámer historického dokumentu a kreativita autora bez porušenia jeho výrazu. Aby diela boli opäť podnetom poznania doby, v ktorej vznikali, odrazom sveta kultúry, a nie v poslednom rade aby sa zohľadnila vnútorná logika, výsostné poslanie týkajúce sa úrovne spirituality, autentického i estetického pôsobenia.

Položme si otázku: je možné takému závažnému a zaujímavému okruhu problémov odolať? Sama som mu venovala 60 rokov prác, veď ide o názory, ide o životodarný dialóg napriek stáročiam existencie, o revitalizáciu, o filozofiu, o etiku aj o presvedčenie PRAVDY evanjelia za pomoci matérie. Z ducha talentu, zasvätenej oddanosti spojenej s obetavosťou a vďakyvzdaním pôvodných autorov najvyššiemu TVORCOVI, vzniklo nenahraditeľné bohatstvo dokumentujúce kultúrnosť kresťanskej Európy.

V obdive i v úcte k dosiahnutým hodnotám podmanivej krásy, zvlášť rýdneho sakrálneho umenia a jeho aktuálnemu posolstvu, utvrdeného rokmi, nech sú terazšie moje slová vďačným vyjadrením chvály, pulzujúcej osobitosti a zodpovednosti pred Duchom všetkých darov, pred „Darcom darov stých“. Za povzbudenie v boji o duchovný rast mysliaceho človeka vyslovujem oslavu do sfér sveta aj neviditeľného, tej istoty jasu, kto-

rá je i za vecami okolo nás. Vplývajú na chvíle radosti, pokory, smútku v slzách, i na utrpenie, čo sa zo života nevytráca – iba cez umenie hojí a usmerňuje. (...)

Výtvarná technológia artefaktov a jej použitie je dôležitá pre stanovenie hodnôt, veku, proveniencie, štýlu a pod. Dodáva nám súbor charakteristík pre uľahčenie riešiť nový adekvátny prístup po remeselnej stránke záchrany pamiatky. Výsledky prieskumu tohto druhu a kvalita reštaurátorského zásahu sú základom pre realizáciu pozitívneho vzhľadu symbolizujúci nadčasovosť bohatstva sakrálneho umenia. I dnes nabádajú hľadať pravdivé odpovede na otázky prieniku umeleckých hodnôt vo výtvarnom prejave, objaviť esenciu kultúry duchovného odkazu, obnoviť a prijať v súčasnom zmaterializovanom svete spirituálne poslanstvo a jeho transcendentnú orientáciu. Mnohotvárne vzťahy pozývajú hlavne mladú nastupujúcu generáciu zamýšľať sa nad spoločenskou klímou dnešnej Európy, nad pravými hodnotami kreovanými dejateľmi histórie minulej i súčasnej doby, nad protichodnými verziami postojov nad etickým svedectvom i tradíciou. Nadaní jedinci hľadali vyjadrenie svojich zámerov, osvetlili východiská svojej činnosti, ktorými zdôraznili myšlienkový význam, obsahovú tendenciu výrazu, lyricky alebo i expresívne koncentrovanú podstatu funkcie umenia. (...)

Keď nové pokolenie bude takto prijímať plody dejín, bude rásť cnosť, viera v dobro, vzrastať charisma osobností, spoľahlivosť historických údajov, kvalita umeleckého prejavu i chvála ľudského génia... Záverom však viem a pevne verím, že nás vedie láska. V živote nás najintenzívnejšie oslovuje čistá obeta, láska a radosť našich matiek: symbolicky stvárnené v podobách materinskej nehou oplývajúcej Madony s dieťaťom a náš večný symbol Kríža. Lebo ich znázornenia pomáhajú upevňovať mystérium lásky, tajomstvá života obdarených oduševnelou, zdanlivo mlčanlivou veľkosťou kultúrnosti, prozreteľnosti s citom pre autentickú realizáciu hodnôt v umení a dokumentovanie atribútov...

Svätá Barbora
z Okoličného

Návrat k Pavlovi Straussovi pred 70 rokov

Keď sme v minulom čísle Listov PS (29, s. 38) uverejňovali (ako „ohlas“) príspevok Evy Voskárovej, Pavol Strauss nám k nemu ponúkol svoj znamenitý záznam z 21. 7. 1984. – „Táto poznámka sa ma silne dotkla“ – píše nám autorka v liste z 2. decembra 2016, a pripojila k tomu dlhšiu úvahu, v ktorej sa vyrovnáva nielen so spomenutým Straussovým záznamom, ale navracia a aj k Straussovej prvej po vojne (práve pred 70 rokmi!) vydanéj práci **Všetko je rovnako blízke i ďaleké**. Je škoda, že si okrem jubilejných dát autorov nepripomíname aj okrúhle jubileá ich významnejších diel. Tento príspevok to chce napraviť.

(J. R.)

Eva Voskárová Návrat k Pavlovi Straussovi

Zo záznamu Pavla Straussa z Odvráteného hlasu (21. 7. 1984) si vypisujem len to, čo ma začalo prenasledovať. „Dozvuky sú akcenty nášho vnútra, keď sa s vlastnou vnútornou podobou stretávame... To je základ... prejavov vlastného vnútra... Zmysel nerezonancie... Osobne nás učí pokore. Ale našou povinnosťou je všetko, čo je v nás... vyprojikovať. Lebo všetko, čoho sa dotkol duch, sa stáva spoločným... majetkom. To je... imperatív v oblasti našich schopností. Ani kvet sa... nepýta, či sa páči...“

Nuž, tak toto mi nedalo pokoj. Prečo som prestala písať? Bol to oddych po prečítaní všetkých desiatich dielov Straussových Zobraných literárnych a mysliteľských diel? Možno. Alebo to bola len lenivosť? A či to spôsobilo sťahovanie a nekonečné robenie poriadku? Veľa sa zmenilo v mojom živote – to je fakt. Hľadám stále novú cestu. Fakt je aj to, že Straussova poznámka z 29. čísla Listov PS ma poriadne štvchla do svedomia. A ono sa zobudilo a ozvalo. Potom nasledoval Tvoj telefonát a ono povedalo: „Už bolo dosť oddychovania.“

A tak som sa dala do nového čítania toho, čo som už raz prečítala. Troška sa mi číta ťažšie, lebo oči už chcú rýchlo si spraviť prestávku. Chcem či nechcem, musím sa im podriaďiť. Ale aj to má svoju výhodu. Mám viac času na rozmýšľanie. Aj zlo je na niečo dobré! Nové čítanie donáša nové objavy.

Zahľadela som sa do knižnice. Stojí tu všetkých Straussových desať dielov pekne v rade a odpočívajú. „Nuž, toto nie!“ – povedala som si. „Ale s ktorou knihou začať? Naslepo si vybrať? Nie. Pôjdem pekne po poriadku.“ – Možno že ma v prvom diele podvedome ťahala prvá kniha **Všetko je rovnako blízke i ďaleké**. A neľutovala som, že som sa tak rozhodla.

Už na začiatku vyjadruje Pavol Strauss svoju lásku k slovenskému národu. Budem ho citovať a hneď potom uvažovať, kde ma to – a nás všetkých – vedie...

„Neraz som si kládol otázku, prečo mi dal Boh narodiť sa uprostred tohto slovenského národa? Dovoliť mi, aby som s ním rástol. Čo bolo vo mne, čo som získal vo vzdelaní, chcem položiť k nohám tohto národa...“ „Položil. A položil to všetko pod kríž.“

Teraz je rad na nás (na mne). To, čo podáva Pavol Strauss národu, je treba podávať súčasným generáciám. Strauss je nadčasový, stále aktuálny. Hriechom by bolo nešíriť jeho myšlienky. Viem, Spolok priateľov P. Straussa to robí s veľkým elánom – rôznym spôsobom.

No myslím, že aj my ako jednotlivci máme úlohu byť kreatívni v našom okolí. Ako sa to dá? Napríklad podstrčiť Listy PS tým, ktorí ho nepoznajú. Rozprávať o ňom, kde sa len dá. Požičiavať knihy – na to sa málo kto dá – žiaľ. Každý môže mať iné nápady, ktoré praktizuje. Bolo by dobré podeliť sa o to, čo sa v práci ujalo a osvedčilo. Napríklad u nás na katechetickom krúžku sa číta a hovorí aj o Straussovi. Ženy si požičiavajú čísla Listov PS. Tie sa dostali do rúk aj pána dekana a on ich použil v nedeľnej kázni. Vďaka Bohu. To sú drobné krôčiky, ale aspoň sa hýbeme...

„Všetko je milosť. Všetko je dar. Nič nie je samozrejmé. Na nič nemáme právo. My sme len dlžníci“ (Strauss). – Dlížime rodičom, deťom, priateľom, spoločnosti a hlavne Bohu, ktorého chce dnešná spoločnosť vyhodiť zo svojho slovníka a života. Ale...

„Duchovno-telesná stavba človeka sa podobá ladovcu. Pláva v nedoziernom mori a vidieť iba jeho zlomok. Väčšina sa ponára v neviditeľne. Hranica medzi viditeľnou časťou (a neviditeľnou) je zdanlivo ostrá“ (Strauss). – Ozaj len zdanlivo. Vidíme človeka, ale nevidíme jeho myšlienky, jeho dušu, smerovanie života v jeho plánoch. Čo všetko si nechávame v sebe ako tajomstvo! náš život sa naozaj delí na časť vonkajšiu a vnútornú. Kde žijem viac? Vonku, či vnútri? Kde mám viac búrok – dnu, či vonku? Ktoré sú ťažšie? Ako ich zvládam? Kde hľadám pomoc? Otázky čakajú odpoveď.

(Poznámka. Nech mi pani Voskárova odpustí, ale teraz sa mi do jej úvahy „zaplietol“ okrem Straussa ešte jeden jeho príbuzný duch – Pavol Országh Hviezdoslav: „Do srdca na dno nelza dovidieť...“! – J. R.)

„... na nevieru treba väčšiu vieru než na vieru“ – tvrdí Pavol Strauss a mnoho ľudí mu dáva za pravdu. Zvlášť tí, čo prežili dlhší a ťažký život. Oni cítili Božiu pomoc, bez ktorej by nemohli žiť.

„Vývoj modernej vedy isteže posúva hranice našich poznatkov... Lenže... to je aj najlepší argument na ohraničenie nášho poznania. Veď iné je tajomstvo a iné poznanie neznáma.“ – Poznanie neznámeho má hranice, ktoré sa posúvajú. Tajomstvo je nepreskúmateľné, je majetkom Boha, sám Boh je Tajomstvo.

„Nie... korbáč potrebuje človek, ale právo duchovného samourčenia... Ono v spojení s vypestovaným zmyslom pre povinnosť zaručí možnosť vytvorenia osobnosti nového Európana, nového človeka.“ – K tomu je potrebná láska k človekovi, rodine, národu, prírode a samozrejme k Bohu. Strauss to vyjadruje takto: „Človeče, miluj ľudstvo ako seba samého a myslí si, že si ho ty pokazil.“

Áno, keď som ja, časť ľudstva skazená, tak sa to týka celého ľudstva. Celé je nakazené. A nákaza sa rýchlo šíri! Choroby dnešného Európana poznáme. Láska k peniazom, majetku, moci, neviazanosti k nikomu a ničomu, nič mu nie je sväté, šliape po všetkom, čo nie je jeho, atď. A k takým Európanom patríme viac menej i my. Sme zodpovední za budúcnosť Európy.

Čo robiť? Niet inej pomoci ako návrat k Bohu. On je jediná naša záchrana. Ziskuchtivosť človeka je príčinou, že sa ľudstvo rúti veľkou rýchlosťou do priepasti. Videl to už Pavol Strauss a vidia aj upozorňujú na znaky blížiacej sa katastrofy aj dnešní ekológovia. Ani im nechcú mnohí (zvlášť veľkí boháči) veriť.

Na ďalšiu zlú ľudskú vlastnosť človeka poukazuje Strauss nasledovne: „Jestvujú ľudia natoľko nešťastní, že sú nešťastní, keď nie sú nešťastní sami, alebo keď nie sú nešťastní iní.“ – Toto je (závisť) tá najnegatívnejšia a najrozšírenejšia vlastnosť nášho dnešného človeka. Zo závidosti klame, kradne, osočuje, ovplyvňuje sudcov, veď peňazí má dost – ale on ich chce mať ešte viac. Bože, zmiluj sa nad naším národom, Európou, svetom.

Strauss sa zamýšľa aj nad prácou. „Práca je služba. A základ služby je po-

kora. A výraz pokory je skromnosť.“ – Pápež František je príkladom práce, služby, pokory a skromnosti. Nerozpráva veľa o tom, ale koná. Príklady tiahnu. Aké je to v mojom okolí, to vidím, ale ako je to vo mne? To sa sama seba spytujem. Daj mi, Pane, vidieť môj skutočný stav.

Straussa zaujíma všetko, čoho je málo. Tentokrát je to ticho: „Ticho tvorivého vnútra nie je bezhlasný stav, nemá priepasť duše, a samota nie je bezútešná opustenosť. Je to rušný a veľmi pestro obývaný kraj...“ – Toto pozná len ten, kto sa rád stiahne do ticha. Pokoj a vyrovnanosť nenájde nikde inde. Na to je potrebné tréningovanie a získavanie vlastnej skúsenosti. „Ticho je vzduch tvorivej duše,“ – pokračuje Pavol Strauss, „bez ktorej sa zadusí vo vypotrebovanej a už jedovatej atmosfére kriku. A samota je vzťah vyžarovania skutočnej pravdy sveta a jeho obsahu, ktorý sa zaiskrí v srdci tvorivého človeka.“

Jednoducho povedané: V tichu sa rodí láska, myšlienky, nápady a tvorivosť. Všetko je od Boha. Mnohí to nechcú prijať. Žiaľ, na svoju škodu a škodu ďalších generácií – krása v umení sa stráca. Možno so mnou nesúhlasíte a poviete, že každý človek má svoj vkus. S pubertákom sa je škoda hádať o tom!

„Pravá viera a pravé umenie vyrastajú z ticha a neviditeľnej lásky.“ – Strauss používa slová viditeľné a neviditeľné, a vysvetliť ich chce nasledujúcimi slovami: „Zrak čisto vonkajší je niečím pasívnym. Zrak vnútorný je zdrojom aktivity, lebo smeruje z človeka do sveta, či už prirodzeného alebo nadprirodzeného. A mystické videnie je formou skúsenosti smrti.“

Strauss sa zaujíma o svet, veď svet súvisí s človekom. Človek žije vo svete a pretvára ho dobre alebo zle. Preto pokračuje s úvahami: „Všade som doma, kde môžem dobre tvoriť a dobre sa modliť.“ – Pripomína to sv. Benedikta s jeho zásadou: ora et labora. Ďalej konštatuje: „Svet sa scvrkáva, zvyšovaním rýchlosti dopravy sa relatívne znižuje. Ľudia sa nezniesiteľne približujú. Človek ustavične naráža na človeka. Všetok svet je známy, preskúmaný, obývaný, využitý. Podstata hmoty je odhalená, jej zničenie sa dá ovládať. Svet je v pasci, v bezútešnej klietke, v kríze. Boli by potrebné nové svety, nové zeme, nové priestory a východiská.“

Teraz prichádzam k časti, ktorá ma najviac zaujala. Keď bol Strauss služobne vo Švajčiarsku, navštívil divadelné predstavenie. V krátkosti opisuje hru, kde vy-

stupujú rozličné historické postavy. Najzaujímavejší bol Kolumbus – aspoň pre mňa. Tu sa pri citovaní Straussa zdržím trochu dlhšie: „A Kolumbus navrhuje mladému mužovi, aby hlásal nové možné výskumné cesty, lebo treba vlastne len objaviť nové svetadiely ľudského vnútra, zážitok opravdivosti alebo pokus o ňu.“ – „Kolumbus má pravdu: ak sa nepustíme na plavbu za novými svetadielmi ľudskej duše, opravdivosti a statočnosti, nedôjeme k rovnováhe potrebnej na zvládnutie rozostúpenej hmoty. Ak nepoužijeme... Lásku ako jedinú bránu do Ríše Pravdy, ktorá vládze vyvážiť mravne nezodpovedný tanec smrti zbesnených rozpútaných atómov – môže sa ľahko stať, že nás jedného dňa pohltia ich takmer kozmické priepasti. – Vzbura srdc, dielo lásky – je jediný kľúč pre bránu v Čínskom múre; a viera, otvorené „Credo in unum Deum“ – je ostatné lano, na ktorom možno visieť nad priepasťou života.“

Zaujímal ma tie nové svetadiely ľudského vnútra. Ľudské vnútro je ozaj nepreskúmaná krajina. Nachádza sa v každom z nás. Všade je iná, ale ťažké je dostať sa do nej. Pavol Strauss objavil cestu do svojho vnútra cez lásku k Bohu. Boh mu vyšiel v ústrety a previedol ho cez bránu.

V Nitre mal Pavol Strauss v kostole svoj meditačný kútik, kde ho často vídávali ľudia, keď išli okolo neho. Bol zahrúžený do modlitby a Božej prítomnosti. Preto mal tak veľmi rád ticho, lebo v ňom sa dostával do svojho vnútra, kde bol Bohu najbližšie. Jeho múdrosť, pokoj a dobrota pramenili práve tu v jeho vnútri. Presvedčil sa o tom, že „seba klame najviac, kto verí iba v hodnotu rozumu“. Tam vyrástla aj otázka, prečo je dnešný človek tak nespokojný, i keď mu nič nechýba.

„Hľadáme? Čo?

Jedni vedu, iní prácu, tretí zabudnutie, iní opojenie, ďalší iné.

Všetko hľadanie je však len priznaný alebo nepriznaný lov šťastia.

A kľúč k nemu? Len dobrý človek môže byť naozaj šťastný. Tým je vyznačená cesta. Najvyššia forma šťastia, dakedy však veľmi ťažká, je nájdené šťastie Pravdy“ (Strauss).

Sv. Augustín celé roky úpenlivo hľadal vo svete Pravdu. Kým Pravda nenašla jeho.

Hľadáme Pravdu, a či ona našla nás?...

Pavol Országh Hviezdoslav

*Do srdca na dno neľza dovidieť,
nie potočné to, trebárs v tóni jalše;
čím hlbšie vnikáš, tým je tmavšie, ďalšie,
až zmorený zrak vrátiš naposled.*

*I preto potom bez hanby je svet
a bez bázne tak plný lži a falše,
že výskum srdca šťastne sprekážal vše...
Nie škoda osudná, jež rovne niet?*

*Ba aká škoda! prvotná a čelná
i hlavná váhou, vôbec škoda škôd,
neprezretelná, nenahraditeľná;
tým viacej, keď z nej všetky plynú škody,
je pôvod im, jej ony za sprievod,
že ako kvočka kurence, ich vodí...*

*Len pozatýmne dozvieš, zo skutkov,
čo v srdci tkvelo potutelné skryté,
jak nočnej búrky dej zrieť po úsvite:
sklamani hrúzu, cmíter zármutkov.*

*Tu vraz i iskrou blyskne preprudkou
v um: pamätáš hru na úprimnom cite?
smev lichotivý, pobožné to nytie...?
Hľa! opaku že boli pohnútkou;*

*Lsti zakuklenie pod rumencom líca,
jak pod ružo-krom utajený had;
žmurk oka - nepohody blýskavica;
reč ako med, a výklad naporad,
jak kramár robí, všetkých mysle vnád:
do jednej, áno, číra náličnica!...*

+

*I umieniš si, pocvičenec kár,
že na budúcej zopatrnieš púti,
ti zdania váb tak ľahko nepochutí...
S tým odbiješ... I zhliadnuc vážnu tvár
naproti už-už voláš k nej: si lhár!...
a prívetivú zápät v postretnutí
okríkneš: lotor si!... No užasnutý
v tom, polkneš porok, rozhorčený bár.*

*Si vyčítaš: jak? spoločenstva pásku
bys' prervať chcel? to tvojej cesty cieľ?...
A čis' im k srdca dnu včul dovidel?
môž', nie hlien vyvrel, lež perlu - lásku...
Je lepšie tvoje od ich zrkadiel...?
- A zvítaš sa, tiež naložiac si masku..*

Ako si veľduch s veľdu- chom ruky podávajú...

Jozef Porubčan

Láska, ktorú možno vytvárať, (Mt 5, 38-48)

Vytvárať lásku? A ako? Ako môžem mať rád niekoho, kto mi je protivný, alebo kto mi na každom kroku ubližuje? Ako milovať toho, kto mi možno tak hrubo zasiahol do života, že sa z toho neviem spamätať? Kto môže odo mňa chcieť, aby som mal rád takého človeka?

Nechcel by som rozvíjať celú psychoanalýzu zla a jeho spoločných koreňov v nás, ale jedno viem – Ježiš Kristus sa nám predstavuje menom každého človeka bez výnimky a neústupne trvá na tom: „ak nemilujete jeho, nemilujete ani mňa. To by malo naozaj stačiť. Bol by som veľmi naivný, veľmi zlý a nemúdry, keby som si myslel, že aj po tých jasných Kristových slovách môžem niekoho nemilovať.

Pokúsme sa len vo svojich myšlienkach a pohľadoch hľadať na každom človeku prednostne to, čo je dobré, krásne, múdre. Celkom určite na každom jednom niečo z toho nájdeme. Súčasne potom prižmurme oči na všetkým, čo nám na kom vadí – veď aj tak nikdy nepochopíme, prečo je taký, aký je. („Do srdca na dno neľza dovidieť...“ – J. R.) Ak sa o to budeme vytrvalo snažiť, časom zistíme, ako sa v nás láme odpor a ako sa namiesto neho začína vytvárať sympatia...

(Jozef Porubčan SJ, Myšlienky na každý deň, 1990, s. 88.)

„Vždy, keď sa nám zdá, že svet je taký alebo onaký, sme azda príliš sfarbení vlastným vnútrom. Azda vždy, keď sa nám všetko vidí beznádejne pustým a neopraviteľným, votrelo sa do nás zlo. A všetko je zas krásne a vzbudzuje veľké nádeje, vtedy keď sme zaplavení milosťou.“

Pavol Strauss

Z ohlasov

...V minulých dňoch zaslala som Vám neobjednaný a možno pre Vás a Listy PS aj neaktuálny príspevok, ktorý bol prednesený na podujatí historického spolku, určenom skôr len mladým ľuďom. Členovia tohoto združenia a organizátori využívali vlastne príležitosť k pozdvihnutiu záujmu o dejiny, keďže všeličo upadá a vypadne aj hlbší interes o kvalitné prejavy historicky neprekonaných autorov a dôležité ukazovatele pravých preverených hodnôt slova, hudby, výtvarného umenia, zdedených z minulosti. Práve tie by mali mať v živote súčasnej spoločnosti opäť svoje pevné miesto a boli by aj základom pre ponímanie a prijatie myšlienkového sveta súčasných dejateľov. Pomohli by uctiť hĺbku tvorby mnohých súdobých veľikánov a prostredníctvom ich prejavov pochopiť podstatu bytia, zmysel pre dar života, obdivovať krásu a vyrovnanosť s pokojom duše, pri svojich umeleckých i akýchkoľvek iných aktivitách dotknúť sa so samozrejmosťou transcendentna.

Nemám rozhlad ani vedomosti, že by niekto čítal **Hviezdoslava, Straussa, Špidlíka** z radov mladých, meditoval a bytostne túžil po hĺbke myslenia a po kráse vyjadrovania práve spomenutých autorov, mal zážitok a nachádzal radostnú nádej v požehnanom adventnom čase. Potrebu stretnúť sa s umením a jeho vplyvom nestačíme pripomínať a odporúčať – tak vnikla situácia, myšlienka a návrh niečo načrtnúť v podobe príhovoru a príkladu. Žiaľ, nebola možnosť pre iné plány prítomnej spoločnosti realizovať dialóg o dielach Pavla Straussa a ďalších, ktoré majú na východnom Slovensku stále malú frekvenciu,

Možno, že som len „škarohlíd“, a imaginárny dialóg sa predsa len odohráva – keď inde nie, aspoň pri písaní ikon v programe klubu ikonopiscov u jezuitov, a v zamýšľaní sa nad Špidlíkovou nenahraditeľnou publikáciou „Svätý rok milosrdenství“. Možno niekedy aj pesimizmus je na mieste dobrý...

(Z listu Márie Spoločníckovej z 25. novembra 2016.)

Julo Rybák

Ešte jedna „prosa o prepáčenie“

V minulom čísle Listov PS (29, s. 24-25) sme uverejnili „Prosbu o prepáčenie“ - za to, že sa nám do časopisu venovaného odkazu Pavla Straussa tak často „zamotá“ Pavol Országh Hviezdoslav. Tam sme došli k záveru, že „ten autor (P. Strauss), ktorému sa žiadalo obrodíť ducha Európy životným elánom slovanských národov a vrúcnosťou všetkých východnejších srdc, si povoláva Pavla Oszágha na stránky Listov PS s á m“.

Netrvalo dlho, a náhoda („Náhody sú nutnosti, ktorých úzadie nepoznáme,“ P. Strauss) nám prihrála do rúk ešte jednu prosbu o prepáčenie (či odpustenie) - tentoraz práve z úst P. O. Hviezdoslava. Akože si bolo nespomenúť na spomínaný článok v Listoch PS, keď sa nám Hviezdoslav otvoril na takejto skladbe:

+ + +

Odpustte, bratia moji! škríe, viem, kruto
nejeden dôtyk pod tým záhlavím...
No, verte mi, čo poznačil som tuto,
som značil perom ozaj krvavým,
si do vlastného omáčaným srdca,
čo skaličil mi dlhej trýzne hryz: -
nie tedy posmeškár, nie tupý zhrdca,
ni ošemetník kys',
na čele zrady známku
či inú ciachu podlosti;
strápený skúmač skôr, skôr sudca
uplakany
pre nutný porok, výrok hany...

Až do koreňov bytnosti
bolelo i mňa! i mne bolo ľúto;
a predsa musel som si šetrnosti zámku
z úst strhnúť, - svedkom nebo mi!
odzrkadlené v mojom svedomí -
sňať musel každé ohľadové puto:
ak chceme ho zvliecť z rúk a nôh
tiež, z duše kriek, z pier snáh a túh,
i vzprúdiť čršťvy žitia ruch.
Tak treba bolo prizrieť sa i rubu:
ak bezúhonný chceme rumenec
a panenskú pleť líca;
obnažiť chybu malú-hrubú;
ak chceme - vpravo obrátiť sa;
rozvaliť ututlaných hriechov stoh:
ak chceme očistu i nápravu;
a dovŕšením nakoniec,
bolestnú, pravda, však i slušnú za pokutu,
i vrede vyrezať! dôjsť má-li ku zdraviu
a k silám obnoveným,
s šlachetným zahorením
- čo najhlavnejšie preds' - :
v kvet života, plod rozviť súčet vloh,
tlumenú schopnosť, mocnosť
prišliapnutú...

- Len preto, verte mi:
nehluchý, nenemý
ten prísny kazateľ a trpký upomínač;
bo cítim, vidím: ináč
sme odsúdení k zahynutiu,
nám nespomôže ani Boh!

Pavol Országh sa tu obracia k „svojim bratom“, k vzdelancom: k tým, ktorých poslaním vo vzťahu k národu je „v kvet života, plod rozviť súčet vloh, tlumenú schopnosť, mocnosť prišliapnutú...“, „by sme ľudu hodní boli“:

„Ináč v hrob ak nebezpečie
strhne ľud ten schopný, chtivý:
stĺp mu u hláv bude stáť,
jehož nápis svetu rečie:
Tu ten národ nešťastlivý
leží si, hľa,
ktorý, hoc bol žil by rád,
zanedbala, usmrtila
pochovala jeho - znať!...

+ + +

Čo má s touto skladbou spoločné Pavol Strauss? Veľa. Ba všetko. - Aj on sa neraz obracal k tým, ktorých si (podľa jeho slov) Pán Boh „vybral na dotváranie a pretváranie sveta“; ktorí sú teda povolani „z ľudí ľudstvu stavať stupne“ (Hviezdoslav). A obracal sa s rovnakým rozhorčením, rovnako ako „prísny kazateľ a trpký upomínač“ na nezastupiteľné zverené poslanie v národe. Jeden náhodný príklad (z eseje „Lekári duší a duše lekárov“):

„Nežijem takmer pol storočia, aby som nevidel hĺbku všeobecnej zvrhlosti ľudstva. Vrchol zvrhlosti spočíva v tom, že sa vedome ubíja cesta k dokonalosti, k celistvosti a k zbožšteniu každého odboru, a tak sa neumožňuje hľadať svoj najhlbší zmysel v sebe: Boha v srdci, lásku v aktivite z nezištných pohnútok, bratnosť a obetavosť v biede. A všetko klesá pod seba! Pod svoju dôstojnosť, z ktorej lakomému, tvrdému a kompromisnému kňazovi ostáva iba titul. Pod svoju cenu, z ktorej ostane mamonárskemu, požívačnemu a plytkému lekárovi iba spoločenská hodnota bezcennej spoločnosti, s ktorou sa svorne brodí v lajne hriechov, podvodov a všetkých nízkostí, na aké len možno pomyslieť.“ (Zobrané... diela VII., s. 63.

Aké to muselo byť „do vlastného srdca omáčané krvavé pero“, čo napísalo ten „výrok hany“ adresovaný svojim sú-

časníkom, keď tento posol nebies o sebe povedal, že je ČLOVEK PRE NIKOHO!

Hviezdoslav v uvedenej skladbe dáva aj čitateľovi Pavla Straussa pochopiť, aká ťarcha údely tľmočiť poslanie vyšších svetov tomuto národu ležala na jeho pleciah („svedkom nebo mi odzrkadlené v mojom svedomí“ - Hviezdoslav), ktorá mu diktovala vzdať sa všetkej ohľaduplnosti, „rozvaliť ututlaných hriechov stoh“, „vyrezať vrede“ z chorého organizmu (chirurg!), ak chceme očistu i nápravu, ak máme „vzprúdiť čršťvy žitia ruch“ v organizme národa...

Aby sme mohli oceniť intenzitu naliehavosti Straussovej výpovede, bude vhodné porovnať si, ako práve túto stránku výpovedí Léona Bloya, v ktorom Strauss videl „veľké a Boha úžasne ľúbiate, stýrané dieťa Božie“, hodnotil on sám.

Strauss u tých nábožných duší (ako boli Bloy i on sám), ktoré „chcú Boha na zemi znova realizovať, a ktoré plačú nad blednúcou spomienkou Božej krvi“, rozoznával dve cesty:

Jednu menej dokonalú, ale veľmi ťažkú, na akej zastal Léon Bloy. Tento „svoj bôľ a svoje apoštolské rozrušenie nad tuposťou sveta, najmä katolíckeho... vykrikuje v paroxyzmoch (prudkých záchvatoch - J. R.) túžby po náprave a dakedy mu nervy vypovedia službu, až je z toho nevkusný a ani nie celkom apokalyptický brechot“. Je to teda „roztrpčenosť a zúfalosť“ najkrajnejšej miery. Takáto charakteristika sa ani na Pavla Straussa, ani na Pavla Országha nevzťahuje.

Ale je aj druhá, dokonalejšia cesta. Kto sa vydá na túto cestu, „ten si odoprie kritiku nad zjavnými strašnými úpadkovými znakmi Cirkvi“, „ale pojme všetku špinu sveta, všetku zradu pohanov i kresťanov i vlastný bôľ do svojho vnútra a **pretaví ho tam v dar pre Božské Srdce**“. - „Výkriky týchto srdc doliehajú azda viac k Božskému Srdcu, kým výkriky oných prvých ubolených sú čuteľnejšie orgánom ľudským. Kým oni prví zaváňajú tak trochu poradcami Božími (čo chcú, aby urobil s hriešnym svetom - J. R.), títo druhí sa rozplývajú za oblakom večnej Lásky.“

K tomu pripája Strauss komentár, ktorý má veľkú váhu práve dnes, po 70 rokoch od tých čias, ako bol vyslovený:

„Bloy umrel roku 1917. - Ako by bol hľadel na svet a cesty Božie roku 1947?“

Sme po hroznejších a menej vymyslených udalostiach, než aké on cituje. A predsa! Sme tiež po mnohých nových pokleskoch kresťanov, kňazov, i rehoľníkov. A predsa bič Boží a láska Božia

sa mnohým ešte stále nedajú rozoznať ako v prvých dňoch zaslúbení. A všetky zvesti blahoslavenstiev sú čerstvé ako v deň ich zvestovania.

A preto nikdy nie pomsta trýzniteľom, ale „blahoslavení prenasledovaní“. – Boh je – a to stačí! To je vyznanie večného optimizmu.

Trest Boží neminie svet. To treba zvestovať. Ale toto zvestovanie nech je modlitbou lásky za Lásku!“

„Nie, netreba zúfať (ako si zúfal napr. Bloy – J. R.). Svet vždy spočívne v Božom priehrdí, i my všetci, s katastrofami a koncami i bez nich.“

Táto druhá cesta platí i pre Straussa i pre Hviezdoslava. – A tak môžu obaja, stojac svorne vedľa seba, vysloviť toto vyznanie (zo skladby „Že zvuky mojej citnej liry...“):

- Mňa nemýlia však zahriakania tie, výčitky či nauky.
Mne jedno, chvála a či hana,
keď lyru beriem do ruky;
ja slúžim vpravde pravde predne.
I keď ma vyzve na slovo:
tu tečú city bezprostredné,
a líce v tom mi bronie-bledne,
jak pred oltárom žrecovo.

Nuž, na srdci čo, na jazyku
vždy!... Jazyk je, by vykladal,
čo na svetlo chce, pýta vzniku,
o výraz ľudí z prsných brál
tu lkave, bo sa prýšti z tiesne
tu vzkypom, že sa nevmiesti:
jak život volní, tlačí presne –
I tak sa rodia čisté piesne,
i kalné perly bolesti.

Vždy na jazyku, ako v myslí!
bárs zdvižte kameň proti mne –
Je volný – citom neodvislý;
je krásne, čo je úprimné:
bo výron, akým na svet hlási
sa božským pudom tvorené:
kvet ruže z šípa vzošly asi...
Tak prírody sa javia krásy;
ta hľadá i liry umenie.

+ + +

Hovorili sme, že Strauss i Hviezdoslav sa obracali v tomto prípade predovšetkým k ľuďom, ktorých údelom bola tvorba, tvorivá činnosť. – Bude preto vhodné, ak si na tomto mieste pripomenieme (v trochu skrátenej podobe) Straussovu modlitbu „Za tvorivých“ (Zobrané... diela VII., s. 134-135):

Pavol Strauss Za tvorivých

...V živote človeka je všetko stála tvorba. A preto má človek najšťastnejšie chvíle, keď sa mu niečo podarí... Človek to nevie. Ty sa v ňom tešíš. Lebo len v tvorbe sa ti človek najviac priblíži, najviac pripodobní. Ale vari svojich najväčších možností dosiahne človek silou svojej vôle, veľkej, dobrej a schopnej rozhodovať.

Ale len Ty si absolútne Dobro. Ľudský duch je schopný rúbať na dve strany a tak aj jeho vôľa.

A preto, Pane, mám obavy o tvorivých duchov, pretože sú vnímavejší, sú aj viac ovplyvniteľní.

Daj, Pane, všetkým tým, ktorých si si vybral na dotváranie a pretváranie Tvojho sveta, silu stálosti. Nech pri svojich denných rozhodovaniach vidia dosah a konečný cieľ Tvojich plánov a ľudských možností. Nech ich neoslepí žiadne vlastné dielo technického, či umeleckého alebo vedeckého rázu, lebo žiadne z nich sa nevyrovná dokonalosťou svojej vnútornej, účelovej i vonkajšej, výrazovej krásy ani len najskromnejšej fialke.

Daj im, Pane, silu vnútornej slobody voči sebe i voči spoločnosti. Nech nevidia malicherný úspech dneška, ale vždy konečný cieľ života. Nech nie

sú len lacnou zvonkovou hrou, ktorú si každý vetrík podmaní, ale nekonečnou fúgou kozmických a duševných určení.

Daj im, Pane, hrdinskosť pravdy. Nech mlčia, ak s niečím vnútorne nesúhlasia. Nech nie sú nikdy aj trochu áno, aj trochu nie. Pravda j nevtierava. Pravda nepotrebuje reklamu. Čo je veľké ako pravda, je nehučné. Pravda je viac – ako sloboda. Lebo Pravda a Život sú jedno. To si Ty v nás.

Viem, si vo všetkom. Všetko je Tvojím dielom. A tí, čo sa zdajú byť Tvojimi nepriateľmi, sú často viac vykonávateľmi Tvojej vôle ako tí, čo sa na teba najviac odvolávajú.

My vieme zmyšľať len v ľudských kategóriách. Je smiešne predstaviť si, že je niekto Tvojím nepriateľom. Sme všetci Tvojimi deťmi. A Tvojej podstate sú najbližšie duchovia tvoriví. Tvoje deti.

Prosíme Ťa, Pane, daj im nielen dokonalé diela na skrášlenie a spestrenie Tvojho sveta, ale aj ducha skromnosti a pokory. Ako si anjela pýchy a vzbury vzdialil od seba, očisti ich zrak, aby pochopili, že najväčším dielom v živote je pre každého človeka nepokrivíť si charakter, neprehazardovať si večnosť. Najväčším dielom je ostať človekom pravdy, počestnosti a čistoty. K tomu im dopomôž!

„Už som si všimol, že si ma nik z našej terajšej literárnej verejnosti nevšimne a že sa s mojimi myšlienkami a nápadmi zoznámia len môj kritik. – To ale nie je argument pre môj rozum, aby neprodukoval myšlienky, keď je to jeho prirodzený stav.“ (Pavol Strauss)

Cyril Vasiľ: Dnes možno zažívame na Slovensku infláciu a devalváciu písaného i hovoreného slova. Múdrost v reči, vážnosť vysloveného slova, záväznosť daného slova – tieto hodnoty potrebujú dnes u každého z nás – aj tu v Ríme aj na Slovensku – istú obrodu a obnovu. Vo svete plnom slov, často v záplave banálnych, prázdnych ba aj brutálne znevažujúcich slov, v časoch prekrúcania významu aj takých slov, ktorými sú označované primárne antropologické javy, ako rod, manželstvo, i rodina, sme vyzývaní k tomu, aby sme dávali svojim slovám váhu, aby sme ich nevyslovovali nadarmo, aby z našich úst nezaznievali slová, ktoré zraňujú, vzdalujú od pravdy, budujú bariéry nenávisťi.

Nezabúdajme, že každé vyslovené slovo je **večné** – je to niečo, čo je uložené v Božej pamäti, akoby v akomsi nekonečne rozmernom a nezmazateľnom kozmickom pevnom disku (aby sme použili predstavu blízku dnešnému človeku generácie IT), veď Pán Ježiš hovorí, že „ľudia sa budú v deň súdu zodpovedať z každého daromného slova, ktoré vyslovia“ (Mt 12, 36).

Akú ohromnú zodpovednosť teda máme za naše vyslovené a napísané slová, za každé slovo, a v najvyššej miere za našu snahu pri pochopení a prijatí Slova! O čo menej zbytočných slov by bolo vyslovených i napísaných, keby sme najprv posúdili ich užitočnosť, vhodnosť, primeranosť, pravdivosť – *sub specie aeternitatis* – v perspektíve večnosti?!

(Z homílie na slávnosť sv. Cyrila a Metoda v Slovenskom kolégiu v Ríme, 12. 2. 2017.)

Doc. MUDr. Juraj Strauss, CSc. - 100-ročný

Doc. MUDr. Juraj Strauss, CSc, brat môjho otca MUDr. Pavla Straussa, dňa 18.1.2017 oslávil svoje sté narodeniny. Žiaľ, tento úctyhodný vek prináša so sebou aj mnohé problémy a zdravotné komplikácie. Tento významný deň strávil na nemocničnom lôžku v nemocnici v Kladne potom, ako ho zasiahlo život ohrozujúce krvácanie zo žalúdka. Svedomitá práca lekárov dokázala tentokrát zvrátiť nepriaznivý osud. Dokázal prijať zaslúžené gratulácie v pomerne dobrej psychickej pohode.

K najvýznamnejším gratulantom patrili nepochybne minister obrany Českej republiky Martin Stropnický a dekan lekárskej fakulty Prof. MUDr. Michal Anděl, CSc. Ako je publikované na webovej stránke českého ministerstva obrany: „*Národ, ktorý si neváži svojich hrdinov, za chvíľu nebude mať žiadnych.*“ V tomto duchu mu títo významní verejní činitelia prejavili úctu za nemalé zásluhy, ktoré Juraj Strauss vykonal pre blaho vtedy spoločnej republiky Čechov a Slovákov. Veľmi milé boli písomné gratulácie od významných vedcov svetového formátu z USA a Európy. Aj ja som sa pripojil ku gratulantom. Bol som ho v nemocnici opakovane navštíviť a v rámci možnosti jeho zdravotného stavu sa s ním porozprávať. Prekvapila ma jeho duševná sviežosť, ktorá kontrastovala s jeho krehkou telesnou schránkou. Myslel som vtedy na svojho otca, u ktorého tiež zubožené telo skrývalo obrovskú silu ducha.

S ujom Jurajom sme spomínali na mnohé veci, na rodinnú históriu, ale rozoberali sme aj problémy súčasného sveta. Presne si pamätal mená dôstojníkov ale aj rádových vojakov v bitke pri Dunkerku, mená obcí, cez ktoré armáda prechádzala.

Zaujímavé je, že v poslednom období sa do popredia rozhovorov s jeho dcérami, ktoré sa oňho prikladne starajú, dostáva práve téma bojov o Dunkerk, ktorých sa zúčastnil v 2. svetovej vojne. Išlo pravdepodobne o emocionálne najsilnejšie zážitky z jeho života - asi práve preto, že vtedy bojoval aj o svoj holoý život.

Jeho životná púť bola strastiplná a poznamenaná množstvom osudových zvrátov. Nevie zabudnúť, že po návrate z frontu ho Slovensko neprijalo a musel odísť do Čiech: najprv do Valtíc pri Brne, odkiaľ si ho vyžiadal známy vedec Prof. MUDr. Raška. Pod jeho vedením sa ujo Juraj stal uznávaným mikrobiológom a expertom Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO). Zanechal za sebou úžasnú a rozsiahlu vedeckú prácu v podobe stoviek odborných publikácií v svetových vedeckých časopisoch a nespočetné množstvo prednášok. Ujo sa v myšlienkach vracal aj do Izraela, kam sa mu podarilo ujsť pred prenasledovaním v rámci začínajúceho pogromu na židovských občanov. Zvlášť sa vracal k svojim štúdiám v Jeruzaleme. Dodnes si s úctou spomína na svojich profesorov - významné vedecké kapacity, ktorí ho učili; ich mená si taktiež dodnes pamätá.

Veľmi ho potešila zarámovaná fotografia, ktorú som mu doniesol - je na nej ujo Juraj spolu so svojou nebohou man-

želkou Lydkou a mojím otcom. V myslí sa vracal k spoločne prežitým chvíľam i k návštevám u nás doma, ktoré boli kedysi pravidelné a veľmi milé. Spomínal opakovane aj na môjho brata Pavla, ktorý študoval v Prahe a spolu sa tam často stretávali. Nevie zabudnúť na dlhý pohľad, s ktorým sme za vzájomne lúčili. Od mojich sesterníc (jeho dcéry Marušky a Lydky), ktoré sa o neho starajú, som sa dozvedel, že po mojom odchode pomaly upadá do apatie, prestáva prijímať tekutiny i jedlo, hovorí o blízkej smrti. Bojím sa, že toto naše stretnutie bolo posledné...

(MUDr. Jozef Strauss)

Aby sme si priblížili vzájomný vzťah oboch Straussovie bratov, prečítajme si Jurajov list zo 17. 5. 01, ktorý mi práve prišiel do rúk:

Milý Julko, Ďakujem Ti za to, že na mňa nezabúdaš. Všetky odozvy na Palkovo dielo ma vždy potešia. Zvlášť teraz, keď som sa ocitol v rukách mojich kolegov, ktorí mi pripravili krušné chvíle behom i po operácii. Teraz som už 5 týždňov po reoperácii, ktorá si vyžiadala poriadne zadrótovanie. Idúcky mi zistili nedostatky v srdčnom rytme a tak ma nútia brať fúru liekov, ktoré zle znášam, keďže som doterajška nič neužíval.

Tá naša telesná podstata je stále na vážkach, a tak nám neostáva než sa oprieť na tú druhú, aby sa s tou prvou statočne vypořádala.

Je to hrejivé, že ešte 7 rokov po Palkovom odchode na večnosť je jeho literárna pozostalosť ešte nevyčerpaná a to vďaka Tebe. Takže na obzore je kniha „Sme mocnejší než čas“.

Piatok 18. 5. nás deti odvezú na Vysočinu, kde budeme asi 2 týždne. Dúfam, že natiahnem na seba novú kožu, lebo zatiaľ nie som vo svojej.

So srdečným pozdravom a objatím

Tvoj Juraj

Zároveň chceme upozorniť našich čitateľov, že pri príležitosti 80. narodenín MUDr. Juraja Straussa sme v Listoch PS č. 4, s. 4-12 uverejnili cyklus zaujímavých a hodnotných materiálov zo života oboch bratov. Tu sa dozvieme aj to, ako vznikol výborný televízny dokument („Na kríži času“), ktorý nakrútila Emília Boldišová, na ktorú potom Juraj Strauss vďačne pamätal vo svojich modlitbách.

Skôr ako sme stačili Lisy PS 30 odovzdať do tlače, prišla z Prahy správa: MUDr. Juraj Strauss v sobotu 11. marca 2017 v skorých ranných hodinách skonal...

Zdvihla sa opona, o ktorej jeho starší brat Pavol pred 70 rokmi v „Mozaika nádeje“ napísal: „*Utrpenie a smrť sú tajomnou oponou, za ktorou čaká človeka i svet divadlo neslýchaných radostí života. Raz sa táto opona zdvihne: toto je večná, veľkonočná, radostná úfnosť kresťanov.*“

Pavol Strauss

Rozhovor v bielom

- Stála veľkonočná perspektíva u týchto ľudí, pán kolega, - povedal vedúci lekár pľúcneho oddelenia novicovi lekárstva.

- Ako to myslíte, pán doktor?

- Roky ich života sú kalváriou a končia sa všetky na kríži asfyxie. My sme často len lekáorskými Pilátmi a naše časté umývanie rúk má tiež, aspoň tak zľahka, príchut' dejinnej analógie. Veda nie je tak celkom bez viny na ich zániku. Pokladám náš dnešný ohromný pľúcno-chirurgický arzenál, ktorým vedieme boj proti neviditeľnému pľúcnemu bacilu, za značne donkichotský boj proti veterným mlynom. Myslím, že o pár rokov sa nám budú lekári vysmievať za úsilie vyriešiť biochemický a bakteriologický problém ohňom a mečom.

Medik nebol ešte dosť podkutý, aby bol mohol replikovať skúsenému, staršiemu kolegovi, ale zobudil sa v ňom katolícky aktivista, ktorý cítil, že má dočinenia s hlbokou, problémami - i duchovnými - zápasiacou dušou, a povedal:

- Dovoľte, aby som sa i ja ohlásil. Nemôžem ešte hovoriť o otázkach vami nadhodných. Ale o utrpení, dnes a tu najaktuálnejšom probléme, nemôžem nepovedať pár slov. Zúrila najsmutnejšia a najdivšia vojna a žijeme tu v predsieni najzákernejšej smrti, v nemocnici pre pľúcne choroby.

Pripomínam si jednu kázeň pátra Fiedlera o súčte a harmónii bolesti a svetla vo svete, o večnej realite a sile veľkonočných udalostí a veľkonočnej idey.

U istej reholnice zbadal, že sa neustále, cez celý rok modlí Krížovú cestu. Ako „od fachu“ pozoroval to sprvu ako psychológ. Ale tak, ako sa lekár búri, keď vidí, že niekto zje najprv kilo slivák a potom vypije liter vody, tak sa i on ozval, lebo prišli vianočné sviatky, prišiel Štedrý večer a naša milá sestra sa modlila len a len Krížovú cestu. I dostal od onej sestričky túto odpoveď: Nemyslíte si, dôstojný pane, že som ako modlitbový mlynček, keď si stále odbavujem veľkopôstnu pobožnosť, a to i v deň narodenia Pána, v sviatok radosti. Som ošetrovateľkou a v mojich dvoch izbách má väčšina pacientov neustále Veľký pôst a dvaja z nich budú mať dnes zaiste Veľký piatok. - Od toho času nikdy už nesúdil o automatickej zbožnosti, ak sa o nej nebol presvedčil.

Tak veru čnie Golgota do každej fázy každého života. A je to dobré a užitočné pre každý život. Keď svieti slniečko bez prestania na nejakú krajinu zo šesť týždňov, stane sa z nej púšť. I z ľudskej duše sa pod stálym slniečkom blahobytu, samej zábavnej ľahkosti a dobroty stáva púšť. Zdravý je dáždik a vietor, ktorý zlé a zhnité plody postriasa.

Veľkonočná idea je ideou veľkého protikladu života: mystérium utrpenia a smrti, mystérium plaču a smútku na jednej strane, a mystérium vzkriesenia a svetla na druhej strane.

Život je len vtedy životom, keď sú oba tieto prvky v ňom pomiešané. I u našich chorých na pľúca, i v tom našom peknom, ale takom chorom svete ide - zdanlivo - všetko zaniknúť: cesta do záhuby s rovnomerne sa zrýchľujúcou určitosťou a nevyhnutnosťou.

A predsa vidíme, ako jarné, veľkonočné slniečko vždy oživuje svojim teplom ako čarovným prútom prírodu a ako z tmy a mŕtvoty vyvára vždy odznova plnosť a dokonalosť života. Či by teda najmocnejšie slnko, Kristus, ktorý vstal z mŕtvych, nevzkriesil k životu i tento tuberkulózný svet, ktorý je už aspoň v takom rozklade ako telo Lazárovo?

Utrpenia a smrť sú tajomnou oponou, za ktorou čaká človeka i svet divadlo neslýchaných radostí života. Raz sa táto opona zodvihne: toto je večná, veľkonočná, radostná úfnosť kresťanov.

Lekár sa na chvíľu odmlčal. Potom pozrel svojim mužným, ale nežným pohľadom, ktorý už hľadel do toľkých trpiacich a umierajúcich očí, na mladého kolegu.

- Viem, utrpenie má nesmiernu cenu. Každý trpiaci je lepší, než bol. Ba zbadal som, že spôsob znášania bolesti je skoro vždy mierou ceny človeka. Viem, dnes sa vám to nebude zdať, ale je to tak: Utrpenie je náboženstvom vyvolených.

Lekárovi sa vyjasnila tvár, keď pokračoval:

- Ale my musíme bojovať proti utrpeniu, proti bolesti a smrti, aj keď vieme, že sú ďakedy len nepriamo zlom, lebo sú vykúpením, očistením, polepšením, zadosťučinením. A verím predsa, že je našou najsvätejšou povinnosťou do posledného dychu bojovať proti bolesti a smrti.

- Správne, pán doktor, - odvetil mladší - i Kristus, náš vzor, bojoval proti

smrti. Aj my mladí sme oduševnenými bojovníkmi proti nej. Lenže medzi smrťou a smrťou je rozdiel.

Smrť je večným symbolom ukončenia, a teda i bránou do niečoho nového. Videl som včera na izbe číslo desať umierať mladého kňaza tak radostne a blažene a s toľko úfnosťou, že mi jeho smrť pripadala ako najkrajší pozdrav jari.

My bojujeme proti smrti, ktorá je zlobou tohto sveta a hriechom, hriechom vraždy a nelútosťou, vykorisťovania a hmotárstva a smilstva, sebalásky a neuznanlivosti.

Toto je smrť, ktorá otriasa súčasne dejinami a z ktorej východiskom je iba večné jarné slnko - Kristus.

Všetky ostatné slnka sa ukázali obyčajnými klamnými raketami, ktoré len trochu popraskajú a zanechajú za sebou ešte väčšiu tmu. Toto slnko však kázalo a zasa ukáže svetu, že ono je naozaj Vzkriesenie a Život.

A toto je naša stála veľkonočná perspektíva.

(Zobrané literárne a mysliteľské diela I., s. 74-76.)

Katarína Matušková

Nevyslovená túžba jednej matky

(Gizely Munkovej)

V odovzdanosti vlastnej krvi a v dôvere nechcem nič, len prisľúbenie, že aj napriek miestu môjho odpočinku, (ktoré je nekonečne vzdialené od mužov môjho života) všetci sa raz stretneme v jednom objatí.

Nechcem nič, len uistenie, že všetko zverstvo človeka spáchané navzájom bude slúžiť ako ponaučenie ostatným.

Nechcem nič, len odpustenie, ktoré bude nasledovať po lútosť nad tým, všetkým.

Nechcem nič, len prejsť sa v pokoji po známych miestach a počuť klopkanie v rytme Sonáty mesačného svitu.

Nechcem nič, len sa ešte raz stretnúť...

Z nových kníh

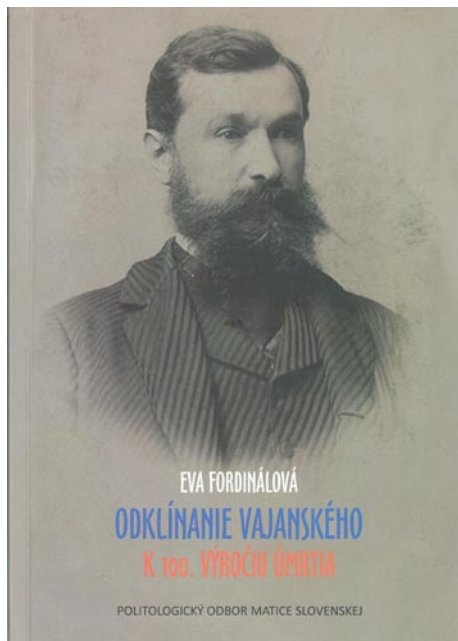
K stému výročiu úmrtia Svetozára Hurbana Vajanského

(16. 2. 1847 - 1916)

Eva Fordinálová

Odklínanie Vajanského

Politologický odbor Matice slovenskej, 2016.

„Myšlienka chce byť neprestajne kriesená a budená, ináč bledne a uniká zo života“

(Svetozár Hurban Vajanský).

„Každý živý prameň si raz nájde cestu na denné svetlo, nech vyviera z akejkoľvek hĺbky“

(Pavol Strauss).

„Ide o „posvätnú kontinuitu našich českých námah“. Kedy to máme pochopiť, ak nie teraz?“ (Eva Fordinálová).

„Kameň, čo staviteľia zavrhli, stal sa kameňom uholným“ (Mt 21, 42).

V sobotu 12. novembra 2016 sme boli na Valnom zhromaždení Spolku Pavla Straussa v Liptovskom Mikuláši. A v pondelok 14. novembra mi pošta doniesla novú publikáciu Evy Fordinálovej **Odklínanie Vajanského**. - Autorka mi ju poslala akoby „na revanš“ za Listy PS 29. („Niečo za niečo: Vy mne do Skalice, ja Vám na Vajanského ulicu. Bude na správnej adrese.“)

V priebehu popoludňajšej besedy v Mikuláši som sa dotkol problému, ktorý ma teraz hodne omína. Dá si Strauss odkaz rady s touto prelomovou epochou

striedania dvoch civilizácií; má nám ešte „čo povedať“? Ukazuje nám spoľahlivú cestu z tohto vari ako ešte nikdy zamotaného chaosu?

V Listoch PS 29, ktoré sa rozdávali prítomným na Valnom zhromaždení, tento problém hneď na prvej strane nastolil páter Jozef Porubčan: „Azda nikdy predtým si nijaký vek tak naliehavo nežiadal odpoveď na základné otázky moderného života, ako práve dnes... - Dá si s nimi rady Kristovo posolstvo? Je dosť otvorené a pružné, aby nielen stačilo držať krok s vývojom, ale aj ukazovalo jeho ďalší smer...?“

To striedanie dvoch civilizácií mi pripadá ako nejaké dva **protisvahy**. Na ľavom „sa všetko zdanlivo dovršuje: umenie zahýna do posledných svojich oblastí, veda sa vyčerpáva, vek dozrieva. Všetko sa rúti v posledných závratiach všeobecného úteku, stáva sa hmlistým, odumretým a odosobneným, neskutočným a mlčvým pred úžasnou a tvrdou skutočnosťou a prítomnosťou. Boh sa zrazu všetkému postavil do cesty ako jediná a pevná jestvota a všetko ostatné sa už len v mŕtvolnej zotrvačnosti krúti okolo neho, prach a trosky márneho zhonu a úteku“ (Pavol Strauss, *Tesná brána*, s. 70; 1. január 1951).

Ocitáme sa v tejto dobe dolu v údolí **na dne**, a rozhliadame sa, ako ďalej. („Napšpäť cesta nemožná, napred sa ísť musí.“) Všetky únikové cesty sme vyprobovali. „Napred“ sa už dá jedine NAHOR. A ak zdvihneme oči nahor, uvidíme nekonečný tajomný, vábny i odstrašujúci protisvah (či priam protikončiar!): čaká nás VÝSTUP „do nového veku, kde bude všetko iné, všetko pretvorené“ (Strauss). Ako sa na to odvážiť a pripraviť? Kto nám podá pomocné lano?

(Motív tohto pomocného „ostatného lana“ sa tiež zjavil v Listoch PS 29 - v slovách Pavla Straussa: „Vzbura srdc, dielo lásky - je jediný kľúč pre bránu v Čínskom múre; a viera, otvorené „Credo in unum Deum“ - je ostatné lano, na ktorom možno visieť nad priepasťou života.“)

A vtedy zbadáme, že kdesi tam hore na vrchole sú „veľkí duchovia národa s veľkým srdcom v páre“ (ako sa vyjadril Hviezdoslav o Tolstom), ukazujú nám cestu, ktorou sami prešli, a ponúkajú nám „pomocné lano“ - v odkaze, ktorý po sebe zanechali.

K tomu sa žiada zdôrazniť veľmi dôležitú okolnosť, na ktorú nás v tom istom minulom čísle Listov PS 29 upozornil Tomáš Špidlík; stojí za to ešte raz si zopakovať jeho slová: „Poslání od Boha dostáva nejen každý člověk, ale i každý národ. Proto je třeba, aby také národ

našel svou identitu, svou ideu. Solovjev v úvod ke knize *Ruská idea* k tomu poznamenává: „Není pravou ideou národa to, co si národ sám o sobě myslí, ale jaké mínění má o něm od věčnosti Bůh.“ Jak však poznáme, jaké poslání Stvořitel určil jednotlivým národům? **Do plánů Boží prozřetelnosti mívají vhléd lidé duchovní, kteří jej pak vyslovují v náznamech, v aforismech. Identita lidu se také zjevuje v dějinách.**“ (Podč. J. R.)

Tí „veľduchovia“ vo výškach onoho protisvalu nám teda tlmočia poslanie, ktoré Stvoriteľ od vekov určil tomuto národu - a ukazujú nám cestu, ako sa možno vydať za naplnením tohto poslania. Bez poznania onoho „poslania“ - skrže našich veľduchov - nie je možné poznať a pochopiť **našu národnú identitu**. „Spoznaním Vajanského spoznáваме seba samých“ - končí svoju monografiu Eva Fordinálová. Bez našich veľkých **nevieme o sebe**. A Pavol Strauss je v prvom rade medzi nimi.

+ + +

Toto sa mi teda - v skratke - žiadalo tlmočiť účastníkom nášho valného zhromaždenia. A obdeň nato mi Eva Fordinálová položila na stôl práve takého svojho „veľducha“, Svetozára Hurbana Vajanského. A ponúkla mi ho v znamení biblického citátu: „Všetko má svoj čas a každý úmysel pod nebesami má svoju chvíľu.“ Tá chvíľa nastala - a ona **musela** napísať „Odklínanie Vajanského“. „Krehká“ žena, Záhoráčka (narodená v Borskom Sv. Mikuláši), cítiac spoločnú „krvnú skupinu“ postavila sa vedľa Záhoráka Svetozára Hurbana - obaja ako tie záhorské bory pevne vrastení do rodnej pôdy - a preniknutí pocitom: „Nápory víchrov nás môžu zlomiť. Ale nič a nikto nás nemôže vytrhnúť a presadiť. Ani ohnúť. Sme rovní - kolmice k nebesiam. A sme stáli vo svojej prave a viere v národnú nezničiteľnosť.“

Ako prítom nepomysliet na slová pápeža Františka, ktoré som Fordinálovej posielal v minulom čísle Listov PS 29 (v článku pod názvom „Transfúzia pamäti“). Pápež František nás volá uskutočniť „transfúziu pamäti“, lebo si „**musíme „pamätať“, hľadať na prítomnosť s trochou odstupu a načúvať hlas našich predkov. Pamäť nám nielen nedovolí opakovať chyby minulosti..., ale umožní nám, aby sme znovu prijali za svoje skúsenosti, ktoré pomohli našim národom pozitívne prekonať krízy minulosti, s ktorými sa museli konfrontovať.**“

Kvôli tomu je nevyhnutné „načúvať hlasu našich predkov“ - a v dejinnej chvíli, ktorú prežívame, **nastal pre to svoj čas**. Fordinálová ma utvrdila v

tomto presvedčení – akokoľvek sa slovenskému svetáckemu vzdelancovi zdá, že pravý opak je pravdou; a preto ak my nástojíme na „načúvaní hlasu našich predkov“, vyčítajú nám – ako Masaryk Vajanskému, že „žijeme na Slovensku, ale (moderné! – J. R.) Slovensko nepoznáme“, že sme si „sfantazirovali Slovensko docela imaginárne“!

Potvrdila mi, že som mal pravdu, keď som pred 25 rokmi v doslove k Straussovej knižočke „Úsmev nad úsmevom“ napísal: „Žijeme – Straussovými slovami povedané – dobu neykúpených skutočností, sami súc nevykúpení. (...) Aké je východisko z tejto situácie? Kde hľadať cestu spásy? – „Niet inej cesty. Boh nakoniec všetky zatarasí a zvýši iba zvislý smer,“ – učí nás Pavol Strauss, a ak nie dnes, zajtra mu uveríme na slovo. –

„Zvýši iba zvislý smer“, to je otrasná pravda o tomto prelomovom období ľudských dejín. Všetko, čo sa bude ďalej s nami diať, bude Božím zatarasúvaním iných ciest, aby zostala jediná cesta spásy: ZVISLÝ SMER.“ (Tolko onen doslov, str. 210-211.)

(Spomeňme si na Fordinálovej „kolmice k nebesiam“, či na „transcendentalu“ Vladimíra Holana, ktorého citoval Milan Rúfus v predslove k Straussovej knihe Rekviev za živých.)

+ + +

Je ešte jeden závažný motív, aby sme si v čase epochálneho striedania dvoch civilizácií spomínali predovšetkým práve na odkaz NAŠICH (slovenských, slovan-ských) veľduchov – v zmysle „posvätnej kontinuity našich čestných námah“ (Fordinálová).

Je to onen zákon „inej historickej sily“, ktorý pre epochu striedania týchto civilizácií sformuloval Vladimír Solovjov (v Prvej prednáške o bohočlovečenstve): „Podľa zákona historickej delby práce jeden a ten istý kultúrny typ, jedny a tie isté národy nemôžu uskutočniť dve svetové idey, splniť dve historické poslanie, a ak západná civilizácia mala za úlohu, ak jej poslaním vo svete bolo uskutočniť negatívny prechod od náboženskej minulosti k náboženskej budúcnosti, potom položiť základ tejto náboženskej budúcnosti je súdené inej historickej sile“.

Keď čítame monografiu Evy Fordinálovej o Svetozárovi Hurbanovi Vajanskom, súčasne mysliac na Pavla Straussa (ako sa na vyznávača jeho odkazu patrí), ponúka sa nám celý rad námetov k úvahám a celý rad podnetov k reálnym činom. Ale o tom možno inokedy...

(Julo Rybák)

Svetozár Hurban Vajanský Kto je reprezentantom národa?

(Z väzenia; úryvok)

...A ďalší výdobytok: zastupovanie ľudu volenými poslancami. To mala byť klapňa, ventil istoty pre parný kotol. Nepozorujete, ako ventil hrdzaveje? „Zástupci, reprezentanti ľudu!“ Možno, inde je tomu tak, u nás to patrí tiež k smrtiacim frázam. Červ, sám seba nevieš zastúpiť, a voláš sa zástupcom ľudu. Sú reprezentanti národov, ale rastú sami sebou, voľba nedáva práva a prírody reprezentovania. Čo má náš snemový vyslanec s ľuďom? Kto vyočul tepnu národa, pohyb jeho duše, pochopil a znázornil vzlet jeho mysle a krásu jeho ideálu, pracoval, obohatil komoru, pokladnicu jeho – to je jeho zástupca, jeho reprezentant! Zástupcom, reprezentantom italského národa je Dante, Petrarca, Raffael, Michelangelo, hoci nesedeli v parlamentoch a pri voľbách boli by iste prepadli proti nejakému Cézarovi Borghiovi. Reprezentantom nemeckého národa je Goethe, Schiller, Bismarck, Moltke, no nie na základe voľby, ale na základe skutkov.

A kto je reprezentantom nášho ľudu: či ablegát, vyvolený peniazom, pálenkou, bajonetom, figlami, nevedomosťou, naivnou nepolitickosťou ľudu, a či Janko Kráľ, čo mu z duše zaspieval, Sládkovič, čo mu stvoril Martinka, Moyzes, čo mu priskočil na pomoc v duchovnej žobrote, Kollár, čo mu vzkriesil vieru na budúcnosť, Ján Holý, čo mu namaľoval obrazy minulosti!? Ach, mnoho horkého nabolelo ma v duši! Ako len národ môj vybrdne z tohoto temného bludišťa?

Pavol Országh Hviezdoslav Pri hrobe Svetozára Hurba- na-Vajanského (Úryvok)

Čo počneme si,
keď poet zmlkol, prorok zanemel?
Či zájsť sa máme plačom, v pochybách
utonúť, v priepasť klesnúť zúfalstva?
Nie, nie! On, poet, prorok, žije nám:
ten v odspievaných pre nás akordoch,
ten v proroctvách zas pre nás
ohlásených...

Toť, biblickí tam slávnici proroci
i žalmista tam velebný či mocne
nežijú doposiaľ, hoc ani práška
nie po nich dávno-dávne na svete?
Tak žiť máš v nás i ty, brat duše mojej,
tak trvať v národe!... Spi sladučko:
veď ukonaný robotník i pútnik –
No duch tvoj, ó, krúž orlom nad nami,
nad opusteným tvojím národom:
keď malomyselnie, ho posmelujúc,
ho pozdvihujúc, keď zas upadá,
mu na rozcestiach ukazujúc smer
a krídlami mu odvíjajúc stále
mrákavy spred východu slniečka...

Julo Rybák V jubilejnom roku 2000.

Vydavateľstvo G-ATELIER 2016, s. 379.

Nová „zápisníková“ publikácia Júliusa Rybáka, venovaná pátrovi Jozefovi Porubčanovi SJ, obsahuje výber z denníkových záznamov autora z jubilejného roku 2000. Uvádza ju básnická skladba P. O. Hviezdoslava („2000“), ktorý sa ako 25-ročný prorocky „zahľadel“ na tú 125 rokov vzdialenú métu v čase, tušiac, čo ona môže človeku a svetu priniesť. O 110 rokov neskôr, keď k tejto méte chýbalo už len 16 rokov (19. 8. 1984), Pavol Strauss napísal:

„Míľovými krokmi sa približuje rok 2000. Ja ho už svojimi ľudskými očami neuvidím. (Zomrel roku 1994 – J. R.) No viem, že každé stvorenie malo, v obmene dobového rytmu, svojho sv. Augustína a svojho sv. Františka. Raz to bol sv. Ján z Kríža, raz Arský farár, raz sv. Terézia z Avily, raz sv. Tereška. – Aj v roku 2000 niekto zaspieva hymnus sv. Františka v dobovej adaptácii. Nebude velebíť slnko a vodu a hviezdy a kvietky, ale možno všetky tajnosti atómu a jeho štruktúry a väzby. Krásu elektrónov a neutrónov, všetky odhalené väzby v biochémií, všetky spektrálne analýzy hviezd a nepredstaviteľnú novoobjavenú štruktúru vesmíru, ale všetko to vyznie ako velebenie diela stvorenia. Viem, že príde ten veľký apologeta nekonečna a Nekonečnosti s primerane vybrúseným mozgom i srdcom. Lebo láska je podľa Danteho sila, „ktorá hýbe slnkom i hviezdami“.“

A ešte o niečo neskôr, keď k roku 2000 chýbalo už len 8 rokov, sa v doslove k Straussovej knižočke Úsmev nad úsmevom (DAKA, 1992) – opierajúc sa o prorocké vízie Pavla Straussa – napísalo:

V jubilejnom
roku 2000
Julo Rybák

„Musíme sa vnútorne pripraviť na časy, ktorým sa nedá vyhnúť, lebo sme si ich privolali a zaslúžili. „Ľudia a spoločnosti, ktorým už odhnil zmysel pre veľkosť a veľké rozhodnutia a veľké gesta, dostávajú udelenú poslednú možnosť tvorivého uplatnenia vo veľkom utrpení.“

Ale ako sa hovorí – keď je bieda najväčšia, pomoc Božia najbližšia. Straussovo dielo (nezabúdajme na pôsobenie Milosti skrze médiá!) – rovnako ako dieľa velikánov, na ktorých nám on ukazuje – sa nám núka v tomto kríži na pomoc: „Láska je nastolená, len uvoľniť pre ňu odraz. Duch sa vznáša, len schytať preň pántiky v dušiach.“

Ostáva nám teda ono „len“, ktoré je – nezameniteľne – v rukách každého z nás.

Zdalo by sa, že „zatarasenie všetkých iných ciest“, zredukovanie pohybu človeka na „zvislý smer“, podmienenie jeho tvorivého uplatnenia „veľkým utrpením“ – že to všetko nutne obmedzuje človeka, redukuje jeho slobodu, zväzuje mu krídla. Tento okamih ľudských dejín na prelome tisícročí, keď sme zastali zoči-voči novej záhube človeka a všetkého živého na zemi, je však nielen okamihom našej biedy, ale aj našej – novej – slávy. A hádam nikto nám to tak – svojím dielom i svojím životom – nedokázal ako práve Pavol Strauss. Je čosi závrtné v tom, že tento zvestovateľ ľudskej kaktaklizmy je súčasne aj zvestovateľom neutešených možností človeka, ktorý „môže stráviť svoju opustenosť v kamennom meste ako oáze nepochopenia, môže sa do nej zamurovať ako do majáka, aby viedol ľudí medzi ľuďmi cez more. Môže si dobyť pevnosť vlastného detstva a robiť výpady do novonarastajúcej epochy. Môže všetky formy prítomnosti zavrhnúť ako zahŕňajúcu nehybnosť a vrhnúť sa na chystanie budúcnosti, ako pristávajúcej plochy nádeje.“ (Tolko doslov k Úsmevu nad úsmevom.)

A teraz máme v rukách denník človeka, ktorý tento jubilejný rok 2000 – ako mnohí z nás – prežil a v zápisníku zanechal stopy, čím bol ten jeho rok (od 1. januára do 31. decembra) vyplnený – na pozadí udalostí, ktoré sa vtedy odohrávali v okolitom svete. Naskytá sa nám teda príležitosť porovnať, akú dobu nám pre dnešok prorokovali proroci, a ako vyzerala doba, ktorú žijeme. – Nečudo, ak budeme tým rozdielom na prvý pohľad prekvapení a sklamaní...

Tu si je však dobré pripomenúť adventné úvahy pátra Jozefa Porubčana (ktorému je táto knižka venovaná) nad opismi biblických čias: ako boli prorocky

predpovedané, a ako ich skutoční aktéri tej doby preživali. A ktovie, či nás aj naše porovnanie Hviezdoslavom prorokovaného roku 2000 s tým, ako sme ho sami prežili, neprivedie (pri hlbšom prieniku) k takému istému poznaniu:

„Je dobré si uvedomiť, že nie sme dnešní a že i udalosti našich čias – akokoľvek by sa nám zdali zmätené (!!! – J.R.) – zahalujú v sebe tajomstvo tejto energie (energie základnej línie predpovedaného očakávania – J.R.) a neomylnne smerujú k nášmu dovršeniu v druhom príchode Kristovom.“

A možno nás prenikne tá istá viera ako Porubčana, že i táto doba, ktorú prežívame, je podriadená „novej zmluve Boha s človekom, v ktorú treba veriť vierou Araháma, alebo zápasit' o ňu s Bohom a byť premoženým“ (Myšlienky na každý deň, s. 11.)

Keďže v prípade autora „Jubilejného roku 2000“ ide o Straussovho obdivovateľa, je prirodzené, že v jeho zápisníku sa nájdu časté návraty k Straussovmu odkazu a dielu; v istom zmysle by sa tá knižka mohla menovať aj „S Pavlom Straussom v jubilejnom roku 2000“. Na ukážke pár záznamov tohto druhu vyberáme:

(1. august) Úryvok z Guardiniho Pascala sa mi tak často obracia k Straussovi, že si ho tu uchovávam – ako naladenie do dňa, ktorý chcem venovať Straussovmu kalendáriu: „...Tento človek však musel byť človekom zvláštného druhu. Nestačilo, aby bol zbožným kresťanom; musel mať také onen neutuchajúci teoretický záujem, ktorý by umožnil, aby se mu vlastná existencia stala problémom a ktorý by ho hnal k tomu, aby jí myšľenkovo ospravedlnil. Na druhej strane nestačil pouhý teoretik, nýbrž aj filozof alebo teolog, jehož myšlienky by boli výrazom jeho života; človek, ktorý nejen existenciálne myslel, nýbrž i ako myslíci existoval. A nakoniec bolo treba splniť ešte jednu podmienku: aby tento človek stál ve skutočných dejinách. Aby v ňom žila jeho doba a aby se cítil byť hnán ospravedlniť své věřící bytí v ní; aby své věřící bytí učinil srozumitelným a z ní sebe sama učinil srozumitelným.“

(Akú knihu by mohol o Straussovi napísať – kto na to má! – prostým rozvíjaním tohto Guardiniho úvodu.)

(30. september) Po návrate z prechádzky si čítam znova moje „Pri čítaní človeka pre nikoho“, aby som sa utvrdil v definitívnom znení.

Keď som čítal Straussovú úvahu o túžbe po večnom živote, ktorá je „nielen

túžba po prežití v myšliach žijúcich, ale faktický život, len v bytostne iných reláciách, vo svete iného bytia a iného poznania“ – napadlo mi, že keď ma ty zaháňáš od malicherných starostí k tomu, čo má jedine zmysel, máš na mysli práve tento faktický život, ktorým treba žiť TERAZ a TU, nielen iba v nejakej pomyselnej budúcnosti.

Už som si asi o tom písal, ale ešte raz: Myslím, že úryvky z Palkových textov, ktoré si v článku citujem, nesmierne vyhrávajú oproti ich vnímaniu v prúde textu knihy – jednoducho tým, že sú vybraté, že ich držím ako na dlani, že sa v nich kochám a pozývam čitateľa k takému istému obdivu; že zastavujem čas, ktorý v prúde textu čitateľa strháva...

(12. október) Jubilejný rok vyvrcholil zasvätením či zverením tretieho tisícročia pod ochranu Fatimskej Matky, v nedeľu 1. októbra v Ríme. Pri tej príležitosti sv. Otec povedal: „Máme možnosť svet premeniť na záhradu, alebo z neho urobiť kopy trosiek. Využiť svoje sily na dobro v medziach morálneho zákona, či podľahnúť pokušeniu povýšeneckej vedy, čo nepozná hraníc... Stojíme na križovatke!“

Čas, prorokovaný Pavlom Straussom pred polstoročím, sa naplnil. Už nemôžeme urobiť krok dopredu bez toho, aby sme sa nerozhodli, ktorou z ciest tejto križovatky sa vydáme.

(J. R.)

Ešte raz o tom istom

Katarína Matušková

V jubilejnom roku 2000 – Jula Rybáka

Kniha V jubilejnom roku 2000 s podtitulom Záznamy zo Zápisníka január – december je dôkazom, že forma denníkových záznamov popretkávaná intelektuálnou hĺbkou textov má čo povedať aj dnešnému čitateľovi. Kniha je venovaná pátrovi Jozefovi Porubčanovi SJ, ktorý autora knihy sprevádzal nielen počas cesty duchovného rastu. Úvod a počiatkové naladenie na strunu už dôverne známu patrí takmer prorokým slovám Pavla Straussa.

Julo Rybák v jednotlivých dňoch reflektuje a cituje svojich obľúbených autorov, v prevažnej miere ruskej proveniencie. V každom dni prežíva a „prežúva“ udalosti v rovine intímnej a kultúrno spoločenskej. K dňaniu na Slovensku i vo

svete sa vyjadruje nielen z pohľadu občana, ale aj z pohľadu filozofa, ktorý poukazuje na udalosti pozitívne i negatívne. Kompozične ťaží z chronologického princípu, kedy čitateľovi predostiera hutné myšlienky evokujúce ďalšie a ďalšie asociácie. Svoju existenciu ponúka deň po dni ako návod na reflexiu udalostí a vonkajších vplyvov, ale aj vnútorného pnutia, ktorého katarziou je intelektuálna hĺbka textov. V textoch sa ako pavučina fahá niť vzájomných priateľstiev doložených množstvom korešpondencie, čím dokladuje časozbernú tendenciu pri reflektovaní udalostí. V citovaných myšlienkach sa vracia k srdcu blízkym ruským autorom a k Pavlovi Straussovi i Márii Medveckej.

Rybákovo spracovanie tém každodenného života je ponúknuté s náboženským akcentom, s vierou v možnosť nápravy a pozitívne smerovanie sveta. Jubilejný rok 2000 sa stáva príležitosťou na zmenu k lepšiemu. Prostredníctvom konkrétnych udalostí nadväzuje na prečítané, premeditované, premodlené z minulosti.

Hĺbka jeho textov je však iného rozmeru ako hĺbka textov Pavla Straussa. V jeho textoch prevláda poetika. Záver ponecháva otvorený, čím „núti“ čitateľa k zamysleniu a vlastnej odpovedi. Na papier dáva mnohokrát myšlienky a situácie, ktoré sú čitateľovi blízke, avšak zasadením do iného kontextu získavajú ďalší rozmer. Píše tak, ako mu to prichádza na „jazyk“. Vlastné myšlienky podporí vhodným citovaním obľúbených autorov, čím ešte viac zdôrazní (nielen intelektuálne) prepojenie. Autobiografická forma vyjadrenia formou denníkov tak získava na autenticite. V niektorých prípadoch až banálne témy autor podáva s dávkou ľudskosti a s myšlienkou potreby zdôrazňovať každodenné bytie v spojitosti s myšlienkami veľkých básnikov a filozofov, implementáciou ich zistení a vyjadrení. Empaticky opisuje situácie, do ktorých sa čitateľ vkladá ako pozorovateľ. Autor z nich však vyťažuje čistý, necenzurovaný obraz.

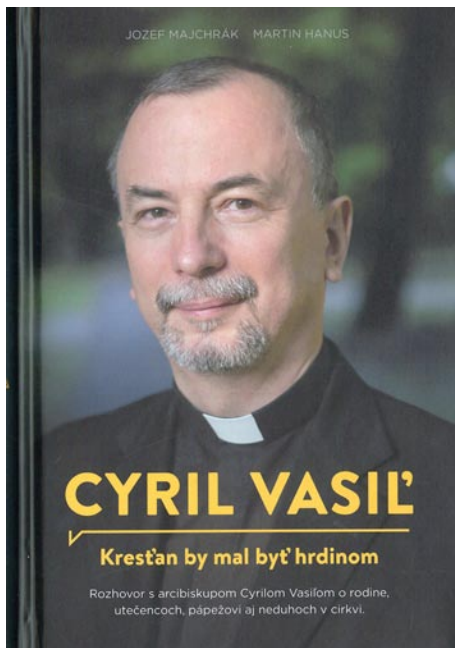
Kniha V jubilejnom roku 2000 je súborom drobností každodenného života autora vyskladaného z hlbavej reflexie prečítaných diel, prežitých udalostí a vystavaných vzťahov, ktoré by bez vzájomného vkladu zúčastnených strán zanikli. Minimalistické pôsobenie knihy dotvára aj jej grafická úprava, sadzba a dizajn, ktorej autorom je Ladislav Tkáčik. Knihu vydalo Vydavateľstvo G-ATELIÉR v roku 2016 a z verejných zdrojov ju podporil Fond na podporu umenia.

Jozef Majchrák, Martin Hanus

CYRIL VASIL'

Kresťan by mal byť hrdinom

Postoy, o.z. 2016, 234 strán.

Toto číslo „Listov PS“ sme zahájili nastolením v dnešnej dobe mimoriadne akútnej potreby nasledovať (čo, pravdaže, predpokladá najprv poznať, študovať, obdivovať a vážiť si) veľkých duchov nášho národa (a veľkých duchov vôbec). – Všeobecne panuje mienka, že sme na veľkých duchov (dnes viac ako inokedy) chudobní. Kto by sa zoznámil s esejou Pavla Straussa „Problém človeka“ (Ecce homo, 1992, s. 16-34), pochopil by, odkiaľ sa zbral ten zákonite klesajúci trend. Možno aj preto si tak radi pozývame zahraničné autority a prekladáme zahraničných autorov, hoci pri hlbšej úvahe by sme zistili, že v oblasti ducha bola k nám Prozretelnosť nadmieru štedrá. Len preto mohol Ján Pavol II. oprávnenne konštatovať, že „Slovensko má veľkú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte! Je povolané ponúknuť svoj veľmi významný príspevok k pravému pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami, kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávačmi, ako aj živými silami svojich nových generácií.“

Za všetky príklady môžeme uviesť, aký nevšedný ohlas majú na Slovensku homílie a príhovory arcibiskupa Cyrila Vasil'a, sekretára kongregácie pre východné cirkvi. Jeho ohlas by nám mohol byť podnetom obrátiť pozornosť na duchovné poklady, ktoré vyrástli z našich národných koreňov. Lebo – ako hovorí Pavol Országh Hviezdoslav, ktorého si otec Vasil' rád cituje:

*Veď každý národ svojho neba
si rozpne sklepy prejasné,
kde jeho svetlá hľadať treba,
v nichž dvorí si a cení seba...*

Potrebu tohto obratu k vnútorným duchovným zdrojom zdôrazňujeme i preto, lebo sa to priamo dotýka aj nášho Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa, jeho existencie a poslania. Činnosť tohto spolku si tiež nemôže sťažovať na premiere záujmu napr. zo strany masmédií či vydavateľstiev... Hádame sa nepomýlime, ak budeme aj na seba vzťahovať slová Cyrila Vasil'a z recenzovanej knižky: „Na druhej strane si uvedomujem, že na Slovensku sa robí veľa dobra, o ktorom sa málo hovorí. A to dobro nemusí spočívať v tom, že v hierarchickej štruktúre máme extra výrazné postavy. To dobro robia ľudia ako vy alebo mnohí dobrovoľníci, mnohí pracujúci ľudia, ktorí vydávajú svedectvo svojím životom. (...) Možno tomu celému pohybu chýba navonok výraznejšia koordinácia, výraznejšie sebavedomie, ale možno je to tak aj lepšie. Mohlo by nás to viesť k prílišnej hrdosti a sebaistote aj k príliš konfrontačnému postoju...“ (s. 101).

Treba oceniť tvorcov tejto publikácie, Jozefa Majchráka a Martina Hanusa, že vďaka ich zanietenosti a naliehavosti dokázali z otca Vasil'a (pri všetkej jeho zaťažnosti) „vyvabiť“ odpovede na mnohé aktuálne otázky našej súčasnosti.

Aby sme našim čitateľom priblížili i obsah tejto knihy, i osobnosť jej „hrdinu“, aj jeho neopakovateľný, svieži, presvedčivý osobný štýl – vybrali sme z textu cyklus jeho výrokov a úvah:

+ + +

...My na Slovensku sme však tak trochu ikonoklasickí. Budeme sa pozeráť po vzoroch všade inde, len nie doma. (...)

Ale možno ani nemáme takto univerzálne chápané vzory alebo takto univerzálne chápaných hrdinov. Aj keby boli, tak ich niekedy úspešne zdemolujeme vyťahnutím eventuality, skutočných alebo neskutočných chýb a budeme sa potom celé desaťročia kultúrno-politicky-historicky hádať, či je to tak alebo onak. (220- 221)

...Keď bolo niečo zlé, treba napraviť, čo bolo zlé. To uznajme, pretože u nás máme stále endenciu radikálneho čierneho-bieleho vnímania. Vieme buď zveľobovať, alebo odsúdiť. Pritom každý z nás je človek komplikovaný a každý z nás urobil v živote veľa dobrého a dopustil sa aj chýb. Závisí to aj od úmyslov, s ktorými pristupujeme k situáciám.

Budme milosrdní, tak ako chceme, aby ostatní boli milosrdní k nám. Budme spravodliví, tak ako chceme, aby ostatní boli spravodliví k nám. Budme nároční k iným, tak ako chceme, aby boli iní nároční k nám. (109)

Ak už naozaj nemáme vieru vo vlastné kultúrne a náboženské hodnoty, potom nás prevalcuje ktokoľvek a čokoľvek, či sa tomu budeme brániť, alebo nie. (162)

Dôsledkom sveta, kde nikto ničomu a nikomu neverí, bude chaos. (222)

...Navyše už nemáme jasne definovaný nepriateľský režim, ale existuje tu silný celospoločenský tlak moderného sveta a liberálnych tendencií, ktoré bojujú proti všetkému, čo je spojené s Kristom. Robia to však oveľa inteligentnejším, pod kožu zachádzajúcim spôsobom, kde je menej jasné to stanovisko – zradiť alebo nezradiť, prijať alebo zamietnuť. Na toto sa musíme zamerať viac, pretože naša cirkev vychádzala stále z takeho postoja, ktorý charakterizoval alebo ovplyvnil jej život počas komunizmu – vyhraničiť sa voči niečomu a ostať tvrdošijne a privykuto na nejakom modeli, ktorý garantoval prežitie, čo v tej chvíli bolo dobré, potrebné a nevyhnutné. – Dnes sú však už výzvy iné a treba spustiť proces hľadania tých nových odpovedí. (83)

...Za tým je moja hlbšia viera, že ak má byť na niečom Božie požehnanie, tak to musí byť spojené s poslušnosťou. (35)

U nás máme nízke vedomie vlastenectva a neraz ho označíme za nacionalizmus. Sú to veľmi vtieravé podsunutia, pri ktorých nakoniec preto, aby sme sa vyhli nacionalizmu, potláčame vlastenectvo. Vlastenectvo neznamená to, čo funguje na Slovensku v hokeji: keď vyhráme, tak „my sme vyhrali“, a keď prehráme, tak „oni prehrali“. Vlastenectvo je vedomie patričnosti k čomusi, čo sa nazýva národ a čo má svoju logiku, svoje dejiny, čo nám dáva zázemie aj pocit istej hrdosti, ale ešte väčšmi lásky. (...)

Myslím si, že národná hrdosť je čosi, čo je normálne, prirodzené, správne, ale hovorím o hrdosti na to, na čo človek môže byť hrdý, nie za každú cenu bez odstupe a nadhľadu. (89-90)

Áno, nastupujú nové formy zla, voči ktorým sme menej citliví. Ja sa už dnes hanbím za to, že žijem v spoločnosti, ktorá považuje za normálne to, čo je nenormálne, a ktorá, verím, možno o sto rokov bude s hrôzou pozeráť na to, čo kedysi považovala za normálne. (232)

...Otázka by mohla byť postavená skôr takto: prečo sa niekedy celosvetovo spustí mediálna masáž, ktorá označí niektorý režim za už viac neprijateľný, aj keď doteraz bol tolerovaný alebo dokonca prijateľný? Raz sa to týka Asada, predtým Saddáma Husajna. Je za tým náhodná súhra okolností, spontánnosť? (129)

...Ale môže svetová veľmoc rozpútať vojnu, ktorá má dôsledky v reťazovej reakcii, a nakoniec povedať „I am very sorry“? (132)

Teofil Klas

Z ozvenov krásy

(Výber z kultúrnej publicistiky)
Post Scriptum, Bratislava, 2016

„Básnik má svoje privilegované miesto v spoločnosti. Aj keď ho nepoznajú, aj keď ho zaznávajú, aj keď ho odmietajú. Fenomén svojrázny. A najmä ak je to poctivý prorok básnik ako Pavol Strauss.“

(Teofil Klas)

Teofil Klas prišiel so svojou knihou, ktorá predstavuje súbor jeho publicistických prác, do prítomného čísla Listov PS (30) „ako na zavolanie“. Jednak preto, že sa závažným spôsobom a podielom dotýka odkazu Pavla Straussa, a jednak preto, že celkové ladenie jeho publicistiky je so zameraním, ktoré presadzuje doterajších tridsať čísel Listov PS vo vzácnom súlade; a celkom výnimočne s mottom tohto čísla: „Za velduchmi s veľkým srdcom v páre“ (s ktorým súznie jeden z Klasových titulov „V sieni slávy velikánov slovenského národa“).

Pripomeňme, že rodinné prostredie, z ktorého Teofil Klas (vlastným menom Jozef Zavarský) vyšiel, bolo blízko previazané s rodinou Pavla Straussa. Čo je ale pre vzťah Pavol Strauss – Teofil Klas najrozhodujúcejšie: že si tu vyšli v ústrety dva veľmi príbuzné básnické typy, a že mladší z nich zobral na seba úlohu jeho prekladateľa. – Mal k tomu výborné predpoklady nielen básnickým nadaním, ale aj svojím „germanistickým vybavením“, čo ho tiež robilo blízky Straussovi. Tak sa mohol oddať Straussovmu nemeckému básnickému odkazu naplo, keď (spolu s Jánom Buzássym) preložili Straussovu nemeckú poéziu do slovenčiny, „stvoriac“ tak vlastne kompletný IX. zväzok jeho Zobraných literárnych a mysliteľských diel. Klasovi patrí aj rozsiahla úvodná štúdia k tomuto zväzku: „Poctivý prorok básnik“ (Z pohľadu jedného prekladateľa). Nájdeme ju aj v tejto recenzovanej knižke.

Pri čítaní Klasových „Ozvenov krásy“ Straussov čitateľ musí vôbec neraz na Straussa myslieť. – Aká je to kultúra, aká precíznosť slova, nad ktorou by Pavol Strauss zajasal! (Všimnime si, čo o tom hovorí Cyril Vasil v tomto čísle na s. 25.)

A aké – tiež so Straussom súzvučné – zvelebenie POÉZIE, tak kontrastujúce s našou každodennosťou! („Netreba mi osobitne deklarovať, že poéziu pokladám za najpodstatnejší, najproduktívnejší činiteľ v pravom utváraní ľudského spoločenstva... Zato však vyslovím poľutovanie, že sa jej v kultúrnej spoločnosti nedostáva náležitého miesta v médiách... Čo má dušu človeka scitlivovať pre vnímanie a šírenie krásna? A povznášať ju nad nihilizmus všedného dňa? Okázalo sa usporadúvať Dni slovenskej literatúry, ale to najzduchovnenejšie v novej spisbe povážlivo živori.“

(Nedá mi, aby som na tomto mieste nášho čitateľa neodkázal na „obranu Hviezdoslava“ na stránkach Listov PS – v tomto a v minulom čísle!)

– Slovensko je básnická veľmoc! – všetkým a všetkému naprieky svorne volajú Pavol Strauss a Teofil Klas.

Pravdaže, treba očakávať ako zákonité, že ak dnes „zažívame na Slovensku infláciu a devalváciu písaného i hovoreného slova“ (Vasil), potom medzi nami a Klasom (a hlavne jeho poéziou!) bude stáť bariéra, pri prekonaní ktorej nám – ako sa to stalo pri Straussovi – pomôže Rúfusova rada: „Jeho spôsob videnia, myslenia i tvarovania videného a poznaného je ojedinelý u nás a kladie i na čitateľa vysoké nároky. Je to oriešok, ktorý treba lúskať, spôsob myslenia, do ktorého sa treba vžiť. Ale vynaložená námaha stojí za to.“

Na záver čosi, čo som si uvedomil, keď som čítal Klasovu rozlúčku s „rytierom okrúhleho stola“ – s blízkym priateľom Pavla Straussa MUDr. Františkom Sýkorom (1922 – 2008). Klas nám – sám o tom netušiac – pripomenul, že rodina priateľov a čitateľov Pavla Straussa nie je len nejaký Spolok, ani nie Spoločnosť, ale SPOLOČENSTVO, a pritom nie hocijaké:

„Spoločenstvo v Ježišom Duchu a pravde (porov. In 4, 23-24) je totiž posvätná a neodkladná vec. Neruší sa prechodom zo života do života, je stigmatizované zmŕtvychvstaním. Je slobodným záväzkom, je poslaním, aké sa neodmieta. Blažený ten, kto vie žiť spoločenstvo so živými tu na zemi i vo večnosti a komu sa aj darí z Božej milosti znovaoživovať chradnúcich.“

Preto sa – ako Klas k MUDr. Františkovi Sýkorovi – odvažujeme aj my jeho slovami obrátiť k Sýkorovmu kolegovi a priateľovi MUDr. Pavlovi Straussovi so slovami: „... Vieme, že nezabúdaš na nás, ktorí by sme Ťa mali nasledovať. Popros, oj, rytier okrúhleho stola, Pánových rytierskych anjelov, aby nám boli na pomoci radou a ochranou v našom putovaní. Lebo jeho, Pánovo, je kráľovstvo a moc i sláva naveky.“ (J.R.)

Teofil Klas

Z ozvukov krásy

Výber z kultúrnej publicistiky
(Skladba na spôsob zbierky básní)

LIBRI
HISTORIAE
SLOVACIAE
Artes&Litterae
[VIII]

Ceny Pavla Straussa za rok 2015 a 2016

29. novembra 2016 sa v Starom divadle Karola Spišáka už po jedenástykrát uskutočnilo slávnostné odovzdávanie cien Pavla Straussa. Významné slovenské osobnosti kultúrneho, umeleckého a spoločenského života každoročne získávajú tieto ceny za trvalý prínos v oblasti kultúry a umenia. Od roku 2005 bolo dekorovaných dvadsaťštyri významných osobností, napríklad Ján Chryzostom Korec, herečka Emília Vášaryová, operný spevák Peter Dvorský, básnik Milan Rúfus, choreograf Štefan Nosál, režisér Jozef Bednárík a mnohí ďalší.

Ocenenie nesie meno vzácnjej nitrianskej osobnosti, humanistu, filozofa, spisovateľa a lekára Pavla Straussa (1912 – 1994). Myšlienka udeľovania cien vznikla na pôde Katedry kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, pri ktorej pôsobí aj Kulturologická spoločnosť. Pôvodcom tejto myšlienky je prof. PhDr. Jozef Leikert, PhD. Litt. D., ktorý je tiež jej držiteľom.

Ceny Pavla Straussa organizuje Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, všetky jej fakulty – Filozofická fakulta, Pedagogická fakulta, Fakulta prírodných vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Fakulta stredoeurópskych štúdií, Katedra kulturológie FF UKF v Nitre a Kulturologická spoločnosť. Odovzdávanie Cien Pavla Straussa by však nebolo možné zorganizovať bez každoročnej podpory a pomoci Rotary Clubu Nitra Harmony. V roku 2016 toto podujatie podporilo aj Mesto Nitra a Nitriansky samosprávny kraj.

Toto ocenenie je výnimočné predovšetkým vďaka ľudskému odkazu života a tvorby Pavla Straussa. Jej výnimočnosť a originalita však spočíva aj v tom, že na žiadnej inej univerzitnej pôde sa cena podobného charakteru s celoštátnym významom neudeľuje. Navyše, spoluautorami tejto myšlienky sú aj samotní študenti Katedry kulturológie FF UKF v Nitre, ktorí sa aktívne podieľajú aj na organizácii tohto podujatia. Mladí ľudia potrebujú vzory, potrebujú skutočné osobnosti, ktoré ich môžu svojím príkladom formovať. Aj pre mladých ľudí je širokospektrálne dielo Pavla Straussa tou najlepšou motiváciou. Inšpiruje ich svojou aktuálnosťou, láskou k umeniu a mravným odkazom jeho myšlienok, ktoré rezonu-

jú v ich myšliach v súčasnom svete azda ešte nástojčivejšie. Študenti a ich záujem o osobnosť Pavla Straussa sú akoby živou aktualizáciou jeho diela a tvorby. Pomyselne možno povedať, že tento intenzívny vzťah je obojsmerný, pretože Pavol Strauss mal vždy blízko k mladým ľuďom, azda aj to je jededen z dôvodov, pre ktorý ich tak oslovuje.

V tomto roku bola cena udelená štyrom osobnostiam. Za rok 2015 si Cenu Pavla Straussa prevzala divadelná režisérka, občianska aktivistka a poslankyňa Mgr. art. Viera Dubačová a literárny vedec prof. PhDr. Tibor Žilka, DrSc. Cena Pavla Straussa za rok 2016 bola udelená hudobnému skladateľovi Mariánovi Vargovi a in memoriam kňazovi Antonovi Srholcovi.

Galavečer sa niesol v slávnostnom, no zároveň aj v rodinnom duchu. Každoročnou tradíciou je, že na organizácii sa podieľa aj rodina Straussovcov, čím je podujatie obohatené o ďalší ľudský rozmer. Preto ani tento rok nebolo výnimkou, že spolu s vedúcim Katedry kulturológie FF UKF v Nitre a predsedom Kulturologickej spoločnosti doc. Mgr. Miroslavom Ballayom, PhD. cenu odovzdával syn Pavla Straussa – MUDr. Jozef Strauss. Autorom Ceny Pavla Straussa je akademický maliar Miroslav Cipár a autorom grafického listu je akademický maliar Peter Galvánek.

O jedinečnú atmosféru sa pod taktovkou režiséra Petra Oravca postaralo viacero umelcov, ktorí večer spestrili svojimi vystúpeniami. Galaprogram otvorila divadelná herečka Eva Hlaváčová, ktorá svojím citlivým umeleckým prednesom tvorby Pavla Straussa vyjadrila poctu, ale aj blízky vzťah k rodine Straussovcov. Na pódiu sa tiež predviedla členka nezávislého Nového divadla v Nitre Lubomíra

Dušaníčová s interpretáciou židovského šansónu s názvom Maykomashmalon. Autorom hudby k tejto skladbe je Vladimír Godár, ktorý Cenu Pavla Straussa získal v roku 2014. Večer obohatili aj študenti vysokoškolského divadla VYDI pri UKF v Nitre, ktorí si pod vedením Marcely Králikovej pripravili inscenovanú Poetiku prof. PhDr. Tibora Žilku, DrSc. Súčasťou galaprogramu bolo vystúpenie členov Art Music Orchestra s koncertnou prezentáciou skladieb z muzikálu Cyrano z predmetia a vystúpenie miešaného speváckeho zboru Psallite Deo pod vedením Vladimíra Kopca.

Ako prvá cenu Pavla Straussa prevzala herečka, režisérka, občianska aktivistka, poslankyňa – Viera Dubačová. Pôvodne sa venovala bábkoherectvu, neskôr vyštudovala odbor divadelná réžia na VŠMU v Bratislave. Je zakladateľskou osobnosťou Divadla z Pasáže prvého komunitného divadla na Slovensku, ktoré pracuje s ľuďmi s mentálnym postihnutím – a riaditeľkou bienálneho Medzinárodného divadelného festivalu *Arteterapia*, ktorý sa zameriava na komunitné divadlá a angažované divadlo. Vo svojej tvorbe a rozmanitých aktivitách sa zaoberá aktuálnymi sociálnymi problémami. Ako príklad môžeme uviesť problematiku mládeže, ľudí s psychickými poruchami, utečencov a podobne. Je jednou zo spoluzakladateľov projektu Záhrada – centrum nezávislej kultúry pre organizovanie mnohých kultúrnych a občianskych aktivít v Banskej Bystrici. Rovnako stála pri založení niekoľkých neziskových organizácií, ako je napríklad Chránené bývanie Dom n. o., Agentúra podporovaného zamestnávania n. o., Šu-

kar *Dživipen* n. o. Je tiež zakladateľkou neziskovej organizácie *Animus Apertus*, ktorá sa venuje najmä ženám rómskeho pôvodu, ktoré vyrástli v detských domovoch, s cieľom podnecovať ich krajčírsku a šperkársku zručnosť. Zastáva názor, že angažovaná kultúra môže byť jedným z nástrojov zlepšovania povedomia o spoločenských a politických problémoch. Rovnako bohaté sú aj jej aktivity v oblasti divadelnej tvorby a réžie.

Viera Dubačová s dojatím v hlase počas ďakovných slov povedala: „*Bola som vychovaná k láske k ľuďom, k viere v Boha, k viere v pravdu, v humanistické ideály. Táto doba je veľmi ťažká pre nás všetkých, preto je veľkou ctou stáť pred mladými ľuďmi a môcť im otvárať tému ako vzdelávanie divadlom, umenie poludšťuje. Vzdelanie a umenie sú dve krídla, ktoré dokážu vytrhnúť a vytrhnúť krajinu z blata. (...) Myslím si, že v krajinách, kde je umenie a kultúra na chvoste, tak dopredu sa dostávajú ťažké hnedé čížmy a spod ich jarma sa vyťahuje veľmi ťažko. Preto sa s láskou obraciam na každého človeka, zvlášť na mladých ľudí, ktorí počúvajú a ktorých počúvam aj ja.*“

Ďalším z ocenených bol popredný literárny vedec a teoretik, významný odborník v oblasti semiotiky, štylistiky, naratológie a poetiky prof. PhDr. Tibor Žilka, DrSc., ktorý je podobne ako Pavol Strauss významnou osobnosťou mesta Nitra. Patril k zakladateľom literárno-vedného pracoviska s názvom Kabinet literárnej komunikácie. V roku 1989 bola Tiborovi Žilkovi udelená Prémia A. Matušku za literárnokritickú činnosť. Profesor Žilka sa ako výskumník, pedagóg, zostavovateľ a spoluautor viacerých vedeckých monografií, odborných publikácií a učebníc venoval aj ďalším prob-

lémovým okruhom: okrem teoretických rozborov a kritických hodnotení diel slovenskej a svetovej, klasickej i najnovšej literatúry sa osobitne venoval otázkam vizuálnej poézie, literárneho múzea či prekladu. Prednášal na viacerých univerzitách a vedeckých inštitúciách v zahraničí. Môžeme spomenúť napríklad Paríž, Berlín či Budapešť. Je členom viacerých významných organizácií, napríklad Klub nezávislých spisovateľov pri Asociácii spisovateľov Slovenska, Slovenská komisia pre vedecké hodnosti pri MŠ SR, Exekutívny komitét IASS-AIS vo Viedni, Maďarská semiotická spoločnosť, Komisia pre slovanskú poetiku pri Medzinárodnom komitete slavistov, Komisia doktorandského štúdia pre jazykovedu na Filozofickej fakulte Katolíckej univerzity P. Pázmanya v Budapešti. Je autorom viacerých významných vedeckých diel ako napríklad *Štylistika a štatistika*

(1974), *Poetický slovník* (1984), *Vademecum poetiky* (2006), *Od intertextuality k intermedialite* (2015). V súčasnosti pôsobí v Ústave stredoeurópskych jazykov a kultúr Fakulty stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre. Ani on neskrýval pri preberaní Ceny Pavla Straussa dojatie. Poďakovanie venoval rodine a predovšetkým svojej manželke prof. PhDr. Marte Žilkovej, PhD. Spomínal na ťažké obdobie normalizácie a prácu v Kabinete literárnej komunikácie v Nitre: „...*ale napriek tomu sme vytvorili istý ostrovček, kde sa pracovalo, a táto práca bola uznávaná aj v zahraničí. (...) V roku 1983 sa začína obdobie, kedy sme sa zoznámili s doktorom Straussom a od tohto obdobia až do jeho smrti sme ho sústavne navštevovali. Bola to charizmatická osobnosť, ktorá mala veľký vplyv na nás (poznámka autora: na manželov Žilkovcov) a potom dokonca aj na našich synov.*“ Tibor Žilka priblížil krásne chvíle strávené s Pavlom Straus-

som, ktoré boli často aj veľmi humorné, no vždy pretkané hlbokým mysliteľským odkazom.

V doterajšej tradícii Cien Pavla Straussa boli vždy ocenené žijúce osobnosti slovenského kultúrneho, spoločenského a umeleckého života. Rok 2016 bol výnimočný v tom, že ocenenie získal katolícky kňaz, salezián Anton Srholec in memoriam. Anton Srholec na vlastnej koži pocítil perzekúcie komunistického

režimu, bol dvanásť rokov väznený. Počas tohto obdobia vystriedal viacero väzníc – v Ilave, v Olomouci, na Pankráci, v Jáchymove. V roku 1960 bola vyhlásená amnestia, ktorá sa týkala aj politických väzňov. Po prepustení pracoval ako nekvalifikovaný robotník a neustále ho monitorovala Štátna bezpečnosť. V rokoch 1965 – 1968 pracoval v Ostrave vo Vítkoviciach pri peciach. V roku 1969 si zaobstaral povolenie na trojmesačný pobyt v Taliansku, kde v septembri 1969 začal štúdium na Univerzite v Turíne. Anton mal byť vysvätený za kňaza v r. 1970. Od štátu však nedostal dostatočne dlhé povolenie pobytu. Odišiel do Ríma, kde ho 17. mája vysvätil samotný pápež Pavol VI. Po návrate na Slovensko aj napriek tomu, že bol kňazom, nemohol pôsobiť v duchovnej službe. Zamestnal sa ako kostolník v Blumentálskom kostole v Bratislave. Dekan mu vybavil od štátnej správy povolenie vypomáhať v kňazských činnostiach. Duchovná práca sa režimu nepáčila, preto bol neskôr preradený do Perneka, Veľkého Zálužia a do Záhorskej Vsi. V roku 1985 mu nakoniec odobrali aj štátny súhlas k pastorácii a mohol pracovať len ako robotník a skladník v Doprastave. Pôsobil tu do svojho odchodu do dôchodku v roku 1989. Aj napriek všetkým prekážkam bol Anton Srholec neustále činný. Už ako dôchodca pôsobil v Slovenskom Helsinskom výbore pre práva menších v slovenskej sekcii Spoločnosti pre vedu a umenie. Bol tiež členom viacerých spoločenských a sociálnych organizácií, napríklad rada Konta nádeje, Konfederácia politických väzňov, Medzinárodné ekumenické združenie, Teologické fórum. Podporoval pokrok teologického výskumu ako príspevok k

obrode slovenského národa a duchovnej obnove, čím sa usiloval prispieť k usku-točneniu zásad Druhého vatikánskeho koncilu. Od roku 1992 sa venoval ľuďom bez domova, pre ktorých zriadil domov v bratislavskej mestskej časti Podunajské Biskupice. Popri sociálnej činnosti sa ve-noval publicistike. Prispieval do rôznych periodík, venoval sa prednáškovej a po-radenskej činnosti pri sociálnych projek-toch.

Žiaľ, životné okolnosti znemožni-li organizátorom udeliť cenu Antonovi Srholcovi ešte počas života, hoci ho študenti, členovia Kulturologickej spoločnosti a Katedry kulturológie navrhli na Cenu Pavla Straussa ešte počas jeho ži-vo-ta. Cenu prevzal brat zosnulého Michal Srholec: „Dovoľte mi, aby som sa úprim-ne poďakoval za toto ocenenie, ktoré bolo udelené môjmu bratovi Antonovi. Je to symbolické ocenenie aj preto, lebo môj brat sa s doktorom Straussom spoznali v roku 1950.“ Michal Srholec spomínal na časy,

keď Pavol Strauss pôsobil ako riaditeľ ne-mocnice a veľmi významný lekár v Skali-ci, kde sa spoznal s Antonom Srholcom a vznikol medzi nimi veľmi intenzívny, takmer rodinný vzťah: „Tento ich spo-ločný ideál ich spájaj, mali si čo povedať a doktor Strauss bol pre môjho brata veľ-kým vzorom a posilou. (...) Som hrdý na môjho brata, mal veľmi dobrý rozprávač-ský talent, vedel zaujať spoločnosť, v ktorej sa nachádzal. (...) Vždy vedel povedať tie správne slová, ktoré v tom čase boli po-trebné. (...) Čo mi je však veľmi ľúto je to, že toto udelenie ceny je in memoriam.“

Posledným z ocenených bol Marián Varga – jedna z najvýznamnejších a naj-výraznejších osobností slovenskej popu-

lárnej i vážnej hudby, originálny skladateľ a výnimočný hráč na klávesové nástroje. Od svojich šiestich rokov navštevoval Ľudovú školu umenia a paralelne absol-voval i súkromné hodiny kompozície u profesora Jána Cikkera. Neskôr študoval klavír na bratislavskom konzervatóriu Romana Bergera a kompozíciu u Andre-ja Očenáša. Vývoj jeho hudobnej karié-ry je mimoriadne bohatý a zaslúžil by si samostatný článok. Preto iba stručne spomenieme niektoré momenty v jeho tvorbe. Po štúdiu na konzervatóriu pôsobil v bigbítovej kapele *Prúdy*, kde skom-ponoval deväť skladieb pre album *Zvoň-te, Zvonky*. Marián Varga založil v roku 1969 *Collegium Musicum*, kde okrem neho pôsobili basgitarista Fedor Frešo, gitarista Fedor Letňan a súčasťou bol aj Dušan Hájek s hrou na bicie. Absolvovali mnoho koncertov doma aj v zahraničí. V roku 1981 kapela oznámila ukonče-nie kariéry, no na scénu sa vrátila v roku 1997 vydaním živého albumu *Collegium musicum 97*. Skupina sa opäť dala do-

hromady v roku 2008 s hosťujúcim Mar-tinom Valihorom na bicích nástrojoch, ktorý sa stal jej členom. Marián Varga komponoval hudbu aj v iných význam-ných albumoch slovenskej hudobnej scé-ny, napríklad *Zelená Pošta*, *Na druhom programe sna*, *Všetko je inak* a *Labutie piesne*. Je tiež spolu s Pavlom Hammelom autorom hudby k prvému pôvodnému slovenskému rockovému muzikálu *Cy-rano z predmestia*. Autorom textov bol Ka-mil Peteraj, s ktorým počas svojej kariéry tiež často spolupracoval. Vyšlo mu aj päť sólových albumov – *Stále tie dni* (1984), *Solo in Concert* (2003), *Marián Varga & Moyzesovo kvarteto* (2006), *Hommage à Marián Varga* (2006) a *Marián Varga & Noneto* (2011).

Počas ďakovnej reči Mariána Var-gu publikum ani nedýchalo a maestra si počtilo aj symbolickým potleskom postojačky. Na javisku ho sprevádzal básnik, prozaik, esejista a kazateľ Cirkvi bratskej – Daniel Pastirčák. Marián Var-ga počas preberania Ceny Pavla Straus-sa povedal: „Ďakujem veľmi pekne. Naše rodiny v Skalici patrili medzi spriatele-né rodiny. Doktor Strauss ma ako prvý držal na rukách, keď ma rodil a tiež bol mojím birmovným otcom.“

Odvzdávanie Cien Pavla Straussa je výnimočné z viacerých hľadísk. Or-ganizuje sa na univerzitnej pôde, má ce-loslovenský význam a rozvíja skutočné kultúrne a umelecké hodnoty, ktoré sú v dnešnej dobe často odsúvané na perifé-riu záujmu. Jeho výnimočnosť však pre-dovšetkým podčiarkuje sila diela a odkazu Pavla Straussa.

Veronika Moravčíková,
foto: Laura Kaličiaková

Valné zhromaždenie 12. novembra 2016

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 30, apríl 2017; Redakčná rada: Martin Jančuška, Lubomír Raši, Jozef Šišila; Výkonný redaktor: Július Rybák; Na čísle spolupracovali: Pavol Ondřík, Jozef Šišila; Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk; Číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751; Tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: printmaster.lm@gmail.com; Počet výtlačkov: 700; ISSN 2453-9333.

Telink